

GAUSDAL KOMMUNE

-offensiv og spennende!

STRATEGIPLANEN

**KOMMUNEPLANENS HANDLINGSDEL
OG ØKONOMIPLAN 2018-2021**

BUDSJETT 2018

Kommunestyrets vedtak

Innhold

INNLEDNING	3
Utfordringer, muligheter og strategier	4
KOMMUNAL PLANSTRATEGI	13
ØKONOMI.....	14
Hovedtrekk og grunnlag for budsjetteringen	14
Drift.....	16
Investeringer	22
PLANOMRÅDENE.....	29
01 ADMINISTRATIVE FELLESTJENESTER.....	29
02 NÆRING OG MILJØ.....	35
03 SKOLE.....	39
04 BARNEHAGE	44
05 KULTUR OG FRITID	49
06 TEKNISK DRIFT	54
07 BYGG/EIENDOM/AREAL	58
08 INTERKOMMUNALT SAMARBEID	62
09 BARN OG FAMILIE.....	64
10 SOSIALETJENESTER OG SYSSELSETTING (INKL NAV)	68
11 HELSE	71
12 OMSORG	75
13 GENERELLE UTGIFTER OG INNTEKTER	81
OBLIGATORISKE BUDSJETTSKJEMA	85
BUDSJETTSKJEMA 1A - DRIFTSREGNSKAPET	85
BUDSJETTSKJEMA 1B - DRIFTSREGNSKAPET	86
OBLIGATORISKE NOTER TIL DRIFTSBUDSJETTET 2018	86
BUDSJETTSKJEMA 2A - INVESTERINGSBUDSJETTET	88
BUDSJETTSKJEMA 2B - INVESTERINGSBUDSJETTET.....	89
BUDSJETTSKJEMA 3 - ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT.....	91
BUDSJETTSKJEMA 4 - ØKONOMISK OVERSIKT INVESTERING	93

INNLEDNING

“Sammen får vi det til”

Slagordet for Gausdalssamfunnet viser mulighetene for å lykkes, med ønsker og behov på både individ- og samfunnsnivå. Samfunnsmessige utfordringer og ulikheter i levekår medfører behov for nye løsninger, samtidig som det gir nye muligheter. Sammen skal vi gjøre Gausdal til et enda bedre sted å vokse opp, bo og arbeide i. Gausdal kommune skal ta sitt ansvar og legge til rette. Hver enkelt må engasjere seg, og bør oppleve at egen innsats og kompetanse har betydning og nyttiggjøres.

Hovedmål

I tråd med slagordet er det overordnede målet for utvikling av Gausdal kommune:

- Vi bygger kunnskap, kompetanse og samarbeid for å møte fremtidige utfordringer og realisere mål og ønsker for menneskene og samfunnet.

Satsingsområder

- Barn og unge – oppvekstmiljøet, kunnskap og kompetanse.
- Lokal- og regional utvikling, til beste for Gausdal kommune og Lillehammer-regionen.
- Aktivt folkehelsearbeid.
- Utvikling av Segalstad Bru.

Teksten overfor er fra **kommuneplanens samfunnsdel 2014-2026** for Gausdal kommune, - det viktigste styringsdokumentet for kommunen. Planen utarbeides for en periode på 12 år. Det er her mål og strategier blir formulert for arealbruken og samfunns- og tjenesteutviklingen. Den skal bidra til å gjøre gode framtidssrettede valg, og til å plassere det daglige arbeidet i en større sammenheng. Strategiplanen er kommuneplanens handlingsdel, og vedtas årlig. Gjennom strategiplanen vedtar kommunestyret de strategier og resultatmål kommunen skal arbeide med inn mot neste fireårsperiode, de økonomiske rammene for drift og investeringer i 2018 og økonomiplanen for de tre påfølgende år.

Rådmannen legger med dette fram sitt forslag til **strategiplan** med kommuneplanens handlingsdel og økonomiplan for 2018-2021, og årsbudsjett for 2018. Rådmannens forslag til driftsbudsjett for 2018 er på totalt 524 mill. kroner, og for dette utføres forvaltningsoppgaver og produseres tjenester. Samlet investeringsplan for perioden 2018-2021 på 244 mill. kroner. For å gjennomføre kommunens totale virksomhet i et år kreves det en arbeidsinnsats på om lag 420 årsverk.

Det henvises for øvrig til kapitlene om økonomi og investeringer, samt til kapitlene med planområdene for mer informasjon om tjenestene.

Som grunnlag for strategiplanarbeidet bruker vi mange kilder. Her nevnes de mest sentrale:

- Kommuneplanens samfunnsdel
- Strategiplan 2017-2020
- Årsmelding 2016 og tertialrapporter
- Digitaliseringsstrategi
- Kommunal planstrategi
- Planprogram for arealdelen
- Byregionprosjektet for Lillehammer og Gudbrandsdalen
- Regionrådets satsinger
- Folkehelse: Oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer
- Kvalitetsmelding grunnskolen
- Fylkesstatistikk for Oppland
- Kommunebilder fra fylkesmannen i Oppland
- Regional planstrategi for Oppland fylkeskommune
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging fra 12. juni 2015
- Statsbudsjettet for 2018
- Lover og forskrifter.

Utfordringer, muligheter og strategier

Utfordringer og muligheter

Hovedtrekk i utfordringsbildet:

- Trangere økonomiske rammer knyttet blant annet til befolkningsutvikling og høyt investeringsnivå
- Antall eldre over 80 år øker
- Andelen yrkesaktiv per pensjonist synker
- Gausdal kommunes viktigste folkehelseutfordringer handler om befolknings sammensetning, utdanningsnivået i kommunen og gjennomføring av videregående skole
- Økende klimautfordringer
- Den teknologiske utviklingen gjør det mulig å løse oppgaver på nye måter. Det utfordrer oss i den betydning at det krever betydelige investeringer og samtidig gir nye muligheter for effektivisering og omstilling.

Utfordringsbildet viser at det er behov for å ha et langsiktig strategisk blikk, og det legges vekt på å følge de hovedgrep for velferdstjenesten vi har forankret i kommuneplanens samfunnsdel. De kan oppsummeres slik; forebygging, helsefremmende arbeid, tidlig innsats, mestring og effektive tjenester.

For å ha tilstrekkelig med ressurser til å møte fremtiden må vi både holde på linjene som er valgt i kommuneplanens samfunnsdel, og jobbe annerledes. Utvikling og effektivisering av arbeidsprosesser, innovasjon og nyskaping er nødvendig. Vi må forberede og involvere innbyggere og ansatte, og vi må utvikle og ta i bruk nye arbeidsmåter og ny teknologi. Vi må være bevisst på å synliggjøre og ta ut gevinstene. Gevinstene kan være i form av innsparing og/eller nye oppgaver/ansvar innenfor samme økonomiske ramme.

For bærekraftig samfunnsutvikling vil det være av avgjørende betydning at vi følger opp vedtatte planer, og fremmer nye planer som bidrar til at kommunen også framover er et godt sted å vokse opp, bo og arbeide i. Se også i kapitlet om kommunal planstrategi.

Gjennomgående strategier i handlingsplanperioden:

Rådmannen vil trekke fram følgende:

1. Effektive tjenester og god kvalitet med lavere økonomisk ramme
2. Tidlig innsats, forebygging og helsefremmende arbeid
3. Mestring
4. Bærekraftig samfunnsutvikling
5. Ledelse, arbeidsmiljø, organisasjonskultur

Strategi 1: Effektive tjenester og god kvalitet med lavere økonomisk ramme

- Digital transformasjon
- Flere eldre – nye arbeidsmåter
- Interkommunalt samarbeid

Tjenestene skal være effektive for innbyggeren og effektive for driften. Behovene skal dekkes på laveste og mest effektive nivå. Investeringen i bygg og struktur vil bygge opp under dette, - som dagsentertilbud, samling av hjemmetjenesten på kommunehuset og digital transformasjon, herunder velferdsteknologi. Mer om dette i kapitlet om økonomi.

Digital transformasjon

Gausdal kommune skal opprettholde tjenester av god kvalitet i planperioden med betydelig reduserte driftsrammer. Digitalisering er valgt som en gjennomgående strategi for å oppnå denne målsettingen. Alle tiltak skal være i tråd med felles digitaliseringsstrategi for kommunene Gausdal, Lillehammer og Øyer, som ble vedtatt av kommunestyret i januar 2017. Dette skal sikre at våre overordnede målsetninger ligger til grunn utviklingen, samt at vår innsats på disse områdene har et tilstrekkelig fremtidsperspektiv og både enkeltvis og samlet trekker i den retningen vi ønsker.

Digitalisering handler om hvordan vi kan bruke elektronisk kommunikasjon og teknologi til beste for innbyggere, næringsliv og offentlig virksomhet. Digitaliseringsstrategien tar utgangspunkt i de store og reelle utfordringene offentlig sektor står overfor når det gjelder produktivitet, omstilling og effektivisering. 95 % av alle husholdninger i Norge er «på nett». Dette endrer innbyggerens forventninger til hvilke tjenester som kan utføres på nett, til kvaliteten på våre digitale tjenester, til muligheten for selvbetjening og for enkel elektronisk kommunikasjon med det offentlige. Ved bruk av digitale medier, plattformer og nye tjenester vil offentlige tjenester kunne fornyes, forenkles og forbedres på en effektiv måte, i tråd med disse nye forventningene. Staten har bestemt at offentlig sektor skal være mest mulig tilgjengelig på nett, og at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for forvaltningens kommunikasjon med brukerne. Dette er digitalt førstevalg.

Omstillingen fra analoge til digitale tjenester vil gå stadig raskere. Digital transformasjon, eller digital omforming, handler ikke primært om å digitalisere søknadskjemaer og tjenester, men om at vi må tenke nytt og løse kommunens samfunnsoppdrag på nye måter.

Digitalisering handler om å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbedre. Det handler om å tilby tjenester som er enkle å bruke, effektive og pålitelige. Digitalisering legger til rette for økt verdiskaping og innovasjon, og kan bidra til å øke produktiviteten og effektiviteten i offentlig sektor. Mer om dette i kapitlet om investeringer og planområde 1.

Flere eldre – nye arbeidsmåter og brukervedvirkning

Helse og mestring er den enheten som først vil merke de demografiske utfordringene, siden eldreomsorgen påvirkes så sterkt av denne. Her forventes det også at kommunen skal ta et utvidet ansvar for helsetjenester, og da særlig for rehabilitering. Nye måter å organisere og utføre arbeidet på har derfor vært et sentralt tema i mange år. Innen helse- og omsorgssektoren er tidlig innsats og mestring kjerneverdier når tjenester planlegges, og det pågår mange utviklingsprosjekter for å systematisere arbeidsformer og samhandling. Hverdagsmestring (tidlig innsats og hverdagsrehabilitering) og tillitsmodellen er to sentrale tema.

Det viktigste virkemiddelet for å møte morgendagens utfordringer, er å dreie tjenesten

- fra å være kompensierende → til bli forebyggende og rehabiliterende.

Tradisjonelt brukes det mest tid på behandlende og lindrende sykepleie – altså kompensierende pleie – dvs. at man kommer inn *etter* at noe har skjedd. Man skal fortsatt behandle og lindre, men det er viktig for pasientens mestring og egenomsorg at han/hun i størst mulig grad blir rehabilitert til å klare seg selv – til å mestre hverdagen og livet sitt. Vi vil også satse på å komme i dialog med personer i risikogrupper på et tidlig tidspunkt, slik at vi kan forebygge forverring av en sykdom eller faktorer som påvirker den enkeltes helse

Pågående prosjekter og utviklingsprosesser er:

Gode pasientforløp	Hverdagsrehabilitering	Velferdsteknologi
KS-nettverk hvor alle kommunene i regionen deltar. Vi gjennomgår pasientforløp for å heve kvaliteten, bli mer effektive og hindre reinnleggelser. Målet er sømløse overganger mellom institusjoner og tjenester og høy kvalitet, effektivitet og sikkerhet i hver deltjeneste.	Rehabilitering og opptrening skjer i hjemmet fordi de fleste ønsker å bo og klare seg selv hjemme. Vi gir pasienten mulighet til å bli rehabilitert og få opptrening i eget hjem. Et mantra for de som jobber i prosjektet er å spørre: Hva er viktig for deg? – altså fokusere på pasientens egne mål og hjelpe ham å nå disse.	Digitalisering åpner for nye muligheter ved at pasienter kan bo alene, med sykdom og nedsatt funksjonsevne, og likevel føle seg trygge fordi teknologien hjelper i det daglige og varsler når noe er galt. Teknologi erstatter også mye unødvendig ressursbruk i tjenesten. Kommunen er tatt opp i Nasjonalt velferdsteknologi-program (NVP).

Utviklingsprosessene starter som prosjekter, men er ment å implementeres i den daglige driften på en slik måte at de blir en naturlig del av tjenesteytingen. Prosjektene innbefatter hovedsakelig pasienter i pleie- og omsorgssektoren (innen enheten Helse og Mestring).

Brukermedvirkning er lovfestet i Pasient- og brukerrettighetslovens kap. 3:

- Pasient og bruker har rett til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester.
- Tjenestetilbudet skal så langt som mulig utformes i samarbeid med pasient og bruker.
- Dersom pasienten ikke har samtykkekompetanse, har pasientens nærmeste pårørende rett til å medvirke sammen med pasienten.

Brukere med behov for langvarige og koordinerte tjenester skal tilbys koordinator, men også andre kan ha behov for fast kontaktperson i tjenesteapparatet (primærkontakt). Nettverksmøter og åpne samtaler har fokus på brukerens ressurser, styrker og muligheter.

Interkommunalt samarbeid

Gausdal kommune har valgt interkommunalt samarbeid som strategi, - framfor kommunesammenslutning. Som en oppfølging av det ble dette vedtatt i Gausdal kommunestyre desember 2016:

«Gausdal kommune tar initiativ opp mot Lillehammer og Øyer for å på nytt vurdere interkommunale samarbeid på områder innen barn og familie, tekniske tjenester og administrative fellestjenester (arkiv).»

Om kommunesammenslutning ikke er en vei de folkevalgte ønsker, må en etablere flere interkommunale samarbeider, - for å effektivisere, redusere sårbarhet, sikre faglighet og solide fagmiljø. Gausdal er avhengig av at de andre kommunene i Lillehammer-regionen ønsker det samme, både politisk og administrativt. Å bygge opp, utvikle og videreutvikle interkommunalt samarbeid krever fokus, god styring og ledelse. For Gausdal er det vesentlig nå at både folkevalgte og administrasjon er pådrivere for å få startet flere prosesser for etablering av nye interkommunale samarbeid. Det politiske påvirkningsarbeidet er likevel nøkkelen for å komme videre.

Strategi 2: Tidlig innsats, forebygging og helsefremmende arbeid

Tidlig innsats må til på alle områder.

Vi har klart å vri ressursinnsatsen og fokus de siste årene. Det må fortsatt arbeides målrettet med forebyggende arbeid og tidlig innsats. Dette er forankret i kommuneplanens samfunnsdel. På kort sikt er det ressurskrevende, men på lengre sikt vil det være mer bærekraftig, også økonomisk.

Tidlig innsats som strategi innebærer at innsats settes inn ved problemer i ung alder eller tidlig i problemutviklingen. Strategien er viktig, fordi problemene mest sannsynlig vil øke dersom innsatsen utsettes. Jo tidligere et problem oppdages og innsats settes inn, desto større er sannsynligheten for en positiv utvikling. Gevinsten av tidlig innsats er høy, fordi færre vil utvikle alvorlige problemer. For enkeltmennesker og for familier kan tidlig innsats ha stor betydning for resten av livet. For kommunen har innsatsen både en etisk og en samfunnsøkonomisk dimensjon. Etisk er det riktigere å gripe inn og hjelpe til tidlig enn å risikere uheldig utvikling. Samfunnsøkonomisk vet vi at det over et livsløp er rimeligere å forebygge enn å reparere.

Vi ønsker at innbyggerne i Gausdal skal ha en god helse og trives. Det er dette perspektivet om tidlig innsats i folkehelsearbeidet handler om. Kommunens samfunnsrettede folkehelsearbeid skal ha oppmerksomhet på hvordan helsen fordeler seg i befolkningen og mot risikofaktorer for å kunne ta gode strategiske valg. Gjennom god planlegging og prioritering, samt tverrsektorielt arbeid, skal kommunens innsats være rettet mot å utvikle det som skaper og fremmer helse i befolkningen. Noen av Gausdal kommunes viktigste folkehelseutfordringer handler om befolkningssammensetning, utdanningsnivået i kommunen og gjennomføring av videregående skole (jfr. utfordringsnotatet til kommunal planstrategi). En av de mest virksomme folkehelsesatsingene er å oppnå at unge mennesker mestrer livene sine og opplever at de har god psykisk og fysisk helse.

Kunnskapsgrunnlaget om helsetilstand og påvirkningsfaktorer er utarbeidet etter § 5 i Folkehelseloven, og ble behandlet i kommunestyret 1. september 2016. Dette dokumentet er det viktig at vi bruker når vi skal arbeide systematisk og kunnskapsbasert, - i planleggingen og i større

enkeltsaker. Arbeidet med å utrede helsekonsekvenser tar utgangspunkt i en forståelse av at svært mange av de faktorene som påvirker folkehelsen ligger utenfor ansvarsområdet til helsesektoren. Dette kan for eksempel være bakenforliggende og strukturelle påvirkningsfaktorer som økonomi, arbeid og utdanning, eller mer tradisjonelle risikofaktorer som livsstils- og miljøfaktorer.

Strategi 3: Mestring

Opplevelse av mestring er en grunnleggende forutsetning for å utvikle et positivt selvbilde og for å tilegne seg nye ferdigheter og kunnskaper og selvhjulpenhet.

Hverdagsrehabilitering i omsorgssektoren er en metode for rehabilitering som vektlegger den enkeltes mestring. Hverdagsmestring er en tilnærming som fremmer helse og velferd og bidrar til å utsette og redusere behov for tjenester. Kommunen må sikre tilgjengelige tjenester med god nok kvalitet og samtidig arbeide for at behovet for tjenester reduseres. Dette er en dreining som i større grad bygger på innbyggernes egne ressurser og øker graden av selvhjulpenhet og mestring, og dermed vil behov for tjenester kunne utsettes og reduseres. På den måten vil kommunens ressurser rekke til flere og gjøre det mulig å opprettholde tilgjengelige tjenester med god kvalitet selv med lavere økonomiske rammer.

Familieråd som metode er allerede innarbeidet, og fokus her er å mobilisere familiens nettverk for å bidra til mestring og løsning av familiens behov.

Organiseringen av sektor for oppvekst er endret fra 1.8.2017. Nå er kommunale tjenester til barn, unge og deres familier samlet under én felles paraply - jordmortjenesten, helsestasjon, barnehage, skole, skolehelsetjenesten, barnefysioterapeut, PPT, barnevern, familieteam, flyktningetjeneste, kulturskole og ungdomsarbeid. På ulike måter møter eller følger disse tjenestene barna fra før de er født til de starter i videregående skole, og noen også enda lenger. Fra 1.1.2018 samles alle tjenester og oppgaver knyttet til kultur i en ny kulturenhet, herunder blant annet kulturskole, ungdomsarbeid, bibliotek, frivilligsentral og allmennkulturarbeid. Denne enheten blir også en del av sektor for oppvekst.

Gjennom å samle disse tjenestene forventer vi mereffekter i arbeidet med å videreutvikle gode tjenester for barn og unge i Gausdal kommune og for deres familier. Felles målsettinger for alle tjenestene i sektoren, vil bidra til at alle i enda større grad trekker i samme retning. Videre er det et mål at endret organisering tilrettelegger for en enda tettere tverrfaglig samhandling mellom tjenestene.

For at våre barn og unge skal oppnå det de ønsker seg i sitt liv, trenger de å mestre grunnleggende ferdigheter som lesing, skriving, regning og det å bruke digitale verktøy. De må ha gode nok fagkunnskaper til å komme videre i skoleløpet. De må også være i stand til å skape gode relasjoner til andre mennesker, stå i livets små og store utfordringer og kjenne til og kunne bruke sine egne ressurser og styrker. Målet er at hvert og ett av disse barna skal få anledning til å ta ut sitt fulle potensiale i barndommen, ungdommen og i voksenlivet.

Det har kommet nye føringer fra statlig hold som setter økt fokus på barn og unges psykiske helse og evne til livsmestring i ny rammeplan for barnehage og endringer i opplæringslova. Læreplanens generelle del er under revidering, der også skolens oppdrag knyttet til livsmestring blir tydeliggjort.

Regjeringen har satt av 25 mill. kr over Statsbudsjettet per år i 5 år til program for folkehelse. Gausdal kommune har søkt om tilskudd til vårt arbeid av disse midlene, og har fått 1,5 mill. kr per år i 5 år til arbeid med styrkebasert tilnærming i barnehager og skoler.

Vi kaller denne satsningen «Ung Styrke». Det betyr først og fremst at vi har fått ressurser til å videreutvikle og løfte de gode tiltakene som er igangsatt, og en enda bedre mulighet til å styrke barn og unges folkehelse, livskvalitet og trivsel i barnehage, skole og kulturskole gjennom:

- Kompetanseheving av medarbeidere i styrkebasert tilnærming og anerkjennende kommunikasjon
- Noen flere tilgjengelige verktøy og metoder
- Tverrfaglig samhandling i hele oppvekstsektoren
- Inspirasjon og læring fra andre kommuner med erfaring fra styrkebasert tilnærming

Styrkebasert tilnærming handler vel så mye om tankesett som om metodikk. Det handler også om å studere situasjoner der vi lykkes, samt å reflektere i fellesskap rundt hva som er grunnen til dette og hvordan vi kan bruke denne kunnskapen for å skape enda bedre tjenester. Arbeidet skal skje i nær samhandling med barna og deres foresatte. For å sikre at vi arbeider kunnskapsbasert og for å utvikle ny kunnskap, skal det gjennomføres et offentlig PhD-arbeid knyttet til prosjektet. Selv om vi bygger på det eksisterende, er dette et innovasjonsarbeid for organisasjonsutvikling og kulturbygging som må understøttes av organisasjonen.

Det er gjennom involvering av tjenestene etablert følgende visjon for prosjekt Ung Styrke:

Vi har glade, trygge, robuste barn og unge, med tro og håp for fremtiden, som mestrer et liv med opp- og nedturer.

Dette er valgt som felles overordnet målsetting for alle tjenestene i sektor for oppvekst. Målsettingen er i tråd med overordnede føringer i kommuneplanens samfunnsdel.

Arbeidet i sektoren vil i stor grad handle om hva vi som medarbeidere kan gjøre sammen for å skape trygge og gode miljøer der barn og unge kan få utvikle seg til å mestre livet. Mye av kunnskapen, kompetansen og erfaringen som trengs for å skape den ønskede utviklingen finnes allerede i tjenestene. I tillegg vil kommunen, gjennom prosjekt Ung Styrke, tilby kompetanseheving knyttet til den styrkebaserte tilnærmingen. Kompetanseutvikling vil skje både ved å innhente kunnskap og erfaring utenfra og ved utvikling av kommunen som en lærende organisasjon. Når vi jobber sammen og reflekterer sammen på det enkelte arbeidssted og på tvers av fagmiljøer, vil eksisterende kompetanse frigjøres og ny skapes.

Foreldrerollen er kompleks, og tjenestene i sektoren oppfatter at det er et høyt press på dagens foreldre fra ulike hold. Det settes derfor et felles fokus på foreldrestøtte i sektoren for å bidra til foresattes mestringsopplevelse. Alle medarbeiderne som arbeider med barn, unge og deres familier

skal oppleves som profesjonelle og trygge voksne, og de skal være gode refleksjonspartnere og veiledere for de foresatte. De foresatte skal anerkjennes for at de er en viktig ressurs, inviteres til medvirkning og oppleve at de er likeverdige i møtet med tjenestene. Gausdal kommune skal ha et styrkebasert fokus i samhandlingen med de foresatte. Ulike temaer knyttet til foreldreskapet og barns utvikling settes på dagsorden i foreldremøter i barnehager og skoler, i samarbeid med de andre tjenestene i sektoren, eksempelvis familieteamet og helsestasjonen. En viktig målsetting vil være å trygge de foresatte på at de er gode nok omsorgspersoner for sine barn.

Strategi 4: Bærekraftig samfunnsutvikling

For å gjøre kommunen vekstkraftig, fremtidsrettet og bærekraftig, trengs det en helhetlig utvikling som kobler på tvers av ulike virksomhetsområder, med stor grad av medvirkning og dialog. Innen samfunnsperspektivet må oppmerksomheten rettes inn mot:

- Stedsutvikling Segalstad Bru.
- Næringsutvikling i henhold til næringsplanen.
- Utvikling av boligområder med kvalitet (i arealplanleggingen)
- Bruke de kanalene vi har etablert for ytterligere å markedsføre mulighetene Gausdal har for å fremme tilflytting og næringsetablering
- Klimaplanlegging
- Økt tilgang til bredbånd med større kapasitet

Se også i kapitlet om kommunal planstrategi.

Byregionprosjektet (BYR-regionen Lillehammer/Gudbrandsdalen) har bestemt seg for å gi fritidsboligene og deltidsinnbyggerne, de som bor og bruker fritidsboligene, mer oppmerksomhet. De bor og lever her stadig flere dager i året. De preger fjellet, dalen og lokalsamfunnene våre i stadig større grad. I Gausdal må vi se på hvordan vi kan følge opp dette på en god måte.

Strategi 5: Arbeidsmiljø, nærvær, organisasjonskultur og ledelse

Medarbeiderne er kommuneorganisasjonens viktigste ressurs. Kommunen bygger sin arbeidsgiverstrategi på følgende verdigrunnlag:

- Lojalitet
 - Vi er lojale overfor organisasjonens mål og de beslutninger som tas
- Respekt og omsorg
 - Vi viser respekt og omsorg for hverandre og for brukerne av våre tjenester
- Trivsel og medvirkning
 - Vi skaper trivsel på arbeidsplassen ved at alle medarbeiderne tar ansvaret for helheten og bidrar med sine evner og kunnskaper

Nærvær er viktig.

Kommunen har fortsatt et høyt nærvær blant ansatte, sammenliknet med kommunal sektor i Norge.

Fraværet er sjelden knyttet til arbeidsmiljøet, og det er kanskje en årsak til at tiltak som iverksettes kanskje ikke virker. Men arbeidsgiver har uansett et ansvar for tilrettelegging og oppfølging. De ansatte har også et ansvar for å bidra til samarbeid om et godt arbeidsmiljø og kommunikasjon med arbeidsgiver om muligheter for tilrettelegging.

Høyt sykefravær koster penger. Noen prosent opp i sykefravær betyr mange hundretusener ut, som da må spares inn. Kommunen betaler blant annet for de første 16 dager ved sykefravær (arbeidsgiverperioden). Deretter dekker folketrygden lønnsutgiftene, men da kun opp til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Kommunen får ikke kompensert pensjonsutgiftene. For langtidsfravær kan arbeidsgiver betale over 30 % av de totale utgiftene, og for høytlønte arbeidstakere er andelen og beløpet enda høyere. Mange er nok ikke tilstrekkelig oppmerksomme på dette. Det henvises til kapitlene om planområdene for informasjon om utviklingen i sykefraværet på hvert enkelt område.

Medarbeider-, organisasjons- og lederutvikling

Ny medarbeiderundersøkelsene ble gjennomført i 2017: 10-faktor undersøkelsen. De ti faktorene danner grunnlag for medarbeider-, organisasjons- og lederutvikling, og resultatet for Gausdal kommune for 2017 ser sammenstilt nedenfor. Skalaen går fra 1 til 5, og 5 er best:

10 faktor – resultat 2017 for Gausdal kommune

Navn på faktor	Gausdal	Norge	Beskrivelse av faktoren
1. Oppgavemotivasjon	4,3	4,3	Motivasjonen for oppgavene i seg selv, det vil si om oppgavene oppleves som en drivkraft og som spennende og stimulerende. (Også kalt indre jobbmotivasjon).
2. Mestringstro	4,2	4,3	Mestringstroen gjenspeiler hver enkelt medarbeiders tiltro til egen kompetanse og mulighet til å mestre utfordringer i jobbsammenheng.
3. Selvstendighet	4,3	4,2	Medarbeidernes opplevelse av å ha mulighet til å jobbe selvstendig og gjøre egne vurderinger i jobben sin, basert på egen kompetanse, og innen en definert jobbrolle.
4. Bruk av kompetanse	4,2	4,3	Medarbeidernes opplevelse av å få brukt egen jobbrelevante kompetanse på en god måte i sin nåværende jobb.
5. Mestringsorientert ledelse	4,0	4,0	Ledelse som vektlegger at den enkelte medarbeider skal få utvikle seg og bli best mulig ut fra sine egne forutsetninger, slik at medarbeideren opplever mestring og yter sitt beste.
6. Rolleklarhet	4,3	4,3	Høy rolleklarhet innebærer at forventningene til den jobben medarbeideren skal gjøre er tydelig definert og kommunisert.
7. Relevant kompetanseutvikling	3,8	3,7	Relevant kompetanseutvikling er avgjørende for at medarbeiderne til enhver tid er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver med høy kvalitet, og er avgjørende for kvaliteten på de tjenester som leveres, uansett hvilken type tjeneste vi snakker om.
8. Fleksibilitetsvilje	4,5	4,5	Medarbeiderens villighet til å være fleksibel på jobb og tilpasse sin måte å jobbe på til nye behov og krav.
9. Mestringsklima	3,9	4,1	I et mestringsklima motiveres medarbeiderne av å lære, utvikle seg og gjøre hverandre gode, fremfor å rivalisere om å bli best.
10. Nytteorientert motivasjon	4,7	4,7	Motivasjon for å gjøre noe nyttig og verdifullt for andre, også kalt prososial motivasjon, er en viktig drivkraft for mange og har en rekke godt dokumenterte, positive effekter.

For videre arbeid er følgende **ønskede utvikling** for arbeidsmiljøet i Gausdal kommune formulert:

«Jeg er stolt av arbeidsplassen min. Vi har et arbeidsmiljø der jeg yter mitt beste og blir anerkjent for jobben jeg gjør.»

Tiltak som kan støtte opp under dette arbeidet:

- Enhetene/avdelingene tar vare på de gode fortellingene om når de lykkes. Fortellingene brukes aktivt for å styrke organisasjonskulturen.
- Ledelsen engasjerer og involverer, utfordrer og støtter.

Etter undersøkelsen i 2017 jobber hver avdeling/enhet med resultatene og forbedringsarbeid. I tillegg er det valgt ut 2 faktorer som en mener er særlige viktige framover for Gausdal kommune som organisasjon. Det er utarbeidet målformuleringer knyttet til dem, og de skal også være utgangspunkt for videre arbeid med arbeidsmiljø, medarbeiderutvikling og ledelse:

Faktor 8. Flexibilitetsvilje

“Jeg bruker min kunnskap og mine ferdigheter, påtar meg nye oppgaver og samarbeider med andre til det beste for innbyggerne i Gausdal kommune.”

Faktor 9: Mestringsklima

«For å styrke hverandre og tjenesten, deler vi kunnskap, gir hverandre konstruktive tilbakemeldinger og heier på våre kollegaer i Gausdal kommune.»

Tiltak som kan støtte opp under arbeidet:

- Kollektiv refleksjon og styrkebasert tenkning brukes systematisk som metode.

KOMMUNAL PLANSTRATEGI

Kravet til å utarbeide kommunal planstrategi er regulert i Plan- og bygningsloven, og vedtas i en egen sak i løpet av første året nytt kommunestyre sitter. Det er et verktøy for politisk prioritering av planoppgaver i kommunen. Kommunal planstrategi er også en viktig arena for å drøfte og avklare behov for interkommunal planlegging. I Gausdal kommune har vi tatt kommunal planstrategi aktivt i bruk, og setter den i sammenheng med plan- og styringssystemet ellers. Planstrategien og planbehovet blir vurdert årlig i forbindelse med strategiplanen.

Utgangspunktet for årets vurdering er planstrategien 2016-2019 som ble vedtatt i kommunestyret høsten 2016. Nedenfor framgår status og oversikt over planbehovet slik det vurderes nå. I hovedsak er det små justeringer i forhold til vedtaket i 2016.

Navn på plan	Status	Kommentar
Gausdal kommune		
Kommuneplanen - Samfunnsdelen - Arealdelen	- Vedtatt 2014 - Revisjon pågår	Samfunnsdelen: Oppstart og planprogram skjer i forbindelse med utarbeidelse av ny planstrategi i 2019/2020
Strategiplanen = kommuneplanens handlingsdel	Årlig rullering	Innbefatter økonomiplan og årsbudsjett
Kommunal planstrategi	Vedtatt i 2016 for 2016-2019	Vurderes årlig i forbindelse med strategiplanen
Kommunedelplan for Skei	Vedtatt 2010	Revisjon i løpet av planstrategiperioden 2016-2019
Kommunedelplan for Veslesetra	Vedtatt 2016	
Kommunedelplan for Nyseterkjølen	Vedtatt 2011	
Overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse	Vedtatt 2016	
Kulturminneplan	Ny plan	I arbeid, og vedtas i 2018
Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelse 2016-2019	Vedtatt 2017	Handlingsplan rulleres årlig
Energi- og klimaplan	Vedtatt 2009	Revisjon med oppstart i vinteren 2018
Hovedplan for vann og avløp 2015-2026	Vedtatt 2015	
Beitebruksplan	Vedtatt i 2016	
Løypeplan	Vedtatt i 2015	
Arkivplan	Vedtatt 2013	Oppdateres i 2017
Informasjon- og kommunikasjonsplan	Vedtatt 2014	Oppdateres 2018
Plan for hjortevilt	Vedtatt 2013	Revisjon i 2018
Trafikksikkerhetsplan	Vedtatt 2017	Handlingsplan oppdateres årlig.
Rehabiliteringsplan for kommunale bygg	Vedtatt 2014	Oppdatering sees i sammenheng med EPC (energiøkonomisering)

Navn på plan	Status	Kommentar
Helse- og omsorgsplan med delplaner Aktuelle delplaner: - Demensplan, handlingsplan oppdateres nå - Rus og psykiatri, vurderes som en del av arbeidet i helseregion Sør-Gudbrandsdal - Rehabilitering, vurderes som en del av arbeidet i helseregion Sør-Gudbrandsdal	Omsorgsplan vedtatt 2009	Forprosess i regi av Revisjon i 2018
Beredskapsplan -Smittevernplan -Helseberedskapsplan	Vedtatt 2014 Oppdatert i 2017	Oppdateres årlig Utarbeides i 2018
Nye planer		Kommentar
Temaplan tidlig innsats inn mot barn og unge - oppvekstplan	Oppstart 2017	Ferdigstilles i 2018
Interkommunale planer		Kommentar
Kommunedelplan for landbruk	Vedtatt 2014	Revideres 2018
Regional næringsplan 2016-2026	Vedtatt 2016	
Bolig- og næringsområder i Lillehammerregionen	Ny	I første omgang en utredning – satt i arbeid, klar i 2018
Studentpolitikk i Lillehammerregionen	Ny	I første omgang en utredning
Digitalisering/IKT	Vedtatt 2017	I samarbeid med Lillehammer og Øyer
Indre Østland – som utviklingsområde og avlastningsregion.		Regional samarbeid – Mjøs-regionen

ØKONOMI

Hovedtrekk og grunnlag for budsjetteringen

Strategiplanen er retningsgivende for hva som fremmes av nye tiltak i budsjettet og økonomiplanperioden. De forutsetninger som framkommer i Regjeringen Solberg sitt forslag til statsbudsjett for 2018 er lagt til grunn for rådmannens budsjettforslag. Det er imidlertid ikke tatt høyde for eventuelle endringer i eiendomsskatteloven knyttet til verker og bruk. Dette fordi det per nå ikke er mulig å vurdere de økonomiske konsekvensene av dette.

Budsjettet bygger på opprinnelig vedtatt budsjett for 2017. Det vil si at alle tall viser endringer i forhold til 2017-nivået. Rådmannens budsjettforslag viser en betydelig økning i kommunens utgifter. Det framlagte budsjettet er uten buffere, og kommunens handlingsrom er tilnærmet borte.

Det er et absolutt krav i Kommuneloven §§ 44 og 46 at både budsjett og økonomiplan skal legges fram i balanse. I tillegg til de innsparingstiltak som konkret er lagt fram i dokumentet, må det

ytterligere omstillingstiltak til for å få en drift i balanse. Disse er vist ved å angi hvilke planområder som dette i utgangspunktet vil berøre.

Det er flere forhold som særskilt utfordrer kommunen økonomisk. Det er fortsatt en økning i netto utgiftsnivå knyttet til ressurskrevende tjenester til brukere med svært omfattende hjelpebehov. Pensjonsutgiftene, renter og avdrag samt reduserte statlige rammeoverføringer trekker også i negativ retning i perioden.

Administrasjonen velger også i år å sitere fra kommunebildene som Fylkesmannen i Oppland har lagt fram. I kommunebildene i 2017 står det følgende:

«Kommunen har hatt varierende nivå på netto driftsresultat de siste årene. Både i 2013 og 2015 var det negativt. I 2016 var netto driftsresultat så vidt positivt, men godt under anbefalt nivå. I årsbudsjettet for 2017 og økonomiplanperioden 2018-2020 er netto driftsresultat negative. Negativt netto driftsresultat er ikke bærekraftig på sikt. Det gir et viktig signal om at driftsutgiftene er for høye i forhold til forventede inntekter. Det er behov for en betydelig tilpasning av utgiftsnivået framover.

Kommunen har bra størrelse på disposisjonsfondet, men det har blitt redusert år for år. Med planlagte negative netto driftsresultat i økonomiplanperioden vil mye av disposisjonsfondet bli brukt opp. Da vil den økonomiske handlefriheten være borte. Det er et faresignal når budsjettene må salderes ved bruk av disposisjonsfond. Når disposisjonsfondet er brukt opp vil akkumulert premieavvik kunne gi betydelige likviditetsproblemer.

Kommunen har høyt nivå på netto lånegjeld. Planlagte investeringer i økonomiplanperioden vil gi en ytterligere økning i lånegjelda, som vil komme opp på 120 prosent av driftsinntektene i 2020. Dette er langt over anbefalt nivå. Økningen i lånegjeld vil gi økte utgifter til renter og avdrag, som også må dekkes av de løpende inntektene. Dette gir ytterligere press på å få redusert de løpende utgiftene.

Kommunen har liten økonomisk handlefrihet. Kommunen har ikke vedtatt mål for de viktigste økonomiske nøkkeltallene, men rådmannen har fokusert på utviklingen i nøkkeltall i sin årsberetning for 2016. Ved å diskutere hvor det er ønskelig at nøkkeltallene skal ligge, vil det være lettere å vurdere både driftsnivå og investeringer i et helhetlig perspektiv. Det kan også bidra til at politikere og administrasjon bygger sin virkelighetsoppfatning på de samme fakta og blir enige om ønsket økonomisk utvikling. For å sikre en god økonomisk utvikling framover er det behov for godt samarbeid mellom politikere og administrasjonen.»

Fylkesmannen sier her mye om de økonomiske utfordringene som kommunen har. Det vil bli nødvendig å gjennomføre svært omfattende omstillingsprosesser i strategiplanperioden, med mål om å utnytte de ressursene kommunen har på en måte som sikrer gode nok tjenester med lavere ressursinnsats eller nivå enn i dag. Disse prosessene har pågått og vil måtte fortsette i hele perioden.

Det kan ikke forventes at omstilling i den størrelsesorden som kommunen må foreta vil kunne skje uten at det vil få betydning for kommunens tjenester og brukere/innbyggere.

Drift

Kommunens budsjett for 2018 har økte utgifter med nær 37 mill. kr sett opp mot budsjett 2017. Dette er foreslått saldert med nedjustering av planområdenes driftsrammer, med økt eiendomsskatt og med betydelig bruk av fond. Dette framgår av følgende tabell basert på rådmannens forslag (tall i hele 1000 kr):

Sammendrag:	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Finansieringsbehov:				
- Konsekvensjusteringer i forhold til budsjett 2017	35 346	29 723	24 299	25 311
- Nye tiltak	5 055	4 805	2 705	3 005
- Statsbudsjettet	-3 597	-1 378	-755	-583
Sum finansieringsbehov	36 804	33 150	26 249	27 733
Saldering:				
- Nedtak på planområdene	-4 800	-8 900	-9 700	-9 900
- Ikke kompensert prisvekst	-1 416	-1 416	-1 416	-1 416
- Økt eiendomsskatt	-13 097	-16 412	-16 412	-16 412
- Bruk av disposisjonsfond	-17 491	-6 422	1 279	-5
Sum saldering	-36 804	-33 150	-26 249	-27 733
BALANSE	0	0	0	0

Nedenfor følger tabeller som ytterligere detaljerer disse punktene slik de framgår i rådmannens budsjettforslag. Det presiseres at alle tall er endringer i forhold til kommunestyrets budsjettvedtak for 2017. Tall med negativt fortegn er en økt inntekt eller redusert utgift, et positivt tall medfører en økt utgift eller redusert inntekt.

Følgende tiltak er lagt inn som oppfølging av politiske vedtak og endringer som skjer innen nåværende driftssituasjon:

Konsekvensjusteringer i.f.t. budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Lønn, pris, pensjon	8 021	9 481	10 957	14 027
Ressurskrevende tjenester	3 956	1 953	-1 621	-1 621
Selvkost og brann	-888	-3 390	-5 585	-5 642
Renter og avdrag	3 703	6 907	7 962	6 683
Reversering økt ramme til retaksering takstgrunnlag eiendomsskatt	-2 500	-3 000	-3 000	-3 000
Korrigert nivå eiendomsskatt samt volumøkning i perioden	427	-76	-687	-1 206
Reversert saldering bruk av fond i 2017	21 556	21 556	21 556	21 556
Inntekter kraftsektoren	1 038	1 926	1 868	1 811
Heggelia	1 200	1 200	1 200	1 200

Konsekvensjusteringer i.f.t. budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Sammenslåing av Fjerdum og Engjom skole inkl. reversering av midlertidige utgifter og besparelser i byggeperioden	-1 202	-5 132	-5 132	-5 132
Sammenslåing av Fjerdum og Myra barnehage	-305	-782	-1 246	-1 246
Netto økte inntekter kart og oppmåling	-557	-578	-596	-612
Netto økte husleieinntekter	-574	-696	-710	-710
Overtakelse drift kulturhuset	430	430	430	430
Potensiell klassesdeling Follebu	430	430	120	-260
Tilskuddsordninger private barnehager, redusert foreldrebetaling, betaling for plasser i private barnehager i andre kommuner	1 756	756	756	756
Øvrig	-1 146	-1 263	-1 974	-1 724
Sum	35 346	29 723	24 299	25 311

Det er lagt inn følgende knyttet til nye tiltak:

Nye tiltak 2018	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Partnerskapsavtale Skeikampen, økt utgift	75	75	75	75
Styrking psykisk helse	500	500	700	700
Kapasitetsøkning 6 plasser Fjerdum barnehage	980	980	980	980
Pukkeeffekt omstilling Helse og mestring	3 000	3 000	-	-
Vedlikeholds-pott kommunale bygg	500	-	700	1 000
Økt ergoterapiressurs 40 %	-	250	250	250
Sum	5 055	4 805	2 705	3 005

I tråd med føringene i statsbudsjettet, er følgende tiltak lagt inn i budsjettet / økonomiplanen:

Tiltak fra forslaget til Statsbudsjett 2018	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Økt ramme og skatt	-4 284	-2 065	-1 442	-1 270
Økte utgifter til pedagogisk bemanning i barnehagene	417	417	417	417
Helårsvirkning - tidlig innsats grunnskolen	243	243	243	243
Økt ramme frivilligsentraler	27	27	27	27
Sum	-3 597	-1 378	-755	-583

Etter å ha hensyntatt konsekvensjusteringer, nye tiltak og tiltak fra statsbudsjettet har kommunen følgende budsjettutfordring i rådmannens forslag;

Finansieringsbehov drift 2018	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Finansieringsbehov drift	36 804	33 150	26 249	27 733

Budsjettet og økonomiplanen er i rådmannens budsjettforslag saldert på følgende måte:

Saldering 2018	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Eiendomsskatt 5,5 promille, økt grunnlag 40 %	-9 782	-9 782	-9 782	-9 782
Eiendomsskatt 0,5 promille opp til 6 promille i 2018	-3 315	-3 315	-3 315	-3 315
Eiendomsskatt 0,5 promille opp til 6,5 promille i 2019	-	-3 315	-3 315	-3 315
Saldering, bruk av disposisjonsfond	-17 491	-6 422	1 279	-5
Saldering, ikke kompensasjon prisvekst	-1 416	-1 416	-1 416	-1 416
Saldering, rammenedtak tjenestene	-4 800	-8 900	-9 700	-9 900
Sum	-36 804	-33 150	-26 249	-27 733

Saldering i tjenestene er fordelt slik på planområdene:

Saldering, rammenedtak tjenestene	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
1 Administrative fellestjenester	-300	-500	-500	-500
2 Næring og miljø	-100	-150	-400	-400
3 Skole	-1 000	-1 700	-1 000	-1 000
4 Barnehage	-350	-850	-650	-650
5 Kultur og fritid	-300	-400	-350	-350
6 Teknisk drift	-350	-400	-400	-400
7 Bygg/eiendom/areal	-	-700	-700	-700
9 Barn og familie	-350	-450	-450	-450
10 Sosiale tjenester og sysselsetting	-	-200	-250	-250
11 Helse	-1 500	-2 450	-2 500	-2 500
12 Omsorg	-550	-1 100	-2 500	-2 700
Sum	-4 800	-8 900	-9 700	-9 900

Formannskapetets innstilling til kommunestyret inneholdt følgende endringer sett opp mot rådmannens forslag:

INVESTERINGSBUDSJETTET	År 2018	År 2019	År 2020	År 2021
Ikke kjøpe nye utleieboliger til bosetting av flyktninger	-5 000	-5 000		
Redusert bruk av lån	5 000	5 000		
Sum	-	-	-	-

Reduserte utgifter til renter og avdrag i **formannskapetets innstilling** balanseres i driftsbudsjettet ved å redusere bruk av/øke avsetning til disposisjonsfond. Dette framgår av neste tabell:

DRIFTSBUDSJETTET	År 2018	År 2019	År 2020	År 2021
Reduserte renteutgifter	-29	-131	-222	-215
Reduserte avdragsutgifter	-91	-220	-261	-253
Redusert bruk av disposisjonsfond	120	351		5
Avsetning til disposisjonsfond			483	463
Sum	-	-	-	-

Kommunestyrets vedtak innebar følgende endringer sett opp mot formannskapets innstilling:

INVESTERINGSBUDSJETTET	År 2018	År 2019	År 2020	År 2021
Ta ut dagaktivitetstilbud for eldre. Ligge inne 0,5 mill. kr til forprosjekt i 2019	-500	-4 000	-	-
Ikke legge inn midler til ny base for hjemmetjenesten	-3 000	-2 000	-	-
Redusert momskompensasjoninntekt	665	1 045	-	-
Redusert bruk av lån	2 835	4 955	-	-
Sum	-	-	-	-

DRIFTSBUDSJETTET	År 2018	År 2019	År 2020	År 2021
Reduksjon 0,5 promille eiendomsskatt	3 315	3 315	3 315	3 315
Reduksjon avsatt vedlikeholdspott	-500	-	-200	-200
Redusert pukkeeffekt Helse og mestring	-650	-500	-	-
Nedtak driftsbudsjett planområdene *)	-1 050	-1 750	-1 600	-1 600
Endret politisk organisering	-	-	-150	-150
Redusert ramme kontroll og tilsyn	-35	-	-	-
Redusere formannskapets tilleggsbevilgningspost	-110	-	-	-
Reduserte utgifter til renter og avdrag	-71	-349	-761	-878
Økt skatteinntekt	-579	-365	-121	-19
Økt utbytte kraftsektoren	-200	-	-	-
Reversering av finansiering av formannskapets innstilling	-120	-351	-483	-468
	-	-	-	-

*) Nedtaket på planområdene fordeler seg slik:

Kommunestyrets endringer	År 2018	År 2019	År 2020	År 2021
1 Administrative fellestjenester	-100	-200	-200	-200
2 Næring og miljø	-50	-50		
3 Skole	-100	-200	-200	-200
4 Barnehage	-100	-200	-200	-200
5 Kultur og fritid	-50	-50		
6 Teknisk drift	-100	-200	-200	-200
7 Bygg/eiendom/areal	-100	-200	-200	-200
9 Barn og familie	-100	-200	-200	-200
10 Sosiale tjenester og sysselsetting	-50	-50		

11 Helse	-200	-200	-200	-200
12 Omsorg	-100	-200	-200	-200
Sum	-1 050	-1 750	-1 600	-1 600

Det blir i tilknytning til det enkelte planområde gitt mer detaljert informasjon om de endringer som er lagt inn for budsjettåret 2018 slik det framgår av formannskapetets innstilling.

Ordinære skjønnsmidler

Etter at Gausdal kommune ble plassert i arbeidsgiveravgiftssone 1a har kommunen årlig mottatt millionbeløp i skjønnsmidler som kompensasjon for kommunens økte utgifter til arbeidsgiveravgift. I 2013 utgjorde kommunens merutgift grunnet dette hele 7,5 mill. kr. De siste årene har kompensasjonen for dette blitt gradvis lavere og var for budsjettåret 2017 nede i 2,8 mill. kr. I 2018 er dette ytterligere redusert med 1 mill. kr til 1,8 mill. kr. Ytterligere nedtrapping og utfasing av denne kompensasjonen er lagt inn i økonomiplanen.

Distriktstilskudd Sør-Norge

Dette tilskuddet avhenger av hvordan kommunen kommer ut på distriktsindeksen. For Gausdal sin del svinger indeksen mellom år på en slik måte at kommunen faller utenom ordningen ett år, men kommer inn i ordningen igjen neste år. Dette innebærer at kommunen for tilskuddsåret 2017 hadde en så «god» distriktsindeks at kommunen mistet et tilskudd på 1,6 mill. kr. For 2018 er tallene igjen på «rett» side i forhold til dette tilskuddet, og det er derfor lagt inn en økning i rammetilskuddet knyttet til dette på 1,6 mill. kr fra 2018 og ut økonomiplanperioden.

Lønn og pris

Det er i statsbudsjettet lagt inn en deflator på 2,6 %. Dette fordeler seg med 3 % lønnsvekst og prisvekst tilsvarende 1,6 %.

Eiendomsskatt

Kommunestyret har vedtatt at eiendomsskattesatsen for 2017 skal være 5,5 ‰. Arbeid med retaksering av takstgrunnlaget for utskriving av eiendomsskatt har pågått i hele 2017 og ferdigstilles på nyåret 2018. Det er av den grunn en stor usikkerhetsfaktor knyttet til hvordan nytt takstgrunnlag vil være ved utskrivingen av eiendomsskatt for 2018.

Rådmannen har i sitt budsjettforslag lagt inn en forventning om at takstgrunnlaget i snitt er økt med 40 % i forhold til gjeldende nivå. Dette vil alene medføre en økt inntekt for kommunen i størrelsesorden 9,8 mill. kr forutsatt en skattesats på 5,5 ‰. Som følge av den økonomiske situasjonen som kommunen er i, foreslår rådmannen å øke promillesatsen til 6 i 2018 og ytterligere 0,5 promille opp i 2019 til 6,5 ‰. **Kommunestyret** vedtok at promillesatsen ikke skal økes med 0,5 promille i 2018, men det ligger inne en økning på 0,5 promille fra 2018 til 2019.

Det er i tillegg lagt inn volumøkning av hytter for årene 2019-2021 og av boliger for årene 2018-2021.

Utviklingen av eiendomsskatt er som følger:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Promille-sats	2	3	3	5	5	5	5	5	5,5	5,5	6,0	6,0	6,0
Mill. kr	8,0	12,3	12,8	21,3	21,9	22,7	23,2	24,4	26,7	39,9	43,7	44,3	44,8

*) For 2017 er det benyttet budsjett-tall.

Renter og avdrag

Følgende rentesatser er lagt inn i budsjettet for 2018 og økonomiplanen 2018-2021:

	2018	2019	2020	2021
Rentesats	1,8 %	2,1 %	2,4 %	2,7 %

Det er fortsatt tro på et lavt rentenivå i årene som kommer, men det er tatt høyde for at det vil øke gradvis i perioden. Som følge av kommunens høye lånegjeld vil dette på den ene siden bidra til å holde nede utgiftene til betjening av gjeld. På den andre siden får kommunen lav avkastning på innestående likvider og pensjonsmidler. For å ha en viss kontroll på denne usikkerheten benytter kommune seg av fastrenteavtaler på deler av låneporteføljen. Det vil innebære en noe høyere utgift «her og nå», men dersom renten øker, vil en del av porteføljen være sikret på et kjent nivå. En renteøkning vil dermed ikke umiddelbart ha kritisk innvirkning på kommunens tjenestetilbud.

Inntekter fra kraftsektoren

Det er budsjettetert med utbytte fra Lillehammer og Gausdal Energi Holding AS (LGE Holding AS). Dette er i hovedsak utbytte fra Eidsiva Energi AS. Det er vedtatt en utbyttepolitikk i Eidsiva som tilsier en lavere utdeling av utbytte til eierne de kommende år. Dette er lagt inn i økonomiplanen.

Det viser seg nå at Eidsiva har betydelig høyere resultat enn det som var forutsatt i forbindelse med nedjusteringen av utbytteplanen, blant annet som følge av høyere strømpriser enn prognosert. Dersom denne endringen i prisforutsetningen viser seg å være av mer langsiktig karakter bør kommunen via sin eierrepresentasjon i Eidsiva ta initiativ til en revurdering av utbytteplanen.

I tillegg har kommunen budsjettetert med rente på lån til LGE Holding AS pålydende 23 mill. kr, samt lån til Eidsiva Energi AS på 57,4 mill. kr. **Kommunestyret** valgte å øke budsjettetert utbytte i 2018 med 0,2 mill. kr.

Følgende inntekter inngår i budsjettet og økonomiplanen:

Tall i hele mill. kr	2017	2018	2019	2020	2021
Renter ansvarlig lån til LGE Holding AS	0,5	0,4	0,5	0,6	0,6
Utbytte LGE Holding AS	6,8	5,7	4,7	4,7	4,7
Renter ansvarlig lån til Eidsiva AS	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Sum budsjetterte inntekter fra kraftsektoren	11,3	10,3	9,2	9,2	9,2

Kommunale avgifter, gebyrer og priser

Alle avgifter og gebyrer er i utgangspunktet oppjustert med prisstigningen på 2,6 %. Unntaket er der det legges fram egne saker for kommunestyret eller det er medtatt som eget punkt i budsjettvedtaket.

I statsbudsjettet er det vedtatt å øke maksprisen for en heltids barnehageplass fra 2.730 kr til 2.910 kr per måned. Dette følger rådmannen opp i sitt forslag til satser for 2018. Det er i statsbudsjettet i tillegg vedtatt å videreføre differensiert foreldrebetaling og 20t/uke gratis kjernetid. Disse to ordningene gjelder for familier med lav inntekt og skal sikre alle barn en mulighet til å ha barnehageplass.

De enkelte priser/gebyrer framkommer av eget vedlegg til strategiplanen.

Veiledende satser økonomisk sosialhjelp.

Satsene foreslås økt med 2,6 % i tråd med kommunal deflator.

Pensjon

Kommunens kostnader til pensjon vil øke betydelig i årene framover. Et lavt rentenivå innebærer at avkastningen på kommunens pensjonsmidler blir lavere enn i en situasjon med høyere rentenivå. En større del av sparingen må derfor dekkes av innbetalinger fra arbeidsgiver. I tillegg er det en betydelig økning knyttet til utgifter vedrørende amortisert premieavvik. Dette er innarbeidet i økonomiplanen på bakgrunn av opplysninger fra kommunens leverandører av tjenestepensjon.

Kurdøgnpris sykehjem

Kurdøgnprisen angir hvor mye en kommunal sykehjems plass koster pr. døgn. Kommunen kan maksimalt kreve dette beløpet i vederlag fra beboere med vedtak om langtids plass.

Ingen av beboerne har eller har hatt så høye inntekter at de er i nærheten av å bli avkrevd en så høy vederlagsbetaling. For at det likevel ikke skal være tvil om dette, vil det bli beregnet og fastsatt kurdøgnpris i forbindelse med behandlingen av kommunens årsbudsjett.

Kurdøgnprisen for 2018 er beregnet til å utgjøre 3.061 kr.

Investeringer

Kommunens samlede lånegjeld ved utgangen av 2017 vil være ca. 708 mill. kr. Dette er en betydelig lånegjeld, og gjør kommunen sårbar for svingninger i rentemarkedet. Renter og avdrag utgjør en stor del av driftsutgiftene til kommunen, og vi bør søke å bremse økningen av lånegjelda utover det som følger av større investeringer som sluttføres i 2018, da lånegjelda vil ligge i størrelsesorden 784 mill. kr. Etter **formannskapetets innstilling** vil lånegjelda utgjøre ca. 779 mill. kr. Etter **kommunestyrets vedtak** vil lånegjelda utgjøre 777 mill. kr.

I den omstillingsprosessen som kommunen er inne i vil vi fortsatt måtte se på både strukturelle grep, nivået på tjenestetilbudet og investeringsnivået for å balansere kommunens budsjett i 2018 og i planperioden 2019-2021. Investeringsnivået for 2018 og videre i planperioden 2019-2021 er fortsatt betydelig: Det er lagt opp til samlede investeringer på 101,15 mill. kr i 2018, og i tråd med forannevnte mål om å bremse økningen i lånegjelda trappes de årlige investeringene ned til 58,525 mill. kr i 2019, 48,4 mill. kr i 2020 og 36,17 mill. kr i 2021.

Etter **formannskapets innstilling**, der det foreslås å trekke ut bevilgning til flyktningeboliger med 5 mill. kr for 2018 og 5 mill. kr for 2019 (se kommentar lenger ned i kapitlet), er de årlige investeringene i 2018 96,2 mill. kr og 53,5 mill. kr i 2019.

Etter **kommunestyrets vedtak**, ble det besluttet å trekke ut midler til base for hjemmetjenesten samt midler til dagaktivitetstilbud i Forset. Det ble imidlertid lagt inn 0,5 mill. kr til gjennomføring av et forprosjekt knyttet til dagaktivitetstilbud i 2019. Dette innebærer samlet redusert investeringsnivå sett opp mot formannskapets innstilling med 3,5 mill. kr og 6 mill. kr i henholdsvis 2018 og 2019.

Minimumsavdrag på kommunens lån til investeringer utgjør i størrelsesorden 22-24 mill. kr årlig. Kommunens årlige investeringsnivå burde derfor ha vært lavere enn dette for på sikt å få redusert kommunens lånegjeld.

De samlede investeringer i anleggsmidler i planperioden er på 176 mill. kr, og de største enkeltinvesteringene er:

- Rammebevilgninger vann og avløp: 44,2 mill. kr. Nærmere spesifikasjon er gitt nedenfor.
- Ferdigstilling av nye Fjerdum skole og Fjerdum barnehage: Det er her lagt inn samlet sett 39 mill. kr i planperioden, hvorav 34 mill. kr er lagt inn i 2018 og 5 mill. kr i 2019. I tillegg kommer 5,3 mill. kr til utenomhusanlegg (jfr. kommunestyrets sak 34/17).
- Rammebevilgning utbyggingsområder: 19,5 mill. kr. Dette relaterer seg i hovedsak til ferdigstilling av infrastruktur i Heggen 4 – feltet i Follebu, herunder overvannshåndtering (jfr. kommunestyrets sak 22/17).
- Rehabilitering av kommunale bygg i henhold til tilstandsanalyse for kommunale bygg (jfr. kommunestyrets sak 111/16): 12,0 mill. kr (3,0 mill. kr årlig).
- Bygging og/eller kjøp av flyktningeboliger: Samlet sett 10,0 mill. kroner over årene 2018 og 2019. Vi vil med dette være oppe på et tilfredsstillende nivå på antall flyktningeboliger; 18 boenheter i området Segalstad Bru-Follebu (i tillegg bor det pr. dato flyktninger i 3 boenheter i Forset). Denne posten må vurderes opp mot endelige anmodningsvedtak fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI). **Formannskapets innstilling og kommunestyrets vedtak** innebærer at denne bevilgningen er trukket ut da kommunen ikke har fått anmodning fra IMDI om å bosette flyktninger i 2018.
- Investeringer knyttet til omstillingen innen Helse og Mestring: 10 mill. kr, hvorav 5 mill. kr til base for hjemmetjenesten og 5 mill. kr netto til styrking av dagsentertilbudet. Nærmere omtale av disse tiltakene er gitt nedenfor. Disse midlene ble i **kommunestyrets vedtak** trukket ut, men det ble lagt inn 0,5 mill. kr til gjennomføring av et forprosjekt knyttet til dagaktivitetstilbud i 2019.
- Forskjønning Forset (ungdomsskolen og Forset Skole og barnehage): 10 mill. kr, hvorav 6,5 mill. kr i 2020 og 3,5 mill. kr i 2021.

Forannevnte investeringer er i hovedsak angitt med bruttobeløp. Det reelle finansieringsbehovet vil være lavere når en hensyntar tilskudd fra Husbanken, momskompensasjon m.v.

Utenom forannevnte er følgende investeringer er prioritert i 2018 og videre i planperioden:

- Rammebevilgninger veg og flomsikring.
- Formidlingslån (utlån av startlån).
- Investeringer i samarbeid med andre parter (våre nabokommuner), såkalte 3:1-prosjekter.
- Igangsatte prosjekter som gjennomføres i tråd med forutsetningene.

Det legges til grunn at det ikke er nødvendig med egne oppstartvedtak for prosjekter som er forutsatt gjennomført i 2018, med eventuelt unntak av dagsenterinvesteringen.

Investeringer knyttet til digitalisering

Som tidligere nevnt, skal Gausdal kommune opprettholde tjenester av god kvalitet i planperioden med betydelig reduserte driftsrammer. Digitalisering er valgt som en gjennomgående strategi for å oppnå denne målsettingen. Alle tiltak skal være i tråd med felles digitaliseringsstrategi for kommunene Gausdal, Lillehammer og Øyer som ble vedtatt av kommunestyret i januar 2017. Dette skal sikre at våre overordnede målsetninger ligger til grunn utviklingen, samt at vår innsats på disse områdene har et tilstrekkelig fremtidsperspektiv og både enkeltvis og samlet trekker i den retningen vi ønsker. Det er videre en målsetning at investeringer som gjøres på dette området skal medføre reduserte driftskostnader på sikt, slik at disse i størst mulig grad blir selvfinansierende.

Effektivisering ved hjelp av teknologi er ressurskrevende for de tjenestene det gjelder, både når det gjelder tid, kompetanse og behov for teknisk bistand. Noen av de nye teknologiske løsningene er utviklet og tilgjengelige. Andre må kommunen eventuelt bidra til utvikling eller videreutvikling av ved å utfordre leverandører til å levere tjenester som dekker kommunens behov. Det er derfor viktig at det avsettes ressurser til dette formålet, både økonomiske og menneskelige. For å sikre fremdrift og gevinstrealisering, settes det også i denne planperioden inn personalressurser knyttet til digitalisering. Det ble i 2017 omdisponert personell til digitaliseringsområdet, herunder digitaliseringsrådgiver i 100 % stilling. Digitaliseringsrådgiveren arbeider med overordnede prosjekter og prosesser og er prosessveileder for tjenestene i deres omstillingsarbeid. Videre er det avsatt ressurser til videre arbeid med utvikling av digitale innbyggertjenester, herunder selvbetjeningsløsninger og innholdet i portalen. Interne arbeidsprosesser skal også effektiviseres ved hjelp av teknologi, der videre arbeid med eksempelvis fullelektronisk arkiv og Office365 med skype, implementering av ny telefonsentral og videreutvikling av kommunens sentrale lønns- og fakturasystem er sentralt også i denne planperioden.

Det foreslås avsatt en pott med innovasjonsmidler som skal stimulere tjenestene til å utrede og gjennomføre prosjekter knyttet til digitalisering. Tjenester som ser muligheter for effektivisering og/eller kvalitetsforbedring ved bruk av teknologiske løsninger, kan søke om midler fra denne potten. Søknader skal være skriftlige og inneholde en beskrivelse av prosjektet, samt en realistisk gevinstrealiseringsplan. Innbyggermedvirkning blir en sentral faktor i beskrivelsen av forventede effekter av slike prosjekter. En nettverksgruppe bestående av rådmannsledelsen, digitaliseringsrådgiver og andre interne ressurspersoner vil vurdere søknadene og tildele midler ut fra

fastsatte kriterier. Midlene kan brukes til frikjøp av personell i tjenestene for å arbeide med det aktuelle prosjektet, kjøp av teknisk bistand eller lignende. På en slik måte kan man unngå en uforholdsmessig stor belastning på tjenestene i omstillingsfasen.

Det er viktig at gausdalsskolen følger i takt med samfunnet og utnytter mulighetene som ligger i bruk av ulike læremidler, herunder digitale læremidler. Gausdalsskolen ønsker å effektivt utnytte digitale verktøy i undervisningen, både fordi det gir oss nye pedagogiske muligheter og fordi digitale ferdigheter er en grunnleggende ferdighet som i henhold til Kunnskapsløftet skal inngå i alle fag. Skoleåret 2016/2017 ble det startet forsøk med bruk av iPad som pedagogisk verktøy i undervisningen. Det er for tidlig å konkludere på om dette gir større grad av læring på sikt, men skolene ser at verktøyet gir gode muligheter for tilpasning av opplæringen og at det skaper økt motivasjon for læringsarbeidet. Etter anbefaling fra PPT og Statped, er iPad også tatt i bruk som hjelpemiddel/læremiddel for flere elever med ulike former for lærevansker. Med bakgrunn i disse erfaringene, er det ønskelig å legge til rette for en systematisk utvidelse av satsningen i planperioden, slik at flere klassetrinn har anledning til å benytte iPad som læremiddel. Det foreslås derfor avsatt investeringsmidler til dette formålet i planperioden, men anskaffelse avventes inntil det er gjennomført en evaluering av pilotprosjektet.

Investeringsmidlene knyttet til digitalisering ligger under planområde 1 (jfr. nedenfor).

Planområde 1 Administrative fellestjenester

Investeringer knyttet til IKT har sin faglige forankring i gjeldende IKT-strategi med tilhørende handlingsplan, vedtatt i kommunestyrene i regionen (jfr. kommunestyrets sak 04/17). Investeringene i IKT i 2018 er på 6,4 mill. kr, og blant prosjektene som er foreslått er blant annet:

- Digitalisering.
- Arbeidet med å innføre fullelektronisk arkiv.
- iPad i skolene.
- Vurdering av felles IT-systemer for oppvekstsektoren.
- Nødvendig videreutvikling av kommunens økonomi- og lønnsystem, herunder nye selvbetjeningsløsninger.
- Oppgradering av telefonsentral og oppgradering til Microsoft Office 365.

Planområde 3 Skole og 4 Barnehage

Det foreslås avsatt 0,25 mill. kr i 2018 og tilsvarende beløp i 2020 til utskifting av lekestativer i barnehagene. Det foreslås også satt av 0,25 mill. kr i 2020 til utskifting av lekestativer i skolene.

Planområde 6 Teknisk drift

Rammebevilgning for vann og avløp, veg og flomsikring

Bevilgning til vann og avløp budsjetteres på rammenivå og er i tråd med gjeldende rammer i handlingsplanperioden. Ny hovedplan for vann og avløp ble vedtatt i september 2015. I investeringsforslaget som nå fremmes er det nye prosjekter som er forankret i den nye planen. Det er lagt inn 10,8 mill. kr. til investeringer i vann og avløp i 2018. Investeringsnivået til vann og avløp øker til 13,75 mill. kr i 2019 og 13,0 mill. kr i 2020, før investeringsnivået halveres til 6,65 mill. kr i 2021. Dette har sin hovedforklaring i oppgradering/oppdimensjonering av ledningsnett på strekningen Skei-Svingvoll.

Det er foreslått bevilget 3,2 mill. kr. til veger og flomsikring i 2018, og nivået på denne posten ligger i størrelsesorden +/- 3,0 mill. kr i resten av planperioden.

Av de større tiltakene som er lagt inn i planperioden nevnes:

Vann:

- Hovedledning Skei-Vold.
- Utvidelse av Skei vannverk (høydebasseng).
- Sammenkopling av vannledning fra Lillehammer ved Fedjevegen inkl. trykkøkingsstasjon.
- Høydebasseng for Heggen 4.
- Rehabilitering på strekningen Bjørneng-Midtvold.
- Vannledning Klevabergan-Skeistølen
- Sanering av vannledningsnett

Avløp:

- Hovedledning Skei-Vold
- Rehabilitering i Follebu
- Rehabilitering på strekningen Bjørneng-Midtvold
- Fornyelse av kloakkpumpestasjoner
- Sanering av avløpsnett

Det forutsettes at planutvalget, som tidligere, tar stilling til endelig investeringsprogram som grunnlag for oppstart.

Planområde 7 Bygg/eiendom/areal

Arealeffektivisering har et kontinuerlig fokus under planområde 7, og arealer er allerede eller vil bli ledige som følge av de omstillingsprosesser som pågår. Det vil i kommende budsjettår og resten av planperioden være nødvendig å se behovet for arealeffektivisering opp mot føringer gitt i kommuneplanens samfunnsdel om sentrumsutvikling ved Segalstad Bru.

Byggingen av nye Fjerdum skole og barnehage

Kommunestyret fattet i sak 25/16 vedtak om utbygging av Fjerdum skole for å ivareta elever som per i dag tilhører Fjerdum og Engjom skolekrets, innenfor en kostnadsramme på 119 mill. kroner. I tillegg kom bl.a. en opsjon på 10,1 mill. kr til innredning av tidligere skolelokaler til barnehagedrift, som er utløst (jfr. kommunestyrets sak 73/16). Videre ble det som nevnt foran vedtatt investeringer på

5,3 mill. kr til utomhusanlegg (jfr. kommunestyrets sak 34/17), som er finansiert med tilskudd, spillemidler, momskompensasjon, tidligere gitte bevilgninger til lekeapparater og overskuddsfond barnehage.

Det samlede investeringsnivået for nye Fjerdum skole og barnehage er etter dette på 134,4 mill. kroner. Nye Fjerdum skole og barnehage vil stå ferdig til barnehage-/skolestart høsten 2018, og pr. nå ligger det an til at utbyggingsprosjektet blir gjennomført innenfor vedtatt kostnadsramme.

Base i kommunehuset for den sammenslåtte hjemmetjenesten

I omstillingsprosessen innen Helse og Mestring er det forutsatt at basen for Seksjon for hjemmetjenester skal være ved Segalstad Bru. Nærheten til bl.a. legetjenesten og psykisk helsetjeneste tillegges stor vekt, og lokalene i 1. etasje mellom servicetorget og kafeen på kommunehuset vurderes å være egnet til formålet. Her vil en kunne etablere kontorlokaler, møterom, medisinerom, behandlingsrom m.v. Garderobeløsning vil kunne etableres i kjelleren, og det vil videre være behov for å etablere en carport med plass til 10 biler på parkeringsplassen bak kommunehuset.

Investeringen er foreløpig kalkulert til 5 mill. kr, hvorav 3 mill. kr i 2018 og 2 mill. kr i 2019.

Kommunestyret vedtok å trekke ut denne investeringen.

Dagsenter i Flataveien 6

Som ledd i omstillingsprosessen innen Helse og Mestring arbeides det bl.a. med å vri ressursinnsatsen fra institusjonsbasert til hjemmebasert omsorg (jfr. strategiplanen 2017-2020). I dette arbeidet står tidlig innsats og forebygging sentralt, og styrking av kommunens dagsenteraktivitet er et viktig tiltak i så henseende. Bruk av det tidligere bofellesskapet i Flataveien 6 (som fungerte som legesenter i byggeperioden før legesenteret ved Segalstad Bru ble ferdigstilt) vurderes som aktuelt i så måte. Foreløpige og svært grove anslag viser en netto utgift i størrelsesorden 3-6 mill. kr avhengig omfang, hvilke løsninger som velges, tilskudd fra Husbanken, momskompensasjon m.v. Det foreslås lagt inn 0,5 mill. kr til et forprosjekt i investeringsbudsjettet for 2018, og 4,5 mill. kr til et hovedprosjekt i 2019. **Kommunestyret** vedtok å trekke ut denne investeringen, men la inn 0,5 mill. kr til et forprosjekt i 2019.

Rehabilitering av kommunale bygg

I tråd med kommunestyrets vedtak i sak 111/16 om tilstandsanalyse for kommunens bygningsmasse er det utarbeidet en plan for rehabilitering av kommunale bygg. Rådmannen foreslår i investeringsbudsjettet for planperioden at det legges inn 3,0 mill. kr årlig til rehabilitering av kommunale bygg.

Rammebevilgning utbyggingsområder

Kommunestyret vedtok ved budsjettbehandlingen i desember 2016 å legge inn 2 mill. kr i 2017 og 6 mill. kr i 2018 for å komme i gang med arbeidet med opparbeidelse av tomter i Heggen boligfelt (Heggen 4). I det foreliggende budsjettforslaget er den økonomiske rammen for utbyggingsområder lagt inn med 18 mill. kr for 2018 (opparbeidelse av Heggen 4, inkl. overvannshåndtering innenfor utbyggingsområdet, jfr. kommunestyrets sak 22/17), og 1,5 mill. kr for 2020 (asfaltering i Heggen 4).

Som varslet i sak 22/17 vil det bli lagt fram egen sak for kommunestyret om prinsipper for fastsetting av tomtepriser i kommunale boligfelt i Gausdal. I den saken vil det blant annet bli drøftet hvordan økte investeringer knyttet til overflatevann skal vurderes i tilknytning til fastsetting av tomteprisene.

Øvrige investeringer i bygg og anlegg

Av øvrige investeringer i bygg og anlegg nevnes bl.a. følgende:

- Nødvendige bygningsmessige investeringer i helse- og omsorgstjenestene: Rammebevilgning på 0,7 mill. kr årlig i planperioden 2018-2021.
- Kjøp av boliger med 5 mill. kr årlig i tilknytning til bosetting av flyktninger.

Planområde 12 Omsorg

Det er lagt inn 0,5 mill. kr til to nye biler i hjemmetjenesten i 2018, og 0,25 mill. kr til en ny bil i 2019.

Det er for øvrig lagt inn en investeringsramme på 0,2 mill. kr årlig i planperioden til nødvendig medisinsk utstyr /pleieutstyr i pleie- og omsorgssektoren.

Planområde 13 Generelle utgifter og inntekter

Det er lagt inn 1,5 mill. kr til pliktig egenkapitaltilskudd til KLP.

PLANOMRÅDENE

01 ADMINISTRATIVE FELLESTJENESTER

OM PLANOMRÅDET

Planområdet inneholder alle utgifter knyttet til den politiske og administrative styringen av kommunen. I planområdet inngår servicetorg, politisk sekretariat, post- og arkiv, personalarbeid, informasjon, økonomistyring, kvalitetssystem, internkontroll og utviklingsoppgaver for enhetene, råd for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne, kontrollutvalget inkludert utgifter til revisjon, tilskudd til 3:1 samarbeid vedrørende skatt/innfordring og lønn/regnskap og innkjøpssamarbeidet, store fellesposter som AFP og forsikringer, frikjøp hovedtillitsvalgte og felles IKT-utgifter.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	32,8 mill. kr	28,0 mill. kr

Det er en reduksjon i budsjettramma fra 2017 til 2018 med 4,6 mill. kr. Av dette er det lagt inn kompensasjon for lønn- og prisvekst med 0,6 mill. kr, uttrekk av lønnsmidler tilsvarende 0,8 mill. kr, reversering av utgifter til valg med 0,25 mill. kr, redusert avsetning til forsikringsfond med 0,1 mill. kr og korreksjon avskrivninger med 0,15 mill. kr. Det er videre foretatt korrigerende av budsjett mellom planområdene knyttet til IKT, utgiftene på planområde 1 er som følge av dette redusert med 1,4 mill. kr.

Det ble i 2017-budsjettet lagt inn 3 mill. kr til retaksering av grunnlaget for utskrivning av eiendomsskatt, det reverseres 2,5 mill. kr av denne bevilgningen slik at det ligger igjen 0,5 mill. kr til dette arbeidet i 2018. Disse midlene trekkes deretter helt ut av budsjettet fra og med 2019.

For å saldere driftsbudsjettet, er det ikke kompensert prisvekst tilsvarende 0,1 mill. kr og det lagt inn et rammekutt på planområdet tilsvarende 0,3 mill. kr.

Kommunestyret vedtok en ytterligere reduksjon i driftsrammen på planområdet med 0,1 mill. kr samt en reduksjon i rammen for kontroll og tilsyn med 35.000 kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRA-TALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Lønn, administrasjon og styring i % av totale lønnsutgifter	4,9	6,3	6,0	6,5
Netto driftsutgifter pr innb. til administrasjon og styring	4 747	4 571	4 547	4 311
Brutto driftsutgifter pr innb. til administrasjon og styring	4 987	5 115	5 091	4 762
Brutto driftsutgifter til politisk styring, i kr. per innbygger	510	536	475	398

UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Lønn, administrasjon og styring i % av totale lønnsutgifter	5,1	5,0	5,1	4,9
Netto driftsutgifter pr innb. til administrasjon og styring	4 335	4 255	4 806	4 747
Brutto driftsutgifter pr innb. til administrasjon og styring	4 530	4 512	4 991	4 987
Brutto driftsutgifter til politisk styring, i kr. per innbygger	475	415	596	510

Kommentarer til nøkkeltallene:

Kommunen bruker mindre enn kommunegruppen, Oppland og landet for øvrig til lønn, administrasjon og styring i % av totale lønnsutgifter. Gausdal kommune har en liten nedgang på driftsutgifter pr. innbygger til administrasjon og styring fra 2015 til 2016. Nedgangen i driftsutgifter til politisk styring fra 2015 til 2016 henger sammen med at 2016 har vært et «normalår», uten ekstra politisk aktivitet knyttet til kommunereform eller valg.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Utfordringene, mulighetene og strategiene omtalt i del 1 vil i særlig grad være retningsgivende for planområde 1. Det er i hovedsak her ansvaret ligger for å designe og drive utviklingsarbeidet, herunder større planarbeid.

Vi må ha kapasitet og kompetanse her til å lede og koordinere arbeidet med større planer, prosjekter, omstillingsarbeidet, det systematiske internkontrollarbeidet og økonomistyringen. Å følge opp kommunestyrets vedtak om interkommunale samarbeid er også en viktig oppgave.

Vi må ha kraft i innsatsen med å følge opp arbeidsgiverstrategien, som skal sørge for at ledere og ansatte arbeider i felles retning for å nå kommunens hovedmål: Å gi riktige tjenester til rett tid med rett kvalitet. I arbeidsgiverstrategien er disse 5 temaene og målene valgt:

Innbyggere	Gausdal kommunes innbyggere opplever at kommunens tjenester er helhetlige og koordinerte, og har innbyggeren i sentrum.
Ledere	Gausdal kommune har ledere som bygger kultur for læring, innovasjon, forenkling og forbedring.
Ansatte	Gausdal kommunes ansatte og tillitsvalgte medvirker aktivt i utviklingsarbeid.
Organisasjonen	Gausdal kommune er en utfordrende arbeidsplass med ansvarsbevisste, myndiggjorte og kompetente medarbeidere, som er kjent med og bruker handlingsrommet.
Folkevalgte	I Gausdal kommune har vi et godt samspill mellom folkevalgte og administrasjonen, god rolleavklaring og respekt for hverandres roller.

På bakgrunn av det som står over vil vi løfte fram og konkretisere noen temaer og arbeidsmåter planområde 1 vil ha et særlig ansvar for å være pådriver for i planperioden:

1. Strategisk kompetansestyring

Kompetanse handler om "å være i stand til" og får verdi gjennom å bli brukt. Byggsteinene i kompetanse er kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger. Strategisk kompetansestyring vil si planlegging, gjennomføring og evaluering av tiltak for å sikre virksomheten og den enkelte

medarbeider nødvendig kompetanse for å nå definerte mål for tjenestene.

Framover må vi sikre kvalitet i tjenestene med lavere økonomiske rammer og mer involvering av innbyggerne. Vi skal også gjøre hverdagen enklere for innbyggerne gjennom økt fokus på digitalisering.

Arbeidsgiverstrategien og arbeid med strategisk kompetansestyring skal bidra til å løse noen utfordringer kommunesektoren står over for:

- Evne til å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere for å løse oppgavene
- Evne til utvikling og nyskaping

2. Digital transformasjon

Digitalisering er valgt som en gjennomgående strategi for i kommende planperiode. For å lykkes med den digitale omformingen, må kommunen være i stand til å ta innbyggerens perspektiv på en god nok måte. Innholdet i kommunens internettportal skal speile hva innbyggeren til en hver tid har behov for av informasjon og selvbetjeningsløsninger. Manglende utvikling av innhold i portalen, for få digitale skjemaer og lav digital kompetanse hos en del innbyggere er utfordringer som kan vanskeliggjøre den digitale utviklingen.

Den digitale brukeropplevelsen og hvordan tjenesten ser ut fra innbyggerens perspektiv, vil utfordre oss både på hvordan vi som kommune løser vårt samfunnsoppdrag, måten vi organiserer oss på, leder på og hvordan vi ser på de som bruker tjenestene våre. Det er en utfordring at den digitale utviklingen skjer kjapt, samtidig som kommuneorganisasjonens evne til å forstå den digitale omformingen som skjer går sakte.

3. Informasjon, kommunikasjon og dialog – klart språk

Plikten om å drive aktiv informasjonsarbeid reguleres i kommuneloven § 4. Videre legger offentleglova fra 2009 føringer for åpenhet og innsyn i forvaltningen. Gausdal kommune har gjennom to generasjoner av kommunikasjonsplaner et bevisst forhold til formålet og kravene i offentleglova. På den andre siden skal kommunen sikre personvernet og følge personopplysningsloven med tilhørende forskrift. Utviklingen av internett og de sosiale mediene gir stadig nye muligheter og utfordringer.

I informasjons- og kommunikasjonssammenheng skal vi legge vekt på å:

- Sikre enhetlig og helhetlig kommunikasjon med omgivelsene.
- Sikre at innbyggere og virksomheter får tilgang til informasjon om kommunens tjenester, aktiviteter og resultater.
- Bidra til at innbyggere får informasjon om sine rettigheter, plikter og muligheter.
- Bidra til å utvikle lokaldemokratiet.

Det vi har et stort forbedringspotensial på er **klart språk**, både på hjemmesiden, i brev/vedtak og i saker til de folkevalgte organ. Et uklart og tungt språk kan skape avstand mellom innbyggerne og det offentlige, og samtidig øker det faren for misforståelser og unødvendig merarbeid. Et klart og innbyggertilpasset språk er avgjørende også for gode digitale tjenester.

FOKUSOMRÅDER 2018

FOKUSOMRÅDE 1 – STRATEGISK KOMPETANSESTYRING I GAUSDAL KOMMUNE

Vi må arbeide systematisk med medarbeidernes og ledernes kompetanse, fordi kompetanseutvikling og kompetanseanvendelse er viktig for kvalitet i tjenestene. Gausdal kommune skal ha første generasjons kompetanseplaner for planområdene ferdig i januar 2018, og de skal deretter gjennomgås årlig. I kompetanseplanene framgår det også hva som gjelder av støtte- og tilretteleggingsordninger. Ved oppstart av kompetansetiltak etter kompetanseplanen skal det inngås skriftlig avtale mellom medarbeider og enhetsleder. Kompetanseplan for Gausdal kommune som organisasjon, inkludert lederutvikling, skal også være på plass i januar 2018. Kompetanseplanene utarbeides i samråd med de tillitsvalgte.

Kompetanse er som nevnt overfor kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger. Kunnskaper er ofte overfokusert i kompetansearbeid, mens holdninger er underfokusert. Arbeid med organisasjonskulturen er avgjørende for hvordan vi lykkes. Dette handler mye om ledelse, systematisk oppfølging og bruk av etablerte møteplasser. Oppfølging av 10-faktorundersøkelsen i hver avdeling er et viktig virkemiddel.

MÅL for Gausdal kommune

Vi mobiliserer og utvikler medarbeidernes kompetanse for løse framtidens oppgaver og utfordringer.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	Status 2017*	2019	2020	2021
Faktor 4 - Bruk av kompetanse: Medarbeidernes opplevelse av å få brukt egen jobbrelevant kompetanse på en god måte i sin nåværende jobb.	4,3	4,4	-	4,5
Faktor 7 – Relevant kompetanseutvikling: Relevant kompetanseutvikling er avgjørende for at medarbeiderne til enhver tid er best mulig rustet til å utføre sine oppgaver med høy kvalitet, og er avgjørende for kvaliteten på de tjenester som leveres, uansett hvilken type tjeneste vi snakker om.	3,8	3,9	-	4,1

* Medarbeiderundersøkelsen 10-faktor skal gjennomføres annet hvert år. Første gang var i 2017.

Resultat og måltall her er for Gausdal kommune som organisasjon (ikke planområde 1).

Resultatskalaen går fra 1-5, der 5 er best.

FOKUSOMRÅDE 2 – DIGITAL TRANSFORMASJON I GAUSDAL KOMMUNE

Det er en målsetting å gi innbyggere og næringsliv mulighet til å ivareta sine egne interesser inn mot kommunen og gi enkel tilgang på tjenester gjennom digital kommunikasjon. Tjenestene som gis fra kommunen skal oppleves sammenhengende og helhetlige for innbyggere, næringsliv og frivillig sektor. Vi skal gjenbruke den informasjon vi har om innbyggeren, i stedet for å spørre på nytt.

For at alle innbyggere skal kunne benytte seg av et digitalt tilbud, er god opplæring og oppøving i digital kompetanse viktig, gjennom alle faser i livet. Digitale tjenester skal være lette å forstå og lette å bruke for alle innbyggere. Personvern og informasjonssikkerhet skal være en integrert del av utviklingen og bruken av IKT. Den enkelte innbygger skal i størst mulig grad ha råderett over egne personopplysninger.

For å lykkes er det svært viktig at de kommunale lederne har god kompetanse på hva digital omforming betyr, hva det innebærer for organisasjoner, og har evne til å omstille. God lederstøtte er vesentlig for at den enkelte tjeneste skal lykkes.

Viktige interne tiltak i perioden er: Kontinuerlig utvikling av kommunens internettportal, utvikling av flere selvbetjeningsløsninger, god lederstøtte og støtte til gjennomføring av prosesser med fokus på innbyggeropplevelse og innbyggerdialog, både i forhold til velferdsteknologi og innovative, digitale løsninger.

Andre viktige tiltak er tilbud om opplæring og veiledning. Alle kommunens ansatte som er i kontakt med innbyggerne har et veiledningsansvar. I tillegg kan det tilbys kurs i bruk av digitale verktøy for innbyggere som trenger det. Frivilligsentralen har tidligere hatt tilbud om kursrekker for seniorer og andre som trenger det, og dette er et tiltak det er ønskelig å videreføre.

MÅL for Gausdal kommune

En enklere hverdag for innbyggerne, og økt effektivitet for kommunen.

Leveransemål for 2018:

- Til 1. februar 2018 må en handlingsplan for arbeidet være på plass. Handlingsplanen som forankres i vedtatt digitaliseringsstrategi og strategiplan 2018-2021 må inneholde konkrete tiltak som skal planlegges og iverksettes. Hvert tiltak må beskrives med:
 - hvordan innbyggermedvirkningen ivaretas
 - hvilke verktøy og teknologier som er aktuelle i prosessen
 - hvordan tiltaket kan føre til tjeneste- og kvalitetsutvikling/økt tilgjengelighet/reduert sårbarhet
 - synliggjøre effektiviseringspotensialet, og vise hvordan gevinstene skal tas ut
- I forbindelse med handlingsplanen må en også se og utvikle kjennetegn/indikatorer som viser hvordan en lykkes i arbeidet

FOKUSOMRÅDE 3 – KLART SPRÅK I GAUSDAL KOMMUNE

Kommunens informasjon og kommunikasjon skal bygge på kommunens overordnede verdier og mål. Noen flere prinsipper som er slått fast i kommunestyrets vedtak i kommunikasjonsplanen er:

- **Helhetsprinsippet** – informasjon fra kommunen skal utformes og samordnes slik at den fremstår entydig og helhetlig for mottakeren.
- **Språket skal være godt** - presist og enkelt.
- **Linjeprinsippet** – utformingen av korrekt informasjon skjer der fagansvaret ligger.
- **Informasjon som lederansvar** – ledelsen er ansvarlig for at kommunens informasjons- og

kommunikasjonsstrategi gjennomføres. Alle ansatte skal bevisstgjøres om sin rolle og sitt ansvar som kommunikator, i tillegg til å være fagperson.

Vi ønsker å bruke KS sin verktøykasse for å forbedre språket. Her er det metoder for å kartlegge forbedringspotensialet i kommunens tekster, mens andre metoder er for å få innspill fra innbyggerne og måle effekten av klarspråks arbeid.

MÅL

Språket Gausdal kommune bruker i sin kommunikasjon med innbyggere og folkevalgte skal være godt, presist og lettfattelig.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	Status 2016*	2018	2019	2020	2021
Folkevalgte: Alt i alt, hvor fornøyd er dere med kvaliteten på saksdokumentene? *	4,9	5,0	5,0	5,0	5,0
Folkevalgte: Alt i alt, i hvor stor grad er du fornøyd med organiseringen av de politiske møtene, utsendelsen av og innholdet i saksdokumentene	4,7	5,0	5,0	5,0	5,0

*Resultat 2017 er ikke klart pr. 1. november.

Måles etter en skala fra 1 til 6, der 1 er lite fornøyd og 6 er meget fornøyd.

Leveransemål i 2018:

- Vi tar i bruk KS sin verktøykasse for å forbedre språket, og lager en plan for arbeidet. Her må en også se og utvikle kjennetegn/indikatorer som viser at vi lykkes i arbeidet.
- Vi tar først tak i tekstene i brevmalene som vi bruker oftest.
- Serviceplakaten gjennomgås i alle avdelinger i første halvdel av 2018.

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017*	Mål 2018	Mål 2021
Nærvær – planområde 1	96,5	97,2	97,2	97,2

*2017 = status 2. tertial

ØKONOMISKE OMSTILLINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Store deler av utgiftene i dette planområdet er ikke knyttet til stillinger, men til fellesposter for kommuneorganisasjonen, - som IKT, forsikringer, folkevalgte og Gausdal kommunes tilskudd til to av regionens felleseenheter. Disse postene er det ikke lett å redusere uten større prosesser, lavere aktivitet og/eller lavere kvalitet. En må kontinuerlig vurdere dette ved aktuelle milepæler. Vi må holde oss innen lov- og avtaleverk (for forsikringene) og den organiseringen av arbeidet og aktiviteten de folkevalgte ønsker å ha, og ellers til enhver tid innfri de utgiftene samarbeidskommunene har vedtatt for fellesehet økonomi og IKT-samarbeidet.

For å gjennomføre omstilling innen planområdet må en fortsatt ha fokus på effektivisering av arbeidsprosesser og satsing på digitale løsninger som på sikt vil medføre lavere ressursbruk.

Nedbemanning vil bli vurdert som følge av endrede arbeidsformer og teknologibruk.

I de interkommunale samarbeidene (fellesenhetene) må en også ha fokus på effektivisering av arbeidsprosesser og satsing på digitale løsninger. I og med at strategien til Gausdal kommune er flere interkommunale samarbeid, bør ikke formålet være å ta ut økonomiske gevinster fra fellesenhetene, men derimot å legge flere oppgaver dit. Dette er også en form for gevinstrealisering; flere oppgaver for samme ressursinnsats. Vi må videre vurdere flere interkommunale samarbeid innen sårbare tjenester, for eksempel sentralbord, post og arkiv.

02 NÆRING OG MILJØ

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter næringsarbeid, miljøvern og utmarksforvaltning. I dette inngår personell innen næringsutvikling, landbruksforvaltning, utmarksforvaltning, turistinformasjon, støtte til næringslivet, og tiltak innen miljøvern, vilt, fisk og friluftsliv.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	5,6 mill. kr	5,7 mill. kr

Driftsrammen på planområdet er økt med 0,2 mill. kr fra 2017 til 2018. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 0,1 mill. kr. Korreksjoner mellom planområdene og avskrivninger utgjør i underkant av 0,1 mill.kr. Det er lagt inn en økning på 75.000 kr knyttet til partnerskapsavtalen med Skeikampen pluss, og denne saken behandles i kommunestyret samtidig med budsjettet og økonomiplanen. For å saldere driftsbudsjettet, er det lagt inn et generelt rammekutt på 0,1 mill. kr.

Kommunestyret vedtok en reduksjon i driftsrammen på planområdet med 50.000 kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Netto driftsutgifter fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø per innbygger i kroner	676	609	543	631
Netto driftsutgifter til rekreasjon i tettsteder, per innbygger i kroner	45	114	133	186
Netto driftsutgifter til tilrettelegging og bistand for næringslivet i kroner pr. innbygger	353	76	141	97
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Netto driftsutgifter fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø per innbygger i kroner	814	1021	895	676
Netto driftsutgifter til rekreasjon i tettsteder, per innbygger i kroner	34	30	29	45
Netto driftsutgifter til tilrettelegging og bistand for næringslivet i kroner pr. innbygger	447	249	405	353

Kommentarer til nøkkeltallene:

Kommunen har forholdsvis store utgifter til tilrettelegging for næringslivet sett i forhold til andre kommuner. Det henger sammen med bevisst satsing på næringslivsutvikling.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Næringsutvikling generelt og i landbruket spesielt er viktige bærebjelker i Gausdalssamfunnet. Kommunen har en sentral rolle i å bidra til engasjement og optimisme for å skape utvikling og verdier innen hele planområdet. Kommunen må bidra til å nå den nasjonale målsettingen om reduksjon av klimagassutslipp; lokalt har dette stor betydning for kommunen som turistdestinasjon, og for utøvelsen av landbruket som har ekstra utfordringer i perioder med mye nedbør. Utfordringene innen planområdet for kommende planperiode kan oppsummert sies å være å:

- Skape næringsutvikling i tråd med temaområdene i regional næringsplan.
- Initiere og bidra til engasjement og optimisme i landbruket i tråd med kommunedelplan landbruk.
- Revidere og følge opp kommunens klima- og energiplan.

FOKUSOMRÅDER 2018

FOKUSOMRÅDE 1 - NÆRING

Kommunen har en viktig tilretteleggerrolle knyttet til å skape vekst og utvikling for næringslivet, og vil i planperioden ha fokus på å legge til rette for at:

- Bioøkonomisektoren i Gausdal vokser.
- Fritidsboligsektoren og det utmarksbaserte næringslivet i Gausdal vokser.
- Næringsareal utvikles og eksisterende næringsareal promoterer, -etter gjennomføring av blant annet en næringskartlegging og næringsanalyse.
- Flere virksomheter kan etableres.

MÅL

- Bioøkonomisektoren skal ha en utvikling som relativt ligger over snittet for næringslivets verdi generelt.
- Fritidsboligsektoren skal ha en utvikling som ligger over snittet for sektoren på nasjonalt plan, og det skal kjøres minst ett utviklingsprosjekt rettet mot utmarksbasert næring. Det skal opprettes brukerråd for og med deltidsinnbyggerne.
- Øke tilgjengelig næringsareal i Gausdal.
- Følge opp alle som ber om etableringsveiledning fra prosjektstart helt frem til etableringen.

Det vil bli rapportert på følgende leveransemål for 2018:

- Bioøkonomisektorens omsetning relativt til næringslivet for øvrig.
- Relativ utvikling av antall nye fritidsboliger målt mot snittet i landet.
- Antall daa tilgjengelig næringsareal.
- Antall unike etablerere som er fulgt opp.

FOKUSOMRÅDE 2 – LANDBRUK

Landbruk er en av de største næringene i kommunen, samtidig som næringa er sterkt regulert av nasjonale føringer og virkemidler. Den viktigste oppfølgingen av dette fokusområdet skjer gjennom kommunedelplan landbruk, som skal revideres i 2018. I denne planen er de viktigste satsingene nå:

- Økt produksjon i jordbruket
- Rekruttering av nye drivere i landbruket.
- Markedsføre landbruk som en offensiv næring.
- Økt utnyttning av skogressursene og oppbygging av den framtidige virkesforsyningen.

I tillegg legger planen et sterkt fokus på å unngå omdisponering av dyrka jord, som følges opp gjennom kommuneplanens arealdel.

For å styrke produksjonen og omsetningen av håndverksmat vil det bli samarbeidet med Lillehammerregionen Vekst. Spesielt vil det bli fokusert på at flere produsenter tilpasser seg det lokale markedet og øker videreføringen av produkter. Det vil bli arbeidet videre med å holde belastningen som rovvilt påfører beitebruken i kommunen på et lavt nivå. Fokus vil også været rettet mot å legge til rette for at digitaliseringen av landbrukets forvaltningsverktøy skal føre til gode og effektive brukerløsninger.

MÅL

Gausdal kommune har følgende mål innen landbruksområdet:

- Følge opp den nasjonale målsettingen om å redusere avgangen av dyrkajord til et minimum.
- Sørge for at jordbruksarealet i drift skal være minst på dagens nivå, og at antall gardbrukere opprettholdes.
- Opprettholde eller øke avvirkingen av tømmer gjennom bl.a. økt fokus og tilrettelegging for opprusting og ombygging av skogsbilveger.
- Øke antall produsenter og totalleveransen av håndverksmat.
- Holde tapet av husdyr som følge av rovdyr nede på et minimum gjennom tilrettelegging med beitetilsyn og organisering av rovviltjakt.
- Sørge for at alle som søker produksjonstilskudd i jordbruket og regionalt miljøtilskudd selv kan skaffe seg oversikt over sin eiendom og sende søknad digitalt uten bistand fra landbrukskontoret.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Areal omdisponert dyrka mark (KOSTRA) Status 2016: 0(78)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Jordbruksareal i drift (daa)hqudd Status 2016: 63290 (126335)	64 000 (130 000)	64 000 (130 000)	64 500 (131 000)	65 000 (132 000)
Antall søkere av produksjonstilskudd Status 2016: 280(588)	280 (600)	280 (600)	280 (600)	280 (600)
Hogst av tømmer (m ³) Status 2016: 74215 (212077)	75 000 (210 000)	76 000 (212 000)	78 000 (215 000)	80 000 (220 000)
Tap av beitedyr som følge av rovdyr Status 2016: 44(193)	50 (100)	50 (100)	50 (100)	50 (100)

Tall i parentes viser sum for kommunene Lillehammer, Øyer og Gausdal kommuner, som Landbrukskontoret i Lillehammer-regionen dekker.

Indikatorene avhenger av flere faktorer enn de som settes inn av kommunen. Måloppnåelsen må derfor sees i sammenheng med disse faktorene, men uavhengig av dette er det viktig at produksjonsvolumene holdes oppe, siden landbruket utgjør en så stor andel av næringslivet i

kommunen. I 2018 må det arbeides mer med å finne flere og bedre indikatorer for de målene som er satt foran.

FOKUSOMRÅDE 3 – MILJØ

- Revidere klima- og energiplanen. Kartlegge måloppnåelse i gjeldende klima- og energiplan. Ved revisjonen større fokus på reduksjon av klimautslipp for å følge opp nasjonale mål.
- Følge opp miljøhensyn i sentrumsplan Segalstad Bru med hensyn på grønne lunger, kollektivparkering, ladestasjon for el-biler m.m. Formålet er et mer levende og attraktivt sentrum i flere av døgnetts timer.
- Bidra til utgivelse av temakart over turstier og skiløyper i kommunen, som en del av satsinga på folkehelse. Hovedarbeidet utføres av Turløypekomiteen i Gausdal, men det er viktig at kommunen bidrar med fagkompetanse og økonomi for å lette gjennomføringa.
- Følge opp handlingsplan for Regional plan Lågen med sidevassdrag. Søke om midler til høyt prioriterte tiltak i Dørja og Gausa, og oppretting av målestasjoner og overvåkingssystem i samarbeid med NVE.

MÅL og leveranser for 2018/2019

- Vedtatt klima- og energiplan
- Etablert ladestasjon for el-biler ved Segalstad Bru
- Utgitt temakart over turstier og skiløyper
- Innvilget en søknad til NVE i 2018 og to søknader i 2019

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017*	Mål 2018	Mål 2021
Nærvær	99,2	98,5	99,5	99,5

*2017 = status 2. tertial

ØKONOMISKE OMSTILLINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Fokusområde landbruk har hatt en betydelig omstilling og nedbemanning fra 10,5 årsverk i 2004 til 8,6 årsverk i 2017. I tillegg har kontoret økt oppgaveporteføljen med motorferdselsaker for Øyer kommune. På forvaltningssiden kan modernisering av statlige digitale tilskuddsforvaltnings- og saksbehandlingsrutiner gi rasjonaliseringsgevinster på sikt, som kan bidra til en økt innsats innen utviklingsoppgavene.

03 SKOLE

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter undervisning ved skolene i Forset, Engjom/Fjerdum, Follebu, ungdomsskolen, voksenopplæringen, samt skolefritidsordningen ved Forset, Engjom/Fjerdum og Follebu.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	74,5 mill. kr	74,0 mill. kr

Planområdet sin driftsramme er redusert med 0,4 mill. kr. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 1,6 mill. kr. Det ble i endelig vedtatt statsbudsjett for 2017 trukket ut midler fra rammetilskuddet og opprettet øremerket tilskudd til kommunene til styrket pedagogbemannning i småskolen. Det innebærer en reduksjon i rammen på snau 0,2 mill. kr. Det er lagt inn helårsvirkning av midler i statsbudsjettet til styrking av tidlig innsats ved barneskolene med 0,2 mill. kr. Det er lagt inn korleksjon mellom planområdene tilsvarende en økt utgift på 0,1 mill. kr.

Det ble i 2017 avsatt midler for å kunne ivareta en ekstra klassedeling ved Follebu skole, dette legges inn det helårsvirkning av med 0,4 mill. kr. Klassedelingen er ikke utløst, men potten videreføres med bakgrunn i elevtall opp mot delingstall i enkelte klasser.

Besparelse knyttet til undervisning/skyss i byggeperioden for Fjerdum skole er reversert med 0,4 mill. kr. Samtidig er det lagt inn 5/12 virkning av sparte utgifter til undervisning som følge av at driften vil foregå i nye/renoverte lokaler ved Fjerdum skole fra høsten 2018. Det er lagt inn redusert driftsramme med 1,8 mill. kr til dette i 2018 og ytterligere 2,5 mill. kr i besparelse fra og med 2019.

For å saldere budsjettet, er det ikke kompensert prisvekst med i underkant av 0,2 mill. kr, samt at det er lagt inn et generelt rammenedtak tilsvarende 1 mill. kr.

Kommunestyret vedtok ytterligere å justere ned planområdets driftsramme med 0,1 mill. kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor pr. innbygger 6 – 15 år	131 734	115 609	113 089	105 196
Netto driftsutgifter til skolefritidstilbud pr. innbygger 6 – 9 år	4 570	3 138	4 313	3 606
Netto driftsutgifter til skolelokaler pr. innbygger 6-15 år	20 891	18 450	16 935	17 669
Netto driftsutgifter til skoleskyss pr. innbygger 6-15 år	5 219	2 485	3 195	2 190
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor pr. innbygger 6 – 15 år	120 155	125 746	130 251	131 734
Netto driftsutgifter til skolefritidsordning pr. innbygger 6 – 9 år	4 648	5 255	4 662	4 570

Netto driftsutgifter til skolelokaler pr. innbygger 6-15 år	19 052	18 532	17 417	20 891
Netto driftutgifter til skoleskyss pr. innbygger 6-15 år	4 188	4 193	4 639	5 219

Kommentarer til nøkkeltallene:

Kostra-tallene viser at vi har høyere utgifter på alle punkter enn de vi sammenligner oss med. Kommunens desentraliserte skolestruktur trekker opp driftsutgiftene for skole. Midlertidig skoledrift i Engjom har også medført høyere driftskostnader som følge av leiekostnader for brakkerigg, samt flere klasser på grunn av klasserommenes størrelse. Sammenslåing av skolene Fjerdum og Engjom forventes å gi reduserte driftsutgifter fra nye Fjerdum skole er ferdigstilt i august 2018.

Ved mindre enheter er bemanningen ved SFO høyere enn det vedtatt bemanningsfaktor skulle tilsi, ettersom det uavhengig av antall barn må være to personer på enkelte vakter av sikkerhetsmessige årsaker. I 2015 kom nye satser vedrørende skoleskyss, og det kan være en årsak til økte skyssutgifter som fremgår av tabellen. Midlertidig skoledrift ved Engjom skole gir også høyere utgifter knyttet til skoleskyss frem til nye Fjerdum skole er ferdigstilt.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Trivsel og livsmestring

I Gausdal kommunes folkehelseoversikt er barn og unges trivsel og mestring drøftet og beskrevet som en av tre hovedutfordringer. Av elevundersøkelsen og gjennom skolens arbeid fremgår at det er elever i skolene i Gausdal kommune som opplever manglende trivsel og ulike former for krenkelser. Utdanningsnivået i kommunen og unges varierende gjennomføringsgrad av videregående skole er en annen utfordring.

Dagens samfunn har et stort fokus på prestasjoner, status og utseende. For å veie opp mot dette, er det ønskelig å fokusere mer på å bygge barn og unges selvfølelse og fremtidstro, samt til å bidra til at de utvikler strategier for å mestre et liv med opp- og nedturer.

Læring

Skolens hovedoppgave er oppdragelse og undervisning, jfr. skolens formålsparagraf. Det kan se ut til at det er en positiv utvikling i læringsresultatene i gausdalsskolen, men det er fortsatt for mange elever under kritisk grense når det gjelder grunnleggende ferdigheter.

Fylkesmannen i Oppland skriver følgende om læringsutbytte i gausdalsskolen i sitt kommunebilde for 2017: «Det er fortsatt for mange elever på de laveste mestringsnivåene i engelsk, lesing og regning. Selv om utviklingen har gått i riktig retning, er det alvorlig for kommunen at opp mot 40 prosent av elevene på 5. trinn mangler grunnleggende ferdigheter. Her er det i tillegg svært store forskjeller mellom skolene.»

Kompetanse

Lærernes kompetanse er en viktig faktor i å bedre elevenes læringsresultater. Det er utarbeidet en langsiktig kompetanseplan for planområde skole. Fra høsten 2015 er det innført nasjonale krav om at lærere må ha faglig fordypning i norsk, engelsk og matematikk for å undervise i disse fagene. Fylkesmannen i Oppland skriver følgende om oppfyllelsen av de nye kompetansekravene.

«Nærmere halvparten av lærerne som underviser i matematikk, norsk og engelsk tilfredsstill ikke de nye kompetansekravene. (...) Mest kritisk er det i matematikk og engelsk på barnetrinnet (...). Alle lærerne på ungdomstrinnet tilfredsstill kompetansekravene.»

Gausdal kommune har siden kompetansekravene ble innført aktivt benyttet seg av sentrale støtte- og tilskuddsordninger for å sørge for tilfredsstillende kompetanse blant lærere i gausdalsskolen på sikt, og for å oppfylle de nye nasjonale kravene. Dette vil vi fortsatt gjøre i denne planperioden.

Staten har vedtatt en etterutdanningsreform, der midler som tidligere har vært øremerket nasjonale satsninger trekkes inn og fordeles til fylkene som et ledd i en desentralisert ordning for kompetanseutvikling. Det er fylkesmannen som forvalter og deler ut midlene. Kommuneregioner er oppfordret til å gå sammen om å organisere faglige nettverk med veiledning fra universitets- og høyskolemiljøer, delvis finansiert av statlige midler. Faglig utvikling skal skje gjennom kollektiv refleksjon og læring innad i den enkelte organisasjon, på tvers av enheter og mellom kommunene i regionen. Dette er i tråd med målsetting i tidligere strategiplaner om å utvikle skolene som lærende organisasjoner. Lillehammer-regionen (kommunene Lillehammer, Øyer og Gausdal) viderefører samarbeid og nettverk som ble etablert i forbindelse med deltakelse i den nasjonale satsningen Ungdomstrinn i Utvikling, og disse utvides til å inkludere barneskolene.

Analyse av elevresultater, trivsels- og levekårsundersøkelser skal ligge til grunn for utviklingsarbeidet ved skolene. Det er således nødvendig å sikre at skoleeier og skoleledere har tilfredsstillende analysekompetanse. Dette vil bli ett av de prioriterte områdene innenfor den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling.

Læreplanens generelle del og læreplaner for fag er under revidering. Revidert læreplan vil være gjeldende fra august 2020. Læreplanforståelse og kompetanse innenfor læreplanarbeid på skoleeier-, skoleleder- og lærernivå vil således være viktig for at kommunen skal ta innover seg de nye nasjonale føringene. Dette er også tenkt knyttet opp mot den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling i planperioden 2018-2021.

Kvalitetsutvikling

Skolens ledelse skal, sammen med de ansatte ved skolen, arbeide systematisk med internkontroll og forbedringsarbeid, samt sikre at lovverk og vedtatte strategier implementeres helt ned på klasseromsnivå. Skoleeier har et overordnet ansvar for dette arbeidet på kommunenivå. Arbeidet skal baseres på skolens reelle styrker og utfordringer, og dette forutsetter blant annet god analysekompetanse. Videre er, som nevnt, reviderte læreplaner under utarbeidelse, og disse vil bli gjeldende fra august 2020. Læreplanarbeid vil således også bli et sentralt område innenfor skoleutvikling i planperioden.

FOKUSOMRÅDER 2018

FOKUSOMRÅDE 1 - TRIVSEL OG MESTRING

Av formålsparagrafen i opplæringslova (§ 1-1) fremgår at «*Elevane (...) skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne mestre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet.*»

Bevissthet rundt og utvikling av barnas egne styrker vil bidra til økt selvfølelse og økt evne til å stå i utfordringer de vil møte i løpet av livet. I forslag til endringer i læreplanens generelle del har departementet presentert viktige temaer for tverrfaglig arbeid, der elevene skal arbeide med problemstillinger eller temaer på tvers av fag, og ett av disse er *folkehelse og livsmestring*. Når elevene utvikler sin sosiale kompetanse, blir de også bedre i stand til å bidra positivt til et godt læringsmiljø.

Endringer i opplæringslovens kapittel 9A har forsterket fokuset på elevens rett til et godt psykososialt miljø, og skolens og skoleeiers ansvar i dette arbeidet. Skoler skal ha nulltoleranse mot mobbing, vold, diskriminering, trakassering og andre former for krenkelser. Foresatte som ber om tiltak og ikke opplever at saken håndteres tilfredsstillende fra skolens side, har nå anledning til å påklage forholdet direkte til fylkesmannen. Få eller ingen klagesaker til fylkesmannen på dette området vil således være en indikator på at skolene tar slike saker på alvor.

Gausdal kommune har behov for, og ambisjoner om å styrke det systematiske og langsiktige helsefremmende arbeidet med barn og unges psykiske helse. Dette mener vi at gjøres best ved å utvikle de psykososiale hverdagsmiljøene blant barn i barnehage og skole. Gjennom prosjekt Ung Styrke skal vi arbeide styrkebasert og på systemnivå for å skape trygge og gode skole- og klassemiljøer, der barn og unge kan utvikle seg i fellesskap med andre.

MÅL

Vi har glade, trygge, robuste barn og unge, med tro og håp for fremtiden, som mestrer et liv med opp- og nedturer.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Klagesaker til fylkesmannen knyttet til opplæringslova kapittel 9A	0	0	0	0
Andel elever som opplever mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere	0 %	0 %	0 %	0 %
Resultater fra elevundersøkelsen knyttet til <i>trivsel</i> *	4,5	4,5	4,5	4,5

Skalaen for elevundersøkelsen er 1-5.

*Det er for planperioden valgt felles målsettinger for barne- og ungdomsskolen. Det er også valgt måltall uavhengig av status for de ulike områdene per i dag for at vi skal ha langsiktige mål å strekke oss mot. Ved rapportering og i kvalitetsmelding for skole vil det bli presentert resultater for de ulike trinn som gjennomfører elevundersøkelsen.

FOKUSOMRÅDE 2 - LÆRING

Det er mange faktorer som spiller inn på elevresultatene, og det må derfor settes inn tiltak på flere områder. Det blir blant annet viktig å bruke resultatene fra eksamen, grunnskolepoeng, nasjonale prøver og elevundersøkelser aktivt i vurderingen av hva som skal til for å bedre elevenes læringsresultater. Det er viktig med tidlig innsats i barneskolen, og gjennom lovverk og statlige midler styrkes lærerressursen på 1.-4.trinn i fagene norsk og matematikk. Det vil fortsatt være et særlig fokus på de grunnleggende ferdighetene lesing og regning i denne perioden, der lesing prioriteres først. Vurderingsarbeidet i skolen skal utvikles til i større grad å fremme læring.

For planperioden 2018-2021 har vi valgt ut de mest sentrale indikatorene knyttet til den enkelte målsetting. For resultater fra nasjonale prøver har vi lagt oss på gjennomsnittstallet for alle trinn. Vi har videre valgt felles målsetting for alle trinn knyttet til andel elever på laveste nivå ved nasjonale prøver. I tillegg til å måle utviklingstrender for de ulike kullene, ønsker vi fremover også å måle utvikling for den enkelte elevgruppe. For lesing vil kartlegginger i forbindelse med systematisk observasjon av lesing (SOL) bli benyttet til dette formålet. Vi skal bruke 2018 på å finne gode kartleggings- og måleverktøy for regning. Når det gjelder resultater fra elevundersøkelsen har vi også der valgt felles målsettinger for gausdalsskolen, og vi har valgt å være ambisiøse.

MÅL

Elevene utvikler kunnskap og grunnleggende ferdigheter som de kan bruke i praksis.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Gjennomsnittresultater fra nasjonale prøver tilsvarer landsgjennomsnittet*	50	50	50	50
Andel elever på laveste nivå ved nasjonale prøver er lavere enn 25 % (Nivå 1 for barnetrinnet og nivå 1+2 for ungdomstrinnet)*	< 25 %	< 25 %	< 25 %	< 25 %
Positiv utvikling i lesing og regning for den enkelte elevgruppe fra år til år, fra 1. klasse og oppover	-	Utvikling	Utvikling	Utvikling
Stabilt høye grunnskolepoeng	41	41	41	41
Resultater fra elevundersøkelsen knyttet til <i>faglig utfordring</i> *	4,5	4,5	4,5	4,5
Resultater fra elevundersøkelsen knyttet til <i>vurdering for læring</i> *	4,0	4,0	4,0	4,0

Skalaen for elevundersøkelsen er 1-5.

*Det er for planperioden valgt felles målsettinger for barne- og ungdomsskolen ved nasjonale prøver og elevundersøkelsen. Det er også valgt måltall uavhengig av status for de ulike områdene per i dag for at vi skal ha langsiktige mål å strekke oss mot. Ved rapportering og i kvalitetsmelding for skole vil det bli presentert resultater for de ulike trinn som gjennomfører nasjonale prøver og elevundersøkelsen.

FOKUSOMRÅDE 3 - MOTIVASJON OG MESTRING

Det er viktig at vi møter elevene der de er ut fra deres alder, egenart, interesser og styrker. Videre må opplæringen i enda større tilpasses elevens behov og forutsetninger, både for å øke læringsutbyttet og for å bidra til at elevene har motivasjon og lærelyst gjennom hele skoleløpet. Det må i planperioden skapes en større grad av bevissthet rundt tiltak for alle elever, og hvilke tiltak som skal iverksettes for noen før en eventuell henvisning til PPT med tanke på spesialundervisning vurderes. Dette handler i stor grad om kvalitetsutvikling i tjenesten og fordrer et tett samarbeid mellom skole og PPT på systemnivå.

Forskning viser at foreldreengasjement og samhandling mellom skole og hjem også er faktorer påvirker elevens læring, trivsel og holdninger til skolen. Derfor må vi i størst mulig grad legge til rette for og invitere til god samhandling.

Gausdalsskolen ønsker å utnytte potensialet bruk av digitale verktøy i undervisningen gir, både fordi det gir oss nye pedagogiske muligheter og fordi digitale ferdigheter en grunnleggende ferdighet som i henhold til Kunnskapsløftet skal inngå i alle fag. Det er ønskelig å legge til rette for en systematisk utvidelse av satsningen på iPad i skolen i planperioden, slik at flere klassetrinn har anledning til å benytte dette som læremiddel. Det foreslås derfor avsatt investeringsmidler til dette formålet i planperioden, jfr. investeringsomtale knyttet til digitalisering, men anskaffelse avventes inntil det er gjennomført en evaluering av pilotprosjektet.

MÅL

Elevene har nysgjerrighet og lærelyst gjennom hele skoleløpet.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Reduksjon i andel spesialundervisning (Status 2016 var 10,2 %)	9 %	8 %	8 %	7 %
Resultater fra elevundersøkelsen knyttet til <i>motivasjon*</i>	4,0	4,0	4,0	4,0
Resultater fra elevundersøkelsen knyttet til <i>støtte fra lærerne*</i>	4,5	4,5	4,5	4,5
Resultater fra elevundersøkelsen knyttet til <i>støtte hjemmefra*</i>	4,5	4,5	4,5	4,5

*Skalaen for elevundersøkelsen er 1-5. Det er for planperioden valgt felles målsettinger for barne- og ungdomsskolen. Det er også valgt måltall uavhengig av status for de ulike områdene per i dag for at vi skal ha langsiktige mål å strekke oss mot. Ved rapportering og i kvalitetsmelding for skole vil det bli presentert resultater for de ulike trinn som gjennomfører elevundersøkelsen.

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017	2018	2021
Nærvær	94,1	95,4*)	95	95

*) Status per 2. tertial 2017

04 BARNEHAGE

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter Kornhaug, Forset, Myra og Fjerdum barnehager, samt tilskudd til private barnehager.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	40,9 mill. kr	44,6 mill. kr

Planområdet sin driftsramme er økt med 3,8 mill. kr fra 2017 til 2018. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 0,8 mill. kr, korrigeringer mellom planområdene utgjør 0,3 mill. kr

En økning på 0,4 mill. kr er lagt inn knyttet til ny pedagognorm for kommunale og private barnehager i tråd med føringene i statsbudsjettet.

Det er lagt inn en økning i ramma på 1,7 mill. kr for å dekke opp økte utgifter til tilskudd private barnehager, redusert foreldrebetaling/gratis kjernetid samt betaling for plasser i private barnehager i andre kommuner. Det er en stor økning i utgifter til kjøp av barnehageplass i andre kommuner. Noen foreldre ønsker en alternativ pedagogikk for sine barn, og velger derfor en privat barnehage som har dette tilbudet. For andre foresatte, kan situasjonen ha vært at kommunen ikke har hatt tilgjengelig plass når behov for barnehageplass har oppstått (utenom ordinært opptak). De har dermed valgt en privat barnehage i en av nabokommunene.

For på sikt å redusere økte utgifter til plasser i private barnehager i andre kommuner, legges det inn midler til å kunne styrke kapasiteten ved Fjerdum barnehage fra januar 2018 med 6 plasser. Dette utgjør 1 mill. kr årlig. Ved å gjøre dette grepet, vil kommunen ha tilgjengelige plasser utenom ordinært opptak, noe som er en forutsetning for å klare å snu denne utviklingen. Kommunen håper dette vil medføre reduserte utgifter fra og med 2019 knyttet til betaling for plasser i andre kommuner.

For å saldere driftsbudsjettet, er det lagt inn et generelt rammenedtak tilsvarende 0,4 mill. kr.

Kommunestyret vedtok å ytterligere justere ned driftsrammen på planområdet med 0,1 mill. kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Netto driftsutgifter pr. innbygger 1-5 år i kr, barnehage	141 000	136 230	136 761	137 740
Andel barn 1 – 5 år med barnehageplass *	89,6	91,1	91,5	91,5
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning *	32,7	35,6	36,2	36,0
Andel styrere og pedagogiske ledere m godkjent førskolelærerutdanning *	89,2	92,9	92,0	91,9
Korrigerte brutto driftsutgifter pr. korrigert oppholdstime i kommunale barnehager i kroner	63	63	61	61
Antall barn korrigert for alder pr. årsverk til basisvirksomhet i kommunale barnehager	5,9	6,0	6,1	6,1
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Netto driftsutgifter pr. innbygger 1-5 år i kr, barnehage	112 505	129 987	127 883	141 000
Andel barn 1 – 5 år med barnehageplass *	88,9	91,1	87,7	89,6
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning *	25,3	31,6	32,4	32,7
Andel styrere og pedagogiske ledere m godkjent barnehagelærerutdanning *	83,3	93,1	94,3	89,2
Korrigerte brutto driftsutgifter pr. korrigert oppholdstime i kommunale barnehager i kroner	46	49	50	63
Antall barn korrigert for alder pr. årsverk til basisvirksomhet i kommunale barnehager	7,4	6,5	5,9	5,9

Kommentarer til nøkkeltallene:

- Nøkkeltallene merket med * inkluderer tall både fra kommunale og private barnehager i Gausdal kommune
- Andelen barn 1-5 år med barnehageplass har gått litt opp fra 2015 til 2016.
- Det kan se ut som andelen styrere og pedagogisk ledere med barnehagelærerutdanning er litt lavere i Gausdal enn i Oppland, Gr.11 og landet for øvrig. Denne indikatoren teller antall personer og ikke årsverk. Det er en privat barnehage som har dispensasjon fra utdanningskravet i en mindre stilling, samt en feilrapportering på styrerstillingen. Til sammen utgjør dette 0,4 årsverk, men vil i statistikken medtas som 2 personer. Dette gir derfor et uforholdsmessig stort utslag. De andre barnehagene har styrere med godkjent utdanning, og alle barnehagene innfrir krav om pedagognorm.
- Kommunen har en bemanningsnorm på 3 barn under 3 år per ansatt og 6 barn over 3 år per ansatt. Denne følges, og variasjoner mellom år knyttet til antall barn per årsverk henger sammen med fordelingen mellom små og store barn.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Livsmestring og helse

I Gausdal kommunes folkehelseoversikt, er barn og unges trivsel og mestring drøftet og beskrevet som en av tre hovedutfordringer. Utdanningsnivået i kommunen og unges varierende gjennomføringsgrad av videregående skole er en annen utfordring.

Dagens samfunn har et stort fokus på prestasjoner, status og utseende.

Barnehagene har i flere år hatt barns trivsel som satsingsområde. Dette fordi undersøkelser har vist at ikke alle barn trives like godt i barnehagene og fordi trygghet og trivsel legger grunnlaget for utvikling og læring. Det er viktig at barna opplever glede, mestring og utvikler en positiv selvfølelse og lærer hvordan de kan takle både positive og negative hendelser i hverdagen.

Det er personalet i barnehagen som er den viktigste faktor i om en barnehage har god kvalitet eller ikke. Det har derfor vært jobbet systematisk med kompetanseheving og utvikling av praksis på ulike områder som har med voksenrollen i barnehagen å gjøre. Det er viktig at det systematiske arbeidet med å videreutvikle voksenrollen i tråd med de nye føringene i rammeplanen fortsetter.

Barns deltakelse i lek

Gausdal kommune har tidligere hatt fokus på voksenrollen som har gått på å støtte og stimulere barna i deres lekeutvikling, samt kompetansebygging på å utvikle barnas lekemiljø.

I implementering av ny rammeplan har Oppland valg barns deltakelse/medvirkning som inngangen til dette arbeidet. Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barna skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Alle barn skal få erfare å få innflytelse på det som skjer i barnehagen. Dette utfordrer barnehagene på å utvikle nye arbeidsmåter og vurderingspraksis for å gi barna denne muligheten.

Barnehagen skal ha en helhetlig tilnærming til barnas utvikling og læring

Barna skal oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læreprosesser. Dette utfordrer barnehagene når det gjelder å videreutvikle arbeidsmåter og vurderingspraksis som ivaretar disse føringene i rammeplanen. Utfordringen er å ta vare på/bruke barnas interesser og engasjement- opp mot barnehagens behov og de foresattes ønsker om planer. Det er også en utfordring å synliggjøre for foreldrene den læring og utvikling som skjer gjennom barnas lek.

FOKUSOMRÅDER 2018

Barnehagens arbeidsmåter i utvikling av praksis og i vurderingsarbeidet

Barnehagen er en lærende organisasjon der hele personalet skal reflektere sammen rundt faglige og etiske problemstillinger, oppdatere seg og være tydelige rollemodeller. Barnehagene jobber systematisk med å utvikle praksis. Vi kaller det «Beste praksis». Der settes felles mål og så jobber hver avdeling med å utvikle sin beste praksis i henhold til målet. Personalet bruker systematisk refleksjon rundt praksisfortellinger for å vurdere og utvikle kvaliteten i barnehagen.

Barnehagene skal arbeide med et styrkebasert fokus. Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning/deltakelse ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.

Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov. Også de yngste barna og barn som kommuniserer på andre måter enn gjennom tale, har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår.

Barnehagen bruker systematisk observasjon og følger opp barnas ulike uttrykk og behov. Barnehagene kan også bruke systematisk refleksjon sammen med barna og andre verktøy som f.eks barnesamtaler.

Det er utfordrende å finne konkrete måleindikatorer som viser at vi lykkes med å nå våre målsettinger. Barnehagene vil i 2018 arbeide med dette.

FOKUSOMRÅDE 1 - LIVSMESTRING OG HELSE

Rammeplanen gir føringer for hvordan barnehagen skal arbeide og hvilke fagområder som skal ivaretas i barnehagen. Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing.

Barnehagene arbeider for å videreutvikle et barnehagemiljø med styrkebasert tilnærming, slik at barna kan utvikle seg til å bli den beste utgaven av seg selv og ha et trygt og godt fundament for

videre liv. Dette innebærer blant annet at alle barna jevnlig skal bli «tatt på fersken» i å gjøre en positiv handling. Barnehagene skal i 2018 utarbeide systemtiltak for å sikre at dette målet nås.

Det jobbes systematisk for at alle barna utvikler og beholder vennskap med andre barn i barnehagen. Dette måles ved systematisk observasjon i barnehagens hverdagsaktiviteter. I tillegg gjennomfører personalet barnesamtaler med barna en til to ganger i året, der vennskap mellom barna er et av temaene som blir snakket om.

Gjennom å arbeide etter årshjulet for Gausdalsmodellen og ved observasjon, sikrer personalet at barna utvikler grunnleggende motoriske ferdigheter på de ulike områdene.

Det skal også i planperioden arbeides systematisk i henhold til barnehagens arbeidsmåter for at alle barn føler seg sett og hørt.

MÅL

Vi har glade, trygge, robuste barn og unge, med tro og håp for fremtiden, som mestrer et liv med opp- og nedturer.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Alle barn har en venn i barnehagen*	100 %	100 %	100 %	100 %
Alle barn mestrer grunnleggende motoriske ferdigheter	100 %	100 %	100 %	100 %

*Etterspørres i barnesamtaler og understøttes av observasjoner i barnehagen.

FOKUSOMRÅDE 2 - BARNES DELTAKELSE I LEK

Leken skal ha en sentral plass i barnehagen og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barnas egen kultur. Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling. Barnehagen skal inspirere og gi rom for ulike typer lek både inne og ute. Barnehagen skal bidra til at alle barn opplever glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek, alene og sammen med andre.

MÅL

Alle barn opplever medvirkning/deltakelse i lek.

Det arbeides systematisk i henhold til barnehagens arbeidsmåter med disse kjennetegnene:

- Barna deltar i lek sammen med andre barn
- Barna opplever glede, humor, spenning og engasjement

FOKUSOMRÅDE 3 - BARNEHAGEN SKAL HA EN HELHETLIG TILNÆRMING TIL BARNAS UTVIKLING OG LÆRING

Barndommen har egenverdi, og barnehagen skal ha en helhetlig tilnærming til barnas utvikling. Barnehagen skal bidra til at barna får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek. Barna skal

få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser. Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring.

MÅL

Barna er nysgjerrige, kreative og deltakende i egne utviklingsprosesser.

Det arbeides systematisk i henhold til barnehagens arbeidsmåter med disse kjennetegnene:

- Barna opplever et variert og stimulerende lekemiljø inne og ute
- Barna opplever glede, humor, spenning og engasjement
- Barna opplever mestring

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017	2018	2021
Nærvær *)	92,5	95,6	93	93

*Nærværestallet er basert på de to første tertialene i 2017.

ØKONOMISKE OMSTILLINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Med bakgrunn i bemanningsnorm for personell, samt lave driftsbudsjetter for barnehagene, må nedtak i 2018 i all hovedsak tas ved reduksjon av midler knyttet til spesialpedagogisk hjelp.

05 KULTUR OG FRITID

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter: Kulturskole, allmennkultur, frivilligsentral, bibliotek, idrett og ungdomsarbeid.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjetttramme	11,5 mill. kr	12,6 mill. kr

Det er en økning i budsjetttrammen på planområdet 1,2 mill. kr fra 2017 til 2018. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 0,1 mill. kr, økt ramme til Frivilligsentralen gjennom statsbudsjettet for 2017 og 2018 er lagt inn med nær 0,1 mill. kr, og det er lagt inn økte utgifter til kirkelig fellesråd og tilskudd til andre trossamfunn med 0,3 mill. kr. Det er lagt inn korrigeringer mellom planområdene med økt utgift tilsvarende 1 mill. kr, hvor det meste knytter seg til at budsjettmidlene til Frivilligsentralen ved en feil hadde havnet på planområde 12 i stedet for planområde 5.

For å saldere driftsbudsjettet, er det lagt inn et generelt rammekutt tilsvarende 0,3 mill. kr.

Rådmannen legger til grunn at lavterskeltilbud som ungdomsklubben videreføres.

Kommunestyret vedtok å justere ned planområdets driftsramme med 50.000 kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Nettodriftsutgifter kultursektoren i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter	2,9	3,7	3,5	3,9
Netto driftsutgifter for kultursektoren, kr. pr. innbygger	1 721	2 085	2 022	2 121
Netto driftsutgifter til kommunale musikk- og kulturskoler, kr. pr. innbygger 6-15 år	3 910	3 049	3 158	2 371
Netto driftsutgift idrett, kr. pr. innbygger	85	289	158	195
Netto driftsutgift til folkebibliotek, pr. innbygger	191	347	276	274
Utlån alle medier fra folkebibliotek antall pr. innbygger	4,2	3,6	3,3	3,1
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Nettodriftsutgifter kultursektoren i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter	3,2	2,6	3,0	2,9
Netto driftsutgifter for kultursektoren, kr. pr. innbygger	1 798	1 457	1 750	1 721
Netto driftsutgifter til kommunale musikk- og kulturskoler, kr. pr. innbygger 6-15 år	4 562	4 472	4 069	3 910
Netto driftsutgift idrett, kr. pr. innbygger	103	69	62	85
Netto driftsutgift for folkebibliotek, pr. innbygger	160	192	182	191
Utlån alle medier fra folkebibliotek antall pr. innbygger	4,3	4,5	4,6	4,2

Kommentarer til nøkkeltallene:

Gausdal kommune bruker en mindre andel av sine **samlede driftsutgifter til kultur** enn de vi sammenligner oss med, tilsvarende er utgiften per innbygger også lavere. Utgiftene er noe lavere enn i 2015.

Tabellen viser at driftsutgifter for kulturskolen er lavere enn foregående år. Årsak er nedtak som følge av omstilling. Netto driftsutgifter til **kommunale musikk- og kulturskoler** er høyere enn de vi sammenligner oss med. Kulturskolen har et høyt aktivitetsnivå og har tilbud om undervisning for elever både under 6 år og over 15 år.

Kommunen har lave netto driftsutgifter per innbygger til **idrett** sett i forhold til de vi sammenligner oss med. Kommunens utgifter til idrett består av driftsutgifter/tilskudd til løypebrøyting, noe idrettsutstyr, samt lønnsmidler til håndtering av spillemiddelsøknader. Økningen i utgifter fra 2015 til 2016 knytter seg til løypebrøyting. Idrettsbygg/-anlegg inngår ikke i dette tallet, men er del av tallet for kulturområdet.

Kommunens satsing på **idrettsområdet** vises gjennom tilrettelegging av bygg og anlegg (Gausdal Arena og Linflåa stadion) samt kommunestyret sin beslutning om lave brukerbetalinger for lån av

disse anleggene. På dette området har kommunen høyere utgifter enn de vi sammenligner oss med, dette som følge av at det blir ført avskrivninger for Gausdal Arena.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Samarbeid med lag og organisasjoner

Gausdal har et rikt og mangfoldig organisasjonsliv. Den nye kulturenheten skal invitere til og legge til rette for samarbeid mellom de kommunale kulturtjenestene og frivillige lag og organisasjoner, med målsetting om å bidra til et enda bedre kulturtilbud for både barn og voksne i Gausdal. Her kan det ligge et uutnyttet potensiale.

Ungdomsarbeid

Rapporten «Ung i Oppland» viser blant annet at ungdom har ønske og behov for egenorganiserte møteplasser på fritiden. Gjennom dialogmøter på enhetene har foresatte og politikere hatt fokus på lavterskeltilbud for barn og unge. En av de største utfordringene er å tenke helhetlig, og å samordne gode og trygge møteplasser, der aktivitet skapes og opprettholdes. Når det gjelder trygghet er voksentetthet en viktig faktor. Med begrensede resurser er vi avhengig av voksne frivillige som bidrar for å styrke tilstedeværelsen av voksne.

Ungdomsrådet skal være et organ som uttaler seg i saker som gjelder barn og unge i Gausdal. Uttalelsene skal tas med i vurderingen av slike saker og rådet skal ha en reell innflytelse. Det må arbeides aktivt for at ungdomsrådet skal få større grad av medvirkning.

Frivillighet

For å kunne tilby gode tjenester til innbyggerne er vi avhengig av frivillige. Dette gjelder både for å opprettholde og utvikle møteplasser og aktivitet gjennom Frivilligsentralen, men også i andre tjenester som biblioteket, kulturskolen og innen ungdomsarbeid. Det kan være en utfordring å rekruttere og ta vare på de frivillige slik at vi kan opprettholde dagens nivå på tilbudene. De frivillige skal oppleve mestring og det å være til nytte for andre. De siste årene har flere yngre meldt seg som frivillige, men det er fortsatt en utfordring å få med yngre generasjoner inn i deler av det frivillige arbeidet.

FOKUSOMRÅDER 2018

Samling av kulturområdet

Tjenester innen kulturområdet har i flere år vært fordelt på ulike enheter. Fra 01.01.18 samles kulturtjenestene i en enhet, kulturenheten. Den nye kulturenheten består blant annet av allmennkultur, kulturskole, bibliotek, frivilligsentral, ungdomsarbeid og dikterportalen. Det vil arbeides for å utnytte ressursene innenfor de rammene som er til rådighet, samt for å finne gode løsninger for tjenestene til beste for innbyggerne.

FOKUSOMRÅDE 1 - BARN OG UNGE

Kulturområdet skal ha et høyt fokus på barn og unge i flere av tjenestene. Vi skal bidra til å skape trygge og gode miljøer der barn og unge kan få utvikle seg til å mestre livet. Kulturskolen skal gi opplæring av høy faglig kvalitet til alle barn og unge som ønsker det. Formålet med opplæringa er å lære, oppleve, skape og formidle kulturelle og kunstnerisk uttrykk. Kulturskolen skal legge til rette for at barn og unge skal kunne utvikle sitt eget potensiale, og skape glede gjennom aktivitet, individuelt og i samhandling med andre.

Kulturenheten skal igjennom ungdomsarbeid være med å tilrettelegge for at trygge uformelle møteplasser for ungdom skapes i bygda. Smelteverket ungdomsklubb skal opprettholde og utvikle sin arena som en trygg møteplass, i samarbeid med foresatte, natteravnere og andre frivillige.

Ungdomsrådet skal være et viktig organ som gir uttalelser og medvirker i ulike saker og planer som berører barn og unge i Gausdal. Ungdomsrådet utvikles slik at de har et klart mandat som både de ulike planområder/enheter og innbyggere i Gausdal kjenner til, til det beste for barn og unge i Gausdal.

Biblioteket skal ha hele befolkningen som målgruppe, deriblant barn og unge og tilbyr aktiviteter til barn og unge ulike aldersgrupper. Det skal samarbeides med både barnehager og skoler for å kunne gi et mest mulig tilrettelagt kulturtilbud til barn og unge gjennom biblioteket. Eksempler på aktiviteter er lesestunder, bokkasser og forestillinger til barnehagene. Videre tilbys spesielle aktiviteter i forbindelse med eksempelvis litteraturfestivalen, Nordisk bibliotekuke og nasjonale kampanjer for å stimulere leseglede hos barn.

Kulturenheten skal legges til rette for og invitere til god samhandling med foresatte i alle kommunale aktiviteter for barn og unge.

Vi vil undersøke om vi lykkes i våre målsettinger gjennom brukerundersøkelse for ungdomsklubben og foreldreundersøkelse for kulturskolen.

MÅL

Vi har glade, trygge, robuste barn og unge, med tro og håp for fremtiden, som mestrer et liv med opp- og nedturer.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Ungdom opplever trygghet i ungdomsklubben* (NY)				
Resultat av brukerundersøkelse knyttet til brukertilfredshet ungdomsklubb* (NY)				
Resultat av foreldreundersøkelse knyttet til brukertilfredshet kulturskole**	5,0	5,0	5,0	5,0

*Brukerundersøkelse knyttet til ungdomsklubben gjennomføres første gang i 2018. Det er foreløpig ikke bestemt hvilke svaralternativer undersøkelsen skal ha. Måltallene fastsettes med bakgrunn i disse, og presenteres således ifm tertialrapporteringen.

**Undersøkelsen har svarmulighet 1-6.

FOKUSOMRÅDE 2 - FRIVILLIGHET

I Gausdal har vi en sterk kultur for frivillighet. Frivillig engasjement er en nødvendighet for at det rike kulturtilbudet i bygda skal kunne opprettholdes. Det bidrar også til et utvidet tilbud til brukere av ulike tjenester i kommunen. Mange frivillige er tilknyttet frivilligsentralen, men det er også mange andre former for frivillighet, blant annet representert ved ulike lag og foreninger.

Når det gjelder frivillige tilknyttet frivilligsentralen utføres oppdrag rettet inn mot flere ulike enheter i kommunen og i hovedsak mot omsorgstjenestene. I tillegg utførers mange oppdrag direkte inn i kulturenheten i forbindelse med møteplasser, kulturelle arrangement og praktisk hjelp. De som utfører oppdrag som frivillige skal oppleve å bli sett og anerkjent for jobben de gjør. Det skal være fokus på å rekruttere frivillige til oppdrag det er behov for, gjerne på tvers av tjenester. Det skal også tas hensyn til hva de frivillige ønsker å bidra med av oppgaver, for at de skal yte best mulig og motiveres til å fortsette i tiden fremover.

Vi vil undersøke om vi lykkes i våre målsettinger gjennom brukerundersøkelser for de frivillige og for de som benytter seg av frivillige tjenester

MÅL

Det legges til rette for frivillig arbeid, til det beste både for de frivillige og de som mottar tjenester

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
De frivillige opplever å bli sett og anerkjent for sine bidrag (NY)	5,0	5,0	5,0	5,0
Brukerne av frivillige tjenester er fornøyd med tjenestene de mottar* (NY)	-	4,5	4,5	4,5

Alle undersøkelser har svarmulighet 1-6.

*Undersøkelsen gjennomføres første gang i 2019.

FOKUSOMRÅDE 3 - GENERELT KULTURARBEID

Biblioteket er en viktig kulturinstitusjon som fungerer som arena for ulike typer arrangementer i tillegg til litteraturformidling. Gjennom etableringen av meråpent bibliotek er det satset på økt grad av tilgjengelighet de siste årene.

Allmennkultur er en viktig del av lokalsamfunnet. Det skal tilrettelegges for og stimuleres til kulturaktivitet i bygda. Kulturenheten skal være en bidragsyter inn i kulturlivet og anerkjenne det arbeidet som drives av aktører i lokalsamfunnet. Lag og organisasjoner skal oppleve god informasjon og oppfølging fra kommunen/ kulturenheten. Det skal tilrettelegges for minst en møteplass i året, der temaer som er relevante for organisasjonene og samarbeidet tas opp.

Det er et mål at så mange som mulig er i fysisk aktivitet med tanke på den enkeltes helse og livskvalitet, men også sett i et samfunnsøkonomisk perspektiv. Det er derfor ønskelig med et rikt og variert idrettsliv, med fokus på mestring og glede. Vi skal opplyse om muligheten for å søke spillemidler for bygging og rehabilitering av ordinære idrettsanlegg, og nærmiljøanlegg som f.eks. balløkker, ballbinger, skileikanlegg, tursti/turløyper. Det samme gjelder tilskuddsportalen for lag og

foreninger, som er et nettsted med over 1300 ulike støtte- og tilskuddsordninger i privat og offentlig sektor. Tilbudet om å registrere et lag eller en organisasjon skal bekjentgjøres til lag og foreninger i Gausdal.

For å undersøke om vi når våre målsettinger vil vi i planperioden gjennomføre brukerundersøkelser rettet mot kontaktpersoner i lag og organisasjoner, samt for bibliotekets brukere.

MÅL

Vi har et kulturliv som bidrar til fellesskap og glede, og som gir gode opplevelser.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Resultat av brukerundersøkelse knyttet til brukertilfredshet bibliotek (NY)*	5,0	5,0	5,0	5,0
Lag og foreninger opplever å få relevant og god informasjon i årlig møte med kommunen (NY, gjennomføres første gang i 2019)**	-	Gjennomføres første gang i 2019		

*Brukerundersøkelsen har svarmulighet 1-6.

** Denne undersøkelsen gjennomføres første gang i 2019. Vi vil i løpet av 2018 avgjøre hvilke svaralternativer undersøkelsen skal ha.

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017*	Mål 2018	Mål 2021
Nærvær	98,9	95,3	97	97

*2017 = status 2. tertial

06 TEKNISK DRIFT

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter prosjektering, veger, miljø- og trafikksikkerhetstiltak, brannvern og feiing, vann- og avløpsanlegg, renovasjon og septik.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	7,9 mill. kr	7,8 mill. kr

Budsjettrammen på planområdet er uendret fra 2017 til 2018. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 0,5 mill. kr, korreksjoner mellom planområdene 0,1 mill. kr, økte avskrivninger med 0,8 mill. kr og netto reduserte utgifter til selvkost og brann med 0,9 mill. kr.

For å saldere driftsbudsjettet, er det ikke kompensert for prisvekst med i underkant av 0,1 mill. kr samt at det er lagt inn et generelt rammekutt på 0,35 mill. kr.

Kommunestyret vedtok å justere ned driftsrammen med 0,1 mill. kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Netto driftsutgifter i kr pr. innb. kommunale veger og gater	991	1 061	1 208	996
Årsgebyr for vannforsyning	3 525	3 790	3 071	3 441
Årsgebyr for avløpstjenesten	5 078	4 941	3 624	3 840
Årsgebyr for avfallstjenesten	2 292	2 136	2 684	2 716
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Netto driftsutgifter i kr pr. innb. kommunale veger og gater	1 221	1 132	950	991
Årsgebyr for vannforsyning	3 875	3 875	3 525	3 525
Årsgebyr for avløpstjenesten	3 786	4 089	4 702	5 078
Årsgebyr for avfallstjenesten	2 056	2 176	2 216	2 292

Kommentarer til nøkkeltallene:

Utviklingen av årsgebyr for vann- og avløpstjenesten (VA) viser at gebyrene for avløp har økt ganske mye de siste årene. Dette skyldes ny avtale fra 2014 med Lillehammer kommune om behandling av avløpsvann på Lillehammer renseanlegg. Denne avtalen medførte en ganske stor økning i rensesutgiftene for Gausdal kommune. For å få dekket inn dette har gebyrene blitt økt mye de tre siste årene, men er nå oppe på det nivået som er nødvendig for å få dekket inn de økte kostnadene. Når det gjelder vannforsyning er gebyrene satt ned eller holdt uendret de siste årene, da selvkostfondet innen dette området har gitt rom for det.

Når det gjelder kommunale veger og gater har det vært et normalt driftsår uten noen spesielle ekstra tiltak og kostnader, og hvor vi ikke avviker vesentlig fra landet for øvrig kostnadsmessig sett. Den lille prisøkningen skyldes den generelle prisstigningen.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

I tillegg til de områder og utfordringer som beskrives nedenfor, omfatter dette planområdet også renovasjon, septikktømming, brann og feiing. Både renovasjon og brann/feiing utføres av interkommunale selskaper. Septikktømming gjennomføres etter en felles anbudskonkurranse for Lillehammer, Øyer og Gausdal. På planområdet utføres derfor mindre forvaltningsoppgaver innen disse tjenestene.

Vann- og avløp

For kommunens innbyggere er det svært viktig å være trygg på at drikkevannet har god kvalitet, og at kapasiteten er tilstrekkelig. Likeledes er det viktig at avløpet ledes bort og håndteres på en sikker og miljømessig god måte. I kommunen er det i dag et omfattende ledningsnett for vann og avløp. Det er en betydelig utfordring å drifte og vedlikeholde ledningsnettet med tilhørende pumper, høydebasseng mm. Lovverket har strenge krav til så vel vannforsyning som avløpshåndtering.

Overvann

Med bakgrunn i de siste års flommer og tydelige tegn på en global klimaendring er det viktig å planlegge for økte nedbørsmengder, større fare for jord- og flomskred og de utfordringer dette medfører. Spesielt i nye utbyggingsområder vil det bli viktig å planlegge og å bygge ut infrastruktur med tanke på fordrøyning og sikker bortledning av overvann. I eksisterende byggeområder har ikke kommunen det samme juridiske ansvaret for å gjennomføre sikringstiltak.

Informasjon

Samfunnet har de senere årene gått i retning av at det forventes god og rask informasjon både ved planlagte driftsavbrudd og uforutsette hendelser og kriser.

Aktuelle informasjonskanaler er sosiale media, kommunens hjemmesider og kommunens system for befolkningsvarsling.

FOKUSOMRÅDER 2018

FOKUSOMRÅDE 1 - VANN OG AVLØP

Med den utbyggingstakten som nå er i Skei-området, og med den tilgangen på nye hyttetomter som finnes, ser vi at drikkevannskapiteten i området må økes. Likeledes må kapasiteten på avløpshåndteringen økes. Første etappe av oppgradering av VA-ledninger på strekningen Skei-Vold er gjennomført, og det er fokus på å gjennomføre etappe to i løpet av 2018. Vi har også fokus på å bygge infrastruktur i utbyggingsområder i andre deler av kommunen, f.eks. Heggen boligfelt etappe 4.

MÅL

Vi forsyner kommunens innbyggere med nok drikkevann av god kvalitet, og vi sørger for bortledning og rensing av avløpsvann på en miljømessig god måte.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Avvik på levering av vann i tilfredsstillende mengde og kvalitet i henhold til gjeldende lover og forskrifter. (Serviceerklæring.)*	0	0	0	0
Avvik på bortledning og rensing av avløpsvann i henhold til standard fastsatt i serviceerklæring.**	<3	<3	<3	<3

*Status: 5 avvik i 2016 og 0 avvik pr. 2. tertial 2017.

**Status: 3 avvik i 2016 og 3 avvik pr. 2. tertial 2017.

FOKUSOMRÅDE 2 - OVERVANN

I forbindelse med utbygging av nye bolig- og hytteområder skal vi ha fokus på håndtering av overvann. I det nye boligområdet i Heggen etappe 4 er det lagt ned store ressurser i planlegging av tiltak. Det blir viktig å få gjennomført de praktiske tiltakene for å sikre trygge og gode bomiljøer i området. Samme fokuset blir viktig også for andre områder som f.eks. nye bolig- og næringsområder ved Segalstad Bru, og nye hytteområder på Skei.

MÅL

Vi har trygge og gode bomiljøer uten fare for at overvann gjør skade på mennesker og materielle verdier.

FOKUSOMRÅDE 3 - INFORMASJON

Gausdal kommune har befolkningsvarsling fra UMS (Unified Messaging Systems). Dette gir mulighet for å varsle hele kommunen, et geografisk begrenset område eller definerte grupper. Varslingen kan være enveis (ren orientering) eller toveis (mottaker responderer på varselet). Kommunens varslingsystem er begrenset til å varsle eier/beboer av en eiendom (også hytter), men det finnes systemer på markedet som også varsler alle som *oppholder seg* innenfor et gitt område.

Vi skal ha fokus på god informasjon til innbyggerne, gjennom bl.a. å ha oppdaterte nettsider der brukerne skal kunne finne mest mulig info om våre tjenester. Vi skal sende SMS-varsel til abonnenter/brukere når vi har hendelser eller informasjon vedrørende vann- avløp- eller vegnett. Ved planlagte driftsavbrudd skal det varsles senest dagen før. Ved uforutsette driftsavbrudd skal det varsles senest 1 time etter at driftsavbruddet har oppstått.

MÅL

Innbyggerne får rask og god informasjon ved planlagte og uforutsette hendelser knyttet til veg, vann, avløp og beredskap.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Avvik på rutiner om varsling (NY)	0	0	0	0

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017*	Mål 2018	Mål 2021
Nærvær	95,9	96,4	96,5	96,5

*2017 = status 2. tertial, og gjelder for ansatte på planområdene 6 og 7.

ØKONOMISKE OMSTILLINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

En stor del av dette planområdet inngår i selvkostregnskap og påvirker således ikke direkte driftsregnskapet i kommunen. Det er imidlertid fokus på å ha en effektiv drift og et fornuftig vedlikehold av VA-anleggene, slik at det bidrar til å holde gebyrene for kommunens næringsliv, innbyggere og fritidsboligeiere på et så lavt nivå som mulig. Store investeringer innen vann- og avløpstjenesten for å ta hånd om den planlagte store utbyggingen på Skei de neste årene vil kunne ha en negativ påvirkning på gebyrnivået.

Det som ikke inngår i selvkostregnskapet på dette planområdet er kommunale veger og gatelys. I

2016 ble det tatt en gjennomgang av det kommunale vegnettet med tanke på en eventuell omklassifisering av deler av vegnettet til private vegger, men kommunestyret vedtok at videre arbeid med dette stilles i bero. Et forslag om å kutte tilskudd til private vegger fikk ikke politisk tilslutning. Brøyting og vedlikeholdsoppgaver ligger allerede på et relativt lavt nivå (jfr. foranliggende KOSTRA-tall) og settes bort til private etter anbudskonkurranser. Det er følgelig en stor utfordring å finne tiltak som reduserer kommunens utgifter til vegvedlikehold så lenge vi har det vegnettet vi har.

07 BYGG/EIENDOM/AREAL

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter omsorgsboliger, sosiale boliger, utleievirksomhet, byggesak, kart/oppmåling, arealplanlegging og utbyggingsområder for boliger. Hele kommunens bygningsmasse er samlet på dette planområdet.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjetttramme	42,5 mill. kr	39,0 mill. kr

Det er en reduksjon i driftsrammen på planområdet med 2,9 mill. kr. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 0,7 mill. kr, økte husleieinntekter 0,6 mill. kr, økte utgifter til drift av kulturhuset 0,4 mill. kr og korreksjoner mellom planområdene har en redusert utgift på 1,3 mill. kr. Det er lagt inn økte inntekter til kart/oppmåling og byggesak med 0,5 mill. kr, økte utgifter til planer med 0,3 mill. kr og det er inndratt lønnsmidler tilsvarende 0,3 mill. kr. Avskrivningene er redusert med 1,8 mill. kr.

FDV knyttet til Fjerdum og Engjom skoler: Det er en utfasing av utgifter til midlertidige lokaler i hovedsak fra 2019. Det er kortere leietid og dermed lavere leieutgifter knyttet til brakkene i 2018, men det påløper utgifter til nedrigging. Det er dermed først i 2019 at en får fullt ut reversert utgiftene til midlertidige lokaler. Sparte utgifter til bygningsmessig drift som følge av sammenslåing av Fjerdum og Engjom skoler samt Fjerdum og Myra barnehager vil også først få full effekt fra 2019.

Store deler av kommunens aktiva (eiendeler) er bundet opp i bygg, og det anses viktig å prioritere midler til verdibevarende vedlikehold (jfr. bl.a. kommunestyrets sak 111/16 om tilstandsanalysen for kommunens bygningsmasse). I rådmannens budsjettforslag er det lagt inn 0,5 mill. kr til ekstra vedlikehold av kommunale bygg i 2018. På grunn av en presset økonomisk situasjon i 2019 er midlene til ekstra vedlikehold av bygningsmassen foreslått satt til null for dette året, før det trappes opp til 0,7 mill. kr i 2020 og 1,0 mill. kr i 2021.

For å saldere driftsbudsjettet, er det ikke kompensert prisvekst tilsvarende 0,3 mill. kr.

Kommunestyret sitt vedtak innebærer at det ikke blir lagt inn ekstra vedlikeholdsmidler i 2018, og det blir lagt inn en ytterligere rammereduksjon på 0,1 mill. kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, byggesaker med 12 ukers frist (kalenderdager)	16	33	..	38
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, byggesaker med 3 ukers frist (kalenderdager)	17	14	16	17
Netto driftsutgifter til bygge- delesaksbehandling og seksjonering, per innbygger i kroner	43	24	12	16

UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, byggesaker med 12 ukers frist (kalenderdager)	12	18	21	16
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, byggesaker med 3 ukers frist (kalenderdager)	11	13	13	17
Netto driftsutgifter til bygge- delesaksbehandling og seksjonering, per innbygger i kroner	185	226	132	43

Kommentarer til nøkkeltallene:

Statistisk sentralbyrå har ikke kommet med tall for saksbehandlingstid og tidsfrister på byggesaker for resten av landet. Man ser imidlertid at gjennomsnittlig saksbehandlingstid over tid er noenlunde stabil i Gausdal.

Vi har hatt en positiv utvikling over tid på netto driftsutgifter per innbygger til bygge- og delesaksbehandling og seksjonering. Noe av årsaken til at kostnadene pr. innbygger går ned er økte inntekter. Gebyrene for 2015 ble økt med 15 %, og i 2016 økte de med 10 %. I tillegg har det i 2016 vært redusert ressurs på byggesak tilsvarende en 80 % stilling.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Eiendomsforvaltning er en oppgave som i hovedsak skal støtte opp under og legge til rette for kommunens øvrige drift. Slik sett er ikke driften rettet direkte mot eksterne brukere, men mer indirekte ved å gi andre enheter gode forutsetninger/fasiliteter for sin tjenesteyting.

Eiendom: Forvaltning, drift og vedlikehold, samt investeringsprosjekter

Hovedutfordringen for eiendomsforvaltningen er å forvalte, drifte og vedlikeholde kommunens bygningsmasse på en mest mulig kostnadseffektiv måte. Bygningsmassen er en av de største verdiene som kommunen besitter, og det er viktig at denne formuen forvaltes på en slik måte at den beholder sin verdi så vel økonomisk som bruksmessig, dvs. at det gjennomføres verdibevarende vedlikehold. Kommunens bygningsmasse må videre være slik at den på best mulig måte tjener og støtter opp under den aktivitet som skal bedrives der. Det er viktig at skolene har inneklima med mer som gir gode læringsvilkår, barnehagene har trygge og gode bygg og utemiljøer, og at det er gode boforhold i de ulike boligene og institusjonene. Samtidig skal bygningene være sunne og gode

arbeidsplasser for kommunens ansatte.

I det lange løp er det ikke nok å vedlikeholde og drifte kommunens bygningsmasse slik den er. Kommunal virksomhet er i stadig endring, og bygningsmassen må utvikles slik at den til enhver tid er best mulig tilpasset den aktuelle driften. Dette gir stadige behov for ombygginger, tilbygg og nybygg. I denne sammenhengen er det viktig at investeringsprosjekter planlegges og gjennomføres på en best mulig måte innenfor vedtatte budsjettammer.

Byggesak og arealplan

Det er en utfordring å behandle plan- og byggesaker innenfor fastsatte frister i Plan- og bygningsloven, samt ha god kommunikasjon med brukere spesielt i plansaker. Det finnes i dag digitale løsninger både for å effektivisere byggesaksbehandlingen og planarbeidet. Det vil være viktig å henge med i den digitale utviklingen som skjer innenfor fagfeltet i årene som kommer. Det forventes nok også i markedet at kommunene har løsninger hvor brukerne kan være mer selvhjulpne, og dette kan på sikt frigi ressurser som i dag benyttes til saksbehandling.

FOKUSOMRÅDER 2018

FOKUSOMRÅDE 1 - EIENDOM: FORVALTNING, DRIFT OG VEDLIKEHOLD SAMT INVESTERINGSPROSJEKTER

Det er under gjennomføring et EPC-prosjekt, der målet er å redusere energiforbruket og sikre energieffektiv drift av den kommunale bygningsmassen. EPC (Energy Performance Contracting) er en type prosjekt der målet er å spare energi, og hvor entreprenøren gjennomfører en rekke enkeltstående tiltak og garanterer for energireduksjonen i ettertid. Det er investert 36,4 mill. kr i prosjektet, og vi er nå over i en driftsfase. Byggene som inngår i prosjektet er Gausdal ungdomsskole, Forset tunet, Forset skole, Forset barnehage, Kommunehuset, Driftsstasjonen, Follebutunet, Bjørkvin, Kornhaug barnehage, Fjerdum skole og barnehage, samt Flatland.

Det er gjennomført en registrering med kostnadsanslag av feil og mangler ved bygningsmassen (jfr. kommunestyrets sak 111/16). Det er fokus på å ha en løpende oppdatering av denne registreringen, som vil være et godt verktøy for å utarbeide årsplaner for vedlikehold og rehabilitering.

Kommunale investeringsprosjekter innenfor bygg kan variere fra små relativt enkle endringer til store kompliserte prosjekter, slik som Gausdal arena og nye Fjerdum skole og barnehage. Felles for alle er at det er viktig med en god prosess i forkant av den praktiske gjennomføringen, slik at både ansatte, brukere og driftspersonell har mulighet for å komme med innspill. Det er videre viktig at de enkelte investeringsprosjektene gjennomføres innenfor vedtatt budsjett og i hht planlagt framdrift.

MÅL

Vi har en bygningsmasse med godt inn klima og gode fysiske arbeids-, lærings- og boforhold som driftes og vedlikeholdes på en effektiv og verdibevarende måte.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Årlig korrigert energiforbruk* reduseres	2,1 mill. kWh/år	2,1 mill. kWh/år	2,1 mill. kWh/år	2,1 mill. kWh/år
Gjennomførte rehabiliterings- og vedlikeholdstiltak**	100 %	100 %	100 %	100 %

*For å kunne sammenligne energiforbruket fra år til år, må det beregnes en korreksjon for bruk og temperatur. Referanse er gjennomsnittlig korrigert energiforbruk for 2010, 2011 og 2012. Måltallet er i henhold til energisparekontrakt med entreprenøren.

** Det er ikke ført noen statistikk over dette tidligere, men målet er å gjennomføre alle tiltakene i vedtatt budsjett for det enkelte år.

Planområdet vil i 2018 arbeide videre med å få innarbeidet en indikator for inn klima i brukerundersøkelser som allerede gjennomføres av andre enheter.

FOKUSOMRÅDE 2 - BYGGESAK OG AREALPLAN

I samsvar med vedtatt digitaliseringsstrategi for kommunen arbeides det med å finne digitale løsninger som skal bidra til en forenkling og effektivisering. Innen byggesaksbehandling finnes det i dag løsninger som enkelte kommuner har begynt å ta i bruk. For at den elektroniske søkeprosessen skal bli effektiv, må byggesaksprogrammet «samsnakke» med kommunale og andre offentlige programmer og registre.

I digitalt planarkiv skal arealplaner med tilhørende bestemmelser legges inn i kommunens digitale kartbase, senest 8 dager etter at det er fattet vedtak. Innbyggerne kan dermed følge med på planprosessen, og ellers ha innsyn i alle godkjente planer. Kommunen har anskaffet denne løsningen, men har så langt ikke hatt kapasitet til å følge opp på en god måte.

MÅL

Innbyggerne har god tilgang på selvbetjeningsløsninger, og får rask behandling av sine bygge- og plansaker.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Antall byggesaker behandlet innen fastsatt frist i Plan- og bygningsloven	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall avvik i forhold til frist på 8 dager vedr. utlegging av vedtatte arealplaner i planarkiv (NY).	0	0	0	0

Øvrige leveransemål for planperioden:

- Ta i bruk digital løsning for byggesaksbehandlingen januar 2019.

ØKONOMISKE OMSTILLINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Det har over flere år vært stort fokus både på arealeffektivisering og energieffektivisering i kommunens bygningsmasse. Eldre uhenksommessige bygg avhendes eller rives, andre rehabiliteres/ombygges, og det bygges eller kjøpes nye bygg. Eksempler på dette er riving av gamle Fjerdum skole, og bygging av ny der Myra barnehage og Engjom skole skal samlokaliseres på

Fjerdum. En eldre bolig ved Segalstad Bru er solgt, og det er kjøpt inn fire helt nye boliger med tanke på bosetting av flyktninger. Bygningene på Flatland rehabiliteres og bygges om. GAVO-bygget og Herredshuset er også i ferd med å avhendes. Disse grepene vil, sammen med digitalisering, kunne redusere driftskostnadene innen planområdet.

I tillegg er det gjennomført mange tiltak i forbindelse med EPC -prosjektet (energisparkontrakter), som nå går over i en driftsfase der vi følger opp og kan måle om innsparingsmålet oppfylles.

08 INTERKOMMUNALT SAMARBEID

OM PLANOMRÅDET

Området omfatter utgifter knyttet til interkommunalt samarbeid. Dette innebærer i praksis utgifter og inntekter til Regionrådet for Lillehammer-regionen, felles Landbrukskontor for Lillehammer-regionen, EIOFF-samarbeid i tilknytning til SD-anlegg og Regional Frisklivssentral. Utgiftene og inntektene her skal både i budsjettet og regnskapet balansere. Kommunens tilskudd til deltakelse i fellesskapene føres på de respektive planområdene, det vil si planområde 2 næring og miljø for landbrukskontoret og tilskudd til Regionrådet, planområde 7 for samarbeidet i tilknytning til SD-anlegg og planområde 11 for tilskudd til Regional Frisklivssentral.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjetttramme	-	-

Budsjettene til de ulike samarbeidene blir balansert med inntekter som er like store som utgiftene. Både budsjett og regnskap vil dermed gå i null.

MER OM INTERKOMMUNALE SAMARBEID

I kommunal sektor er det stor frihet til å organisere virksomheten. Rettsgrunnlag er kommuneloven og særlover som aksjeloven.

- Egen driftsorganisasjon
 - Selvstendige rettssubjekter
 - Kjøp av tjenester
 - Interkommunalt samarbeid
- Det overordnede ansvaret ligger alltid hos kommunestyret

Siden 2003 har interkommunalt samarbeid (basert på felles IKT-løsninger) vært et strategisk valg for kommunene i Lillehammer-regionen. Gjennom disse samarbeidene er det et mål å sikre:

- Gevinstrealisering
- Større fagmiljø for å løse samfunnsoppgaver
- Større fagmiljø for å redusere sårbarhet

- Større fagmiljø for rekruttering
- At sentrale føringer håndteres, -for eksempel samhandlingsreformen

Noen av samarbeidene omfatter flere kommuner også, og noen samarbeid omfatter bare Gausdal og Lillehammer kommuner. For samarbeidene i Helseregion Sør-Gudbrandsdal kommer det en egen sak i november 2017 om justert avtaleverk, herunder at legevakten blir et vertskommunesamarbeid og ikke kjøp av tjenester som i dag.

Oversikt over interkommunale samarbeid og budsjettet for 2018

I eierstrategien og eiermeldingene omtales aksjeselskap og IKS nærmere.

Oversikten nedenfor viser de ulike samarbeidene, hvilken kommune som er vertskommune, kort om hva samarbeidene omfatter, på hvilket planområde kommunens utgift blir belastet samt budsjettert utgiftsnivå i 2018.

Navn på samarbeidet og organisering	Verts-kommune	Omfatter	Plan-omr.	Utgift i budsjett
Interkommunale samarbeid § 28 i kommuneloven:				<i>Tall i hele 1000 kr</i>
Fellesenhet Økonomi	Lillehammer	Regnskap, lønn, fakturering, skanning	1	2 714
Fellesenhet skatt/innfordring	Øyer	Skatt, arbeidsgiverkontroll og innfordring	1	1 346
Lillehammer regionen Vekst	Lillehammer	Næringsrådgivning	2	928
Felles Landbrukskontor i Lillehammer-regionen	Gausdal	Saksbehandling og rådgivning innen skog og landbruk	2	3 120
Idrett i skole	Lillehammer	Fysisk aktivitet for barn i skolen	3	180
DIG3 samarbeid	Lillehammer	Drift av felles IT-løsning innen skole	3	217
Eioff SD-anlegg	Gausdal	Sentral driftsstyringsanlegg bygninger	7	150
GIS-samarbeid	Lillehammer	Samarbeid innen geografiske informasjonssystem	7	514
NAV Lillehammer - Gausdal	Lillehammer	NAV	10	
Regional Frisklivssentral	Gausdal	Veiledning fysisk aktivitet, ernæring, livsstil	11	298
Intermediærplasser	Lillehammer	Intermediærplasser på Lillehammer Helsehus	11, 12	1 437
KAD-plasser	Lillehammer	5 KAD-plasser i det nye legevaktbygget.	11, 12	1 148
Legevakt	Lillehammer	Interkommunal legevakt	11	1 401

Navn på samarbeidet og organisering	Verts-kommune	Omfatter	Plan-omr.	Utgift i budsjett
Gerica	Øyer	Felles elektronisk pasientjournal	11, 12	70
Miljørettet helsevern	Ringebu	Miljørettet helsevern	11	101
Kjøp av tjenester:				
Innkjøp – kjøp av tjenester	Lillehammer	Innkjøp	1	400
Overgrepsmottak	Lillehammer	Mottak for overgrepsutsatte	11	66
Interkommunalt samarbeid § 27 i kommuneloven:				
IKA Opplandene	Oppland fylkes-kommune	Arkivsamarbeid	1	-
Kontrollutvalgssekretariatet Innlandet	Oppland fylkes-kommune	Sekretariat for kontrollutvalg	1	240
INNOFF		Innkjøpssamarbeid	1	-
Lillehammer Regionen Brannvesen	Lillehammer	Brann- og feiervesen	6	6 384
Partnerskapsavtale				
Regionrådet i Lillehammer-regionen	*)	Utviklingsarbeid i regionen	2	333
Interkommunale selskap (IKS):				
Innlandet revisjon IKS		Revisjonstjenester	1	947
GLØR IKS		Renovasjonstjenester	6	9 975
Gudbrandsdalen Krisesenter IKS		Krisesenter	9	409

*Oppland fylkeskommune har arbeidsgiveransvaret, Gausdal kommune fører regnskapet.

For felleseenhetene – det vil si samarbeidet etter § 28 i kommuneloven og felles brann- og redningsvesen – vertskommunesamarbeid, er budsjettgrunnlaget kommet fram gjennom innspill fra enhetslederne, kvalitetssikring av økonomisjefene, og deretter behandling i felles rådmannsgruppemøte. Konklusjonene herfra blir innarbeidet i deltakerkommunenes budsjettgrunnlag.

09 BARN OG FAMILIE

OM PLANOMRÅDET

Planområdet består av pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT), helsestasjons- og skolehelsetjeneste, svangerskapsomsorg, barnefysioterapi, barneverntjeneste, familieteam og flyktningetjeneste.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	17,9 mill. kr	18,1 mill. kr

Planområdets driftsramme er økt med 0,3 mill. kr. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 0,5 mill. kr og korreksjoner mellom planområdene utgjør 0,2 mill. kr.

For å saldere driftsbudsjettet, er det ikke kompensert prisvekst og lagt inn et generelt rammekutt tilsvarende 0,4 mill. kr.

Kommunestyrets vedtak innebærer en ytterligere reduksjon i driftsbudsjettet med 0,1 mill. kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Barneverntjenesten				
Netto driftsutgifter pr. innbygger til sammen, barnevernstj.	1 398	1 976	1 967	1 939
Brutto driftsutgifter pr. barn som ikke er plassert av barnevernet (f. 251, tiltak i hjemmet)	24 810	34 876
Brutto driftsutgifter pr. barn som er plassert av barnevernet (f. 252, tiltak utenfor hjemmet)	452 333	392 779
Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0 – 18 år	4,2	4,9
Helsestasjons- og skolehelsetjenesten				
Årsverk av helsesøstre pr. 10.000 innbyggere 0- 5 år	94,4	84,8	86,5	70,5
Årsverk av fysioterapeuter pr.10 000 innbyggere 0-5 år	5,4	8,4	6,8	6,2
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen 2 uker etter hjemkomst	100	99	93	88
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Barneverntjenesten				
Brutto driftsutgifter pr. barn som ikke er plassert av barnevernet (f. 251, tiltak i hjemmet)	24 208	33 173	22 452	24 810
Brutto driftsutgifter pr. barn om er plassert av barnevernet (f. 252, tiltak utenfor hjemmet)	317 154	342 137	349 364	452 333
Netto driftsutgifter pr. innbygger til sammen, barnevernstj.	1 568	1 764	1 338	1 398
Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0 – 18 år	5,2	4,8	4,3	4,2
Helsestasjons- og skolehelsetjeneste:				
Årsverk av helsesøstre pr. 10.000 innbyggere 0 – 5 år	72,9	80,0	101,6	94,4
Årsverk av fysioterapeuter pr 10 000 innbyggere 0-5 år	5,1	5,2	5,1	5,4
Andel nyfødte med tilbud om hjemmebesøk innen 2 uker etter fødsel	41	46	97	100

Kommentarer til nøkkeltallene:

Barneverntjenesten i Gausdal har betydelig lavere driftskostnader enn snittet for både Oppland, gruppe 11 og for landet. Utgifter til barn som er plassert ligger noe over snittet forøvrig, mens utgifter knyttet til barn som får tiltak i hjemmet er noe lavere. At vi ligger under gjennomsnitt i brutto drift for tiltak i hjemmet, handler om at vi bruker flere rimelige tiltak som støttekontakt og

besøkshjem. At vi ligger over snitt i brutto drift for tiltak utenfor hjemmet, handler ikke om at vi totalt sett har mange slike tiltak, men at plasseringene vi har er omfattende og kostbare.

Andel barn med barnevernstiltak har sunket i perioden 2013 – 2016. Dette kan skyldes et godt forebyggende arbeid, men kan også handle om at det meldes færre saker i forhold til faktisk behov.

På helsestasjonen er antall helsesøstre styrket, noe som er i tråd med nasjonale føringer for styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Fysioterapitjenesten er litt under snittet.

Andel nyfødte som får hjemmebesøk innen 2 uker etter fødsel har mer enn 100 % forbedring fra 2013 til 2016

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Barn og unge

Helsetilstanden i befolkningen er jevnt over god. Vi lever flere år med god helse sammenlignet med tidligere. Samtidig kan forhold som inaktivitet, dårlig kosthold, rus og prestasjonspress gi helsemessige utfordringer for enkelte. Det registreres en dårligere psykisk, sosial og fysisk helse hos en del av barne- og ungdomsbefolkningen. Helsefremmende og forebyggende tilbud som styrker alle barn og unge har hovedfokus. Dette vil bidra til å hindre at vansker får utvikle seg, samtidig som barn og unge i risiko identifiseres tidlig nok. Dette krever en helhetlig innsats fra alle som arbeider med barn, unge og deres foreldre. Inkluderende barnehager og skoler er helsefremmende for alle barn. For å lykkes med å skape inkluderende skoler og barnehager er det vesentlig at barnehager, skoler og samarbeidende tjenester har et tett og tillitsbasert forhold seg imellom, samt en god relasjon til de foresatte.

Foresatte

Foreldrerollen er blitt svært kompleks. Også i vårt lokalsamfunn er det en utfordring. Det oppleves at foreldre i større grad enn før er usikre i sin utøvelse av den. En av årsakene til dette kan være økt tilgang til informasjon på nett og i sosiale medier, der det skapes idealbilder som det er vanskelig å leve opp til. Det er også et sterkt prestasjonsfokus i alle deler av samfunnet. For å bygge barn og unges selvfølelse og framtidstro, er det viktig å arbeide styrkebasert med foreldrene og deres forståelse av egen rolle. Det er også viktig at våre medarbeidere fremstår som trygge og profesjonelle voksenpersoner som kan være gode refleksjonspartnere for de foresatte ved behov.

Flyktninger

Det er avgjørende for alle flyktninger, både barn og voksne, at de raskt opplever seg inkludert i bygda. Dette forutsetter blant annet at de nyankomne lærer seg norsk. I barnehager, skoler og gjennom introduksjonsprogrammet er det mange som oppnår god kompetanse. For å bli en del av lokalsamfunnet er det likevel ikke nok med språkkompetanse. Det krever involvering av befolkningen for øvrig, og av frivillig sektor, for å skape tilhørighet og at flyktningene føler seg inkludert. Det har vist seg utfordrende å rekruttere et tilstrekkelig antall faddere for våre nyankomne flyktninger. Når det gjelder sysselsetting er det utfordrende å finne nok relevante arbeidsplasser i regionen.

FOKUSOMRÅDER 2018

Oppvekstsektoren har utformet en felles hovedmålsetning:

Vi har glade, trygge, robuste barn og unge, med tro og håp for fremtiden, som mestrer et liv med opp- og nedturer.

Planområdets målsettinger er forankret i denne.

FOKUSOMRÅDE 1 - BARN OG UNGE

Det drives mye forebyggende og helsefremmende arbeid rettet mot barn og unge. Tjenestene tar i økende grad i bruk styrkebaserte tilbud som fremmer helse hos alle barn og unge. Samarbeidende tjenester har fast tilstedeværelse der barn og unge er, og det er rutiner for samarbeid mellom tjenester i sektoren. Dette bidrar til at de samarbeidende tjenestene deler kompetanse om hva som fremmer helse og utvikling hos alle barn. Det bidrar også til tidlig identifisering og oppfølging av barn som er særlig risikoutsatte. Likevel ser vi at det er barn og unge som faller utenfor og som ikke opplever god livskvalitet. Vi må holde fokus på hvordan vi sammen kan arbeide for å styrke livsmestring og skape håp hos barn og unge.

MÅL

Vi har glade, trygge og robuste barn og unge, med tro og håp for fremtiden.

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Reduksjon i andel spesialundervisning (Status 2016: 10,2 %)	9 %	8 %	8 %	7 %
Andel unge som er fornøyd med egen helse (UngData 2016*)	----	<75 %	----	----
Andel unge som er plaget av ensomhet (UngData 2016*)	---	>12 %	---	---

*UngData er en undersøkelse som gjennomføres på ungdomstrinnet hvert 3.år. Ved gjennomføringen i 2016 svarte 72 % at de var fornøyd med egen helse, og 15 % at de var plaget av ensomhet.

FOKUSOMRÅDE 2 - FORESATTE

Å arbeide helhetlig med foresatte og familier er avgjørende for å lykkes med målsettingene vi har satt for barn og unge. Dette innebærer økt grad av tverrfaglig samhandling. Flere av planområdets tjenester har høy kompetanse på foreldreveiledning som gjennom kompetansedeling og veiledning på systemnivå kan komme medarbeidere i skoler og barnehager til gode. Foreldre må oppleve at de blir styrket i foreldrerollen og at de blir trygge på å ta de gode valgene for sine barn. Tjenestene må møte alle foresatte med et styrkebasert fokus og et styrkebasert språk.

MÅL

Foreldre er stabile og trygge omsorgspersoner.

Det er utfordrende å finne målbare kjennetegn knyttet til foreldreskapet. Planområdet vil i 2018 arbeide for å finne aktuelle indikatorer. I dette arbeidet blir foreldremedvirkning viktig for å sikre at

tjenestenes tilbud er innrettet mot foreldrenes reelle behov.

FOKUSOMRÅDE 3 - FLYKTNINGER

Inkluderingsarbeid krever stor innsats fra mange i et lokalsamfunn. Flyktingene skal oppleve å bli del av et nærmiljø, få venner, lære språk - og skaffe seg utdanning og arbeid.

Vi må fokusere på hverdagsinkludering der introduksjonsprogram, biveiledning og fadderordning til sammen bidrar til trivsel og tilhørighet. Flyktingene, både barn og voksne, må oppleve helhetlige tjenester som i fellesskap styrker dem på veien mot inkludering.

Mål

Flyktingene er inkludert i lokalsamfunnet

Kjennetegn ved målet (måleindikator)	2018	2019	2020	2021
Andel flyktinger som har fått tilbud om norskspråklig fadder innen 2 måneder etter bosetting.	50 %	75 %	100 %	100 %
Andel flyktingbarn i alderen 6- 18 år som deltar i en fritidsaktivitet innen 6 mnd. etter bosetting.*	100 %	100 %	100 %	100 %

*Status 2017: 69 % av barna i målgruppen deltar i en eller flere fritidsaktiviteter.

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017	2018	2021
Nærvær	91,3	96,5*	96	96

*Nærvær pr 31.8.17

10 SOSIALE TJENESTER OG SYSSELSETTING (INKL NAV)

OM PLANOMRÅDET

Planområdet består av gjeldsrådgivning, bostøtte, saksbehandling av Husbankens låne- og tilskuddsordninger, sosial rådgivning, økonomisk sosialhjelp, tilbud til rusmisbrukere, flyktingetjeneste, sysselsetting, aktivitets og arbeidstilbud for funksjonshemmede, oppfølgingstjeneste for ungdom, samt GAVO.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	13,7 mill. kr	13,5 mill. kr

Driftsrammen på planområdet er redusert med 0,2 mill. kr. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 0,2 mill. kr i økte utgifter, mens nedjustering av driftsbudsjettet til NAV-tjenestene utgjør 0,2 mill. kr. Det er lagt inn reduksjon i FDV-utgifter knyttet til dagaktivitetssenter med 0,2 mill. kr.

Det er ikke lagt inn noe rammenedtak på dette planområdet for å saldere kommunens driftsbudsjett.

Kommunestyret vedtok å justere ned driftsrammen med 50.000 kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Netto driftsutg. til økonomisk sosialhjelp pr. innb 20-66 år i kr.	644	1 682	1 600	1 723
Gjennomsnittlig utbetaling pr. Stønadsmåned	6 796
Andelen sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år i prosent av innbyggere 20-66 år	2,3	4,0
Korrigerte driftsutgifter til sosialtjenesten pr. mottaker	63 407	44 079
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Netto driftsutg. til økonomisk sosialhjelp pr. innb 20-66 år i kr.	774	883	735	644
Gjennomsnittlig utbetaling pr. Stønadsmåned	5 111	7 018	6 866	6 796
Andelen sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år i prosent av innbyggere 20-66 år	2,7	2,3	2,0	2,3
Korrigerte driftsutgifter til sosialtjenesten pr. mottaker	45 907	56 033	67 395	63 407

Kommentarer til nøkkeltallene:

Det har vært positiv utvikling i andel mottakere av økonomisk sosialhjelp fra 2013 til 2016. Samtidig har gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned gått opp. Økningen i driftsutgifter per bruker henger sammen med at bemanningen ikke har endret seg, selv om andel sosialhjelpsmottakere har gått ned. En suksessfaktor er å følge brukerne tett opp fra starten av, slik at en unngår lange forløp på sosial stønad.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Videreutvikling og fornying av tilbud og tjenester.

FOKUSOMRÅDER 2018

FOKUSOMRÅDE 1 - NAV

NAV Lillehammer-Gausdal har i 2017 implementert ny organisering etter sammenslåing av de to enhetene. Nye avdelinger med nye team ble opprettet, blant annet team arbeidsintegrering. Dette er en kompetansesatsing og en spesialisering i arbeidet med å kvalifisere mennesker med språkutfordringer og med andre kulturelle forutsetninger.

I 2018 vil flere prosesser videreføres. Blant annet skal økonomisk råd og veiledning spesialiseres, og jobbsenteret skal dreies ytterligere med fokus på rekruttering av arbeidssøkere til arbeidsgivere i

regionen.

Organisasjonsendringen medfører at lokalene må bygges om for å ta imot de ansatte fra Gausdal.

Ved hjelp av skjønnsmidler fra fylkesmannen, er samhandlingen med Lillehammer læringscenter (LLS) ytterligere styrket i 2017. To medarbeidere jobber 50 % i NAV og 50 % på LLS. Erfaringene med denne samhandlingen er så gode at tiltaket videreføres i ordinær drift i 2018. Overgangene mellom oppfølging i LLS og NAV henger sammen. I tillegg benytter NAV også sine statlige tiltak mens deltaker er i introduksjonsprogrammet. Dette bidrar til å holde kostnadene til økonomisk sosialhjelp nede.

Samtidig vil 2018 være et år der mange mennesker bosatt i 2015 og 2016 avslutter introduksjonsprogrammet og fortsatt trenger oppfølging mot ordinært arbeid. Det er ventet at utgiftene til økonomisk sosialhjelp vil øke med rundt 1 mill. kr som en følge av dette.

Det må også nevnes at NAV er godt i gang med forskningsprosjektet *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier*. Målsettingen er å gi familier som har lav inntekt ekstra tett oppfølging med mål om at de blir selvberget, og med mål om økt grad av sosialisering av barna i familiene. NAV har omdisponert 50 % stilling som egeninnsats, og mottar støtte til 150 % stilling. To medarbeidere er ansatt, og arbeidet vil fortsette i 2018.

NAV Lillehammer-Gausdal har benyttet seg av aktivitetsplikt siden høsten 2014. Vi videreutvikler de kommunale tiltakene i 2018, og avslutter entreprenørfabrikken i den formen det har hatt de siste årene.

Enhetens fremste mål er å bidra til at innbyggere som er i jobb fortsatt kan stå i jobben gjennom sykefraværsoppfølging, og at folk utenfor arbeidslivet får en jobb og derigjennom blir selvberget. Ungdom, innvandrere og langtidsledige er prioriterte målgrupper. For å nå målet er kontakt med næringslivet en nødvendighet. Overgang til arbeid er det viktigste tiltaket for bekjempelse av fattigdom i Norge. I perioder der en innbygger står uten arbeid vil NAV også være instansen som bidrar til et økonomisk sikkerhetsnett.

Mer om flyktningetjenestene står i **planområde 9**.

MÅL

- Innbyggere som er i jobb står i jobben gjennom sykefraværsoppfølging.
- Innbyggere utenfor arbeidslivet som ønsker og kan arbeide får en jobb.

Leveransemål:

- Unge under 30 år skal ha en aktiv plan med sikte på jobb eller utdanning innen 8 uker.
- Innvandrere skal som hovedregel ha ett sammenhengende kompetanseløp fra introduksjonsprogram til arbeidslivet. NAV skal også bidra til hurtigspor i integreringsarbeidet.
- Langtidsledige skal alltid vurderes for direkte meldte stillinger.

FOKUSOMRÅDE 2 – TILBUD TIL RUSMISBRUKERE

Se planområde 11.

FOKUSOMRÅDE 3 - AKTIVITETS- OG ARBEIDSTILBUD

Se planområde 11.

11 HELSE

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter bofellesskapene Flatland og Bjørkvin, GAVO, vernepleietjeneste, kommunale tiltaksplasser, psykisk helsearbeid (psykisk helsetjeneste og dagsenter), fysioterapitjeneste, ergoterapitjeneste, dagsenter for eldre, frisklivsentral (folkehelse), utgifter knyttet til kommunelegetjenesten, legevakt, miljørettet helsevern, teknisk hygiene, smittevern og forebyggende edruskapsarbeid, inklusiv inntekter/utgifter knyttet til skjenkebevillinger.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	49,6 mill. kr	55,3 mill. kr

Budsjettrammen på planområdet er økt med 5,9 mill. kr fra 2017 til 2018. Av dette utgjør lønn- og prisvekst 1,2 mill. kr. Netto økte utgifter til legetjenesten og friskliv utgjør 0,2 mill. kr og korreksjoner mellom planområdene utgjør 0,9 mill. kr.

Det er en økning i netto utgifter knyttet til ressurskrevende tjenester med hele 3,6 mill. kr. Tilskudd til ressurskrevende tjenester er betydelig redusert som følge av to forhold; for det første har en bruker nådd aldersgrensen for ordningen, og for det andre er innslagspunktet for å få tilskudd økt med 50.000 kr utover prisveksten. Videre er det justeringer både opp og ned i utgifts- og tilskuddsnivå knyttet til tildelte tjenester.

Det er lagt inn en styrking av psykisk helsetjeneste med 0,5 mill. kr, som ledd i å styrke kompetanse og kapasitet i kommunehelsetjenesten for å kunne ta det økte ansvaret som følger av samhandlingsreformen.

For å saldere budsjettet er det ikke kompensert prisvekst tilsvarende 0,2 mill. kr, og det er lagt inn et generelt nedtak i driftsrammen på 1,5 mill. kr.

Bofellesskapet i Heggen boligfelt er nå ferdigstilt, og driften startet opp 09.10.17. Det er lagt inn en økning med 1,2 mill. kr for å sikre helårsdrift i 2019 og årene framover. Ombygging ved Nedre Flatland er ferdig 01.12.17. GAVO-bygget frigis ikke til kjøper før Øvre Flatland antas å være ferdig sommeren 2018.

Som følge av at kommunen har høye og økende utgifter innen ressurskrevende tjenester (blant annet gjennom kjøp av tjenester fra private), er det i tråd med strategiplanen 2017-2020 gjort en kartlegging/utredning i 2017 for å vurdere om tjenestene kan ytes på en annen og mindre kostnadskrevende måte. En mulighet for å kunne håndtere denne målgruppen i egen kommune, er å

spisse (spesialisere) helsetjenesten i egne bofellesskap (f.eks. Flatavegen 2). Dette vil antagelig lønne seg på sikt, men vil kreve en del knyttet til ressurstilgang og kompetanseheving i en omstillings- og etableringsfase. En annen mulighet til å kunne drifte slike tjenester mer ressurseffektivt, er interkommunalt samarbeid, som i større grad enn kommunale tilbud vil kunne få nødvendig volum og stabilitet.

Slik situasjonen er pr. dato kan det tyde på at kjøp av tjenester fra private til denne målgruppen går ned i 2018, og at disse tjenestene dermed ikke blir så kostnadskrevenne i tida framover. Det knytter seg imidlertid stor usikkerhet til hvordan dette utvikler seg, da pasienter i større grad flytter mellom kommuner, og det er oppholdskommunen som står ansvarlig for å dekke kostnadene med tjenestene til denne målgruppen.

Kommunestyret vedtok å justere ned planområdet driftsramme med 0,2 mill. kr.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Legeårsverk pr. 10.000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	14,5	12,2	11,8	10,7
Fysioterapiårsverk pr. 10.000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	10,3	11,3	9,7	9,2
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner, kommunehelsetjenesten	4 528	2 933	2 821	2 544
Netto driftsutgifter til diagnose, behandling og rehabilitering pr. innbygger	3 211	2 096	2 020	1 797
Netto driftsutgifter til forbyggende arbeid, helse pr. innbygger	624	204	192	182
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Legeårsverk pr. 10000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	9,5	9,7	11,0	14,5
Fysioterapiårsverk pr. 10000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	9,1	7,5	9,0	10,3
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner, kommunehelsetjenesten	3 223	3 985	3 888	4 528
Netto driftsutgifter til diagnose, behandling og rehabilitering pr. innbygger	3 257	2 897	2 929	3 211
Netto driftsutgifter til forbyggende arbeid, helse pr. innbygger	199	446	344	624

Kommentarer til nøkkeltallene:

1. Netto driftsutgifter pr innbygger i kroner, kommunehelsetjenesten

Ut fra tabellen ser vi at Gausdal bruker langt over landsgjennomsnittet (i kroner per innbygger) på kommunehelsetjenesten. Gausdal har satsset målrettet på forebyggende tiltak til yngre, og funksjon 232 (forebygging, skole og helsestasjon) viser at Gausdal har gode måletall på dette området. Noe av økningen her kan også tilskrives en opptrapping av fastlegetjenesten som har funnet sted de siste årene.

2. Fysioterapiårsverk pr 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten

Fysioterapiårsverk (10,3 pr. 10 000 innbyggere) i Gausdal ligger litt over landsgjennomsnittet, og godt under gjennomsnittet i Oppland (som er 11,3). Utviklingen i fysioterapiårsverk i Gausdal over tid er svakt økende.

3. Legeårsverk pr 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten

Antall legeårsverk pr. 10 000 innbyggere i Gausdal ligger høyere enn både landsgjennomsnitt og gjennomsnitt for Oppland. Nøkkeltall for legetjenesten har vært økende i perioden; fra 9,5 (2013) til 14,5 (2016). Årsak til økningen fra 2015 til 2016 er opprettelsen av en ny legehjemmel høsten 2016 og en stilling for turnuslege. Gausdal har for tiden 7 fastlegehjemler, inkludert 0,5 stilling som kommunelege 1. I tillegg kommer egen stilling som sykehjemslege og en stilling for turnuslege. Totalt utgjør dette 9 legestillinger.

4. Netto driftsutgifter til forebyggende helsearbeid, helse pr innbygger

Måletallet reflekterer blant annet kommunens satsing på miljørettet helsevern, bedriftshelsetjeneste og annet forbyggende arbeid. Ut fra måletall ser vi at Gausdal (624) ligger langt over landsgjennomsnitt (182) og gjennomsnitt for Oppland (204). Dette er i tråd med kommunens strategiske valg om å satse på tidlig innsats og forebygging.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

1. Flere eldre innbyggere.
2. Rehabiliteringsplasser legges ned i spesialisthelsetjenesten.
3. Langtidsplasser/andre døgnplasser for psykisk syke legges ned i spesialisthelsetjenesten.
4. Flere yngre funksjonshemmede med behov for boliger med tilrettelagte tjenester.
5. Samhandling og koordinering av tjenester.
6. Økende behov for komplekse tjenester, med reduserte økonomiske rammer.

GJENNOMGÅENDE MÅL FOR TJENESTENE UNDER PLANOMRÅDET

- Innbyggerne har tilgang på nødvendige helsetjenester av god kvalitet og uten unødvendig ventetid.
- Innbyggerne har tilgang på forebyggende tiltak og tjenester som legger grunnlaget for god helseutvikling i et livsløpsperspektiv.
- Brukere og pasienter opplever å bli tatt med på råd, og medvirker i egen helseutvikling.
- Innbyggerne klarer seg lengst mulig i eget hjem med tverrfaglig innsats og støtte fra kommunale helsetjenester.
- Innbyggerne opplever å ha tilgang på nødvendig informasjon om tjenestene
- Brukere og pasienter som har behov for tjenester fra flere nivåer får koordinerte tjenester og tilbud om individuell plan (IP).

Det er utfordrende å finne målbare kjennetegn/måleindikatorer som viser om vi lykkes, og planområdet vil i 2018 arbeide videre med dette.

FOKUSOMRÅDER FOR TJENESTENE I 2018

1. Rehabiliteringstjenesten: Forebygge mer og reparere mindre

- Satsing på hverdagsrehabilitering og tidlig innsats.
- Videreutvikle lavterskel rehabiliteringstilbud / dagsenter.
- Holde fokus på og styrke tilbudene i regi av interkommunal frisklivsentral.

2. Habiliteringstjenesten: Omstilling og utvikling

- Omstilling og ombygging på Flatland.
- Felles overbygning og fagutvikling innen habilitering
- Videreutvikle tilpasset arbeid (sysselsettingstilbud) / dagtilbud for yngre målgrupper.

3. Psykisk helsetjeneste: Omstilling knyttet til nye utfordringer

- Styrke kompetanse på rus / psykisk helse.
- Økt fokus på brukertilbakemeldinger og effektivitet; hva oppleves å være til nytte for bruker?

4. Regionalt samarbeid / Helseregion Sør-Gudbrandsdal

- Kompenserende tiltak for reduserte rehab-døgnplasser i spesialisthelsetjenesten, gjennom vurdering av interkommunale tiltak/løsninger. Ansvar for dette tilligger Ringebu kommune som er regional hovedansvarlig for fagutvikling innen rehabilitering.
- Kompenserende tiltak for reduserte døgnplasser og tilbud i spesialisthelsetjenesten innen psykiatri, gjennom etablering av interkommunalt FACT-prosjekt; ambulante tverrsektorielle tiltak rettet mot målgruppen i forløp 3 (alvorlige og langvarige psykiske lidelser).

5. Legetjenesten

- Regionalt samarbeid rundt legevakt og KAD-plasser.
- Videreutvikle samarbeid mellom fastlegetjenesten og kommunale helsetjenester, til beste for innbyggerne

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017*	Mål 2018	Mål 2021
Nærvær	89,9	92,4	94	95

*2017 = status 2. tertial

ØKONOMISKE OMSTILLINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

1. Omstilling Flatland: Ombyggingen forutsetter en forenklet og mer ressurseffektiv drift. Når Nedre Flatland er ferdigstilt (desember 2017) innebærer dette at driftskostnadene reduseres betydelig. Når dagsenterdelen på Øvre Flatland er ferdigstilt sommeren 2018 vil en også kunne sambruke personell f.eks. på morgen.
2. Omstilling Flataveien 2: En omstilling her vil ha retning av faglig forsterkning, slik at en kan klare å gi tjenester til ressurskrevende brukere i egen regi. Dette kan gi noen innsparinger på sikt, samtidig som det er en tilpasning til framtidige utfordringer.

12 OMSORG

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter kommunens pleie- og omsorgstilbud, og inneholder sykehjemsdrift, hjemmesykepleie, hjemmehjelp, omsorgsboliger, bofellesskap, omsorgslønn, brukerstyrt personlig assistanse, trygghetsalarm, tildelingskontor, kjøkkendrift i institusjon og matlevering til hjemmeboende.

BUDSJETT

	2017	2018
Netto budsjettramme	95,5 mill. kr	98,9 mill. kr

Budsjettrammen er økt med 4,1 mill. kr fra 2017 til 2018. Av dette utgjør lønns- og prisvekst 2,6 mill. kr, korrigeringer mellom planområdene utgjør en reduksjon på 0,8 mill. kr, mens det er en netto økt utgift til ressurskrevende tjenester med 0,3 mill. kr.

Som følge av den pågående omstillingsprosessen innen tjenestene på planområdet, har rådmannen foreslått å styrke driftsrammen på planområdet med 3 mill. kr i 2018 og 2019. Dette som et ledd i den gjennomgående strategien med fokus på tidlig innsats og forebygging. Som vedtatt i strategiplanen for perioden 2017-2020 skal ressursbruken vris fra institusjonsbasert til hjemmebasert omsorg, og vi vil ha et sterkt fokus på å øke brukernes mestringsevne. Vi må imidlertid bygge opp hjemmetjenesten før det er mulig å ta ned noe i institusjonstjenesten, og det blir følgelig en såkalt pukkeeffekt i budsjettet for 2018 og 2019.

For å saldere budsjettet, er det ikke kompensert prisvekst tilsvarende 0,4 mill. kr og det er lagt inn et generelt kutt i ramma tilsvarende 0,55 mill. kr.

Kommunestyret vedtok å justere ned driftsbudsjettet med 0,1 mill. kr i tillegg til at avsatt styrking av planområdet knyttet til pågående omstillingsprosess reduseres med 0,65 mill. kr.

STATUS OG NØKKELTALL

Fra og med 01.10.17 ble den nye enheten Helse og mestring etablert, og dette er et resultat av en prosess som har pågått siden høsten 2016. Forebygging, hverdagsmestring, brukermedvirkning og velferdsteknologi er sentralt for å lykkes med at innbyggerne opprettholder god helse og mestrer sin egen hverdag. Fokus og innsats i den «nye» enheten er vridning fra en institusjonsbasert tjeneste til en hjemmebasert tjeneste. Hjemmetjenesten er slått sammen til en samlokalisert seksjon. De er foreløpig i midlertidige lokaler i Forset før flytting til Segalstad Bru. Lederstrukturen er endret og styrket for å sikre en enhetlig tjeneste og nærmere samspill med medarbeidere og ledere. Det er krevende å endre en stor organisasjon, og dette er et arbeid som krever tid og ressurser.

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Netto driftsutgifter til pleie- og omsorg pr. innbygger 80 år og over (kr.)	359 837	376 705	380 269	390 333
Institusjoner, andel av netto driftsutgifter til pleie- og omsorg (%)	57	44	42	44

Tjenester til hjemmeboende, andel av netto driftsutgifter til pleie- og omsorg (%)	35	52	54	50
Andel plasser i kommunen i skjermet enhet for aldersdemente (%)	39,7	27,4	28,9	27,8
Andel årsverk i brukerrettede tjenester med fagutdanning fra videregående skole (%)	47	43	43	40
Andel årsverk i brukerrettede tjenester med fagutdanning fra høgskole/universitet (%)	26	33	32	34
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Netto driftsutgifter til pleie- og omsorg pr. innbygger 80 år og over (kr.)	288 276	304 957	329 753	359 837
Institusjoner, andel av netto driftsutgifter til pleie- og omsorg (%)	59	57	57	57
Tjenester til hjemmeboende, andel av netto driftsutgifter til pleie- og omsorg (%)	34	36	36	35
Andel plasser i kommunen i skjermet enhet for aldersdemente (%)	37,5	37,5	37,5	39,7
Andel årsverk i brukerrettede tjenester med fagutdanning fra videregående skole (%)	53	49	49	47
Andel årsverk i brukerrettede tjenester med fagutdanning fra høgskole/universitet (%)	22	22	25	26

Kommentarer til nøkkeltallene:

Netto driftsutgifter til pleie- og omsorg viser en økning på ca.9 % fra 2015 til 2016. Bakgrunn for økningen ligger blant annet i samhandlingsreformen og fellessatsinger som har vært gjennomført i regionen (intermediærsenger og øyeblikkelig hjelp-plasser). Til tross for denne økningen bruker pleie- og omsorg i Gausdal kommune mindre enn Oppland generelt, kommunegruppa og landsgjennomsnittet. Tallene viser at vi bruker ca. 30 000 kroner mindre pr. innbygger enn landsgjennomsnittet, og ca. 17 000 kroner mindre pr. innbygger enn de andre kommunene i Oppland. Årsaken til dette kan være lav grunnbemanning og lav andel med høgskoleutdannet personell. En annen faktor kan være at vi fortsatt har mange tjenestemottakere som mottar lite tjenester, noe som kan ha en forebyggende effekt. Tidlig innsats øverst i Mestringstrappen forsinker behov for mer omfattende omsorgstjenester som f.eks. sykehjemsplass.

Videre viser tabellen ovenfor tjenesten vår er institusjonsbasert. Sammenlignet med andre kommuner bruker vi 13 % mer av ressursene våre i institusjoner, og 16 % mindre i den hjemmebaserte tjenesten. Dette er en utvikling som vi over tid har forsøkt å endre, og som det settes sterkt fokus på framover.

Andel av plasser i skjermet enhet viser en økning fordi antall plasser totalt i sykehjem er redusert med 4.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

- **Faglighet og kvalitet**

Det kreves mer spesialisering i tjenesten, og vi får stadig flere pasienter med komplekse og sammensatte behov. Dette utfordrer oss i forhold til faglighet, og vi trenger ansatte med helsefaglig utdanning og spesialutdanning. Rekruttering er vanskelig så fokus må være på å beholde og utvikle medarbeiderne. Slik det er i dag er det ingen begrensninger for antall pasienter i hjemmesykepleien, derfor må volumøkningen være i takt med ressurstilgangen. Det er derfor nødvendig å ta en gjennomgang internt på planområdet med fokus på utvidet samarbeid om oppgavene, og avstemme forventninger med pasienter/pårørende og frivillige. Pasienter og pårørende forventer faglighet og kvalitet, så vi må sørge for at de får tjenester på rett omsorgsnivå, til rett tid og med rett kompetanse.

Samhandlingsreformen innen rus- og psykiatri vil utfordre enheten, dette gjelder spesielt på kveld, natt og helgedager da rus- og psykiskhelseteam har fri. Helse og mestring har døgnekontinuerlig drift i motsetning til de andre.

- **Internkontroll, pasientrettigheter- og sikkerhet**

Det stilles høyere og høyere krav til dokumentasjon av direkte pasientrett arbeid. Samtidig krever tilsynsmyndighetene at vi gjør risikovurderinger for å hindre og forebygge uønskede hendelser. Dette tar tid, og kan oppleves som at det går på bekostning av direkte pasientkontakt. Det er viktig å forbedre og få på plass gode internkontrollrutiner og jobbe aktivt med informasjonssikkerhet.

- **Ledelse**

Omsorgstjenesten har hatt svært lav ledertetthet. I snitt har hver avdelingssykepleier 35 ansatte som de har et direkte lederansvar for. Vi må bygge lederteam med god kompetanse.

- **Mestring og forebygging**

Med de foreslåtte rammene i årene framover må det foretas endringer og tilpasninger. Tidligere struktur er utfordret og fokus fremover må endres. Mer konkret vil utfordringene i planperioden blant annet være:

- Øke innsatsen på hjemmebaserte tjenester, og redusere antall institusjonsplasser.
 - Innføre og videreutvikle satsingen på hverdagsrehabilitering/-mestring og velferdsteknologi.
 - Forebyggende samtaler og hjemmebesøk.
 - Brukermedvirkning.
- Gjennomgang av forvaltningen av tjenester.
- Øke kompetansen i tjenesten med økt sykepleierdekning og andre fagressurser for å kunne håndtere nye og mer komplekse pasienter.

FOKUSOMRÅDER 2018

I omstillingsarbeidet er dette satt opp som mål og effektmål:

<p>INNBYGGERNE</p> <ul style="list-style-type: none">• Tjenestene har et godt omdømme blant innbyggerne• Innbyggerne stoler på at de får riktige og gode tjenester når de har behov for det <p>PASIENTENE</p> <ul style="list-style-type: none">• Pasienter/brukere har god livskvalitet og egenomsorg gjennom opplevelsen av trygghet, mestring, selvhjulpenhet, frihet og kontroll over eget liv• De pasientene som har mulighet for det, og som ønsker det, får behandling, rehabilitering og pleie i eget hjem <p>PÅRØRENDE</p> <ul style="list-style-type: none">• Pårørende opplever at de samhandler godt med tjenesten og den enkelte tjenesteyter• Pårørende opplever trygghet, støtte og avlastning i hverdagen	<p>TJENESTEN/MEDARBEIDERNE</p> <ul style="list-style-type: none">• Det er god faglig kvalitet på tjenestene• Det er riktig bruk av kompetanse• Den enkelte medarbeider opplever at man får brukt kompetansen sin <p>LEDELSEN</p> <ul style="list-style-type: none">• Gausdal kommune har ledere som bygger en kultur for læring, innovasjon, forenkling og forbedring <p>KOMMUNEN</p> <ul style="list-style-type: none">• Driften av helse og mestring er ressurseffektiv
---	--

FOKUSOMRÅDE 1 – ÉN HJEMMETJENESTE

Hjemmetjenesten er nå en egen seksjon som omfatter hjemmesykepleie (helsehjelp), hjemmehjelp (praktisk bistand), bofellesskap, dagsenter for personer med demens og personlig assistanse.

For å møte dagens og morgendagens behov må vi endre fokus fra «å gjøre for» til at pasientene har ansvar for egen helse og mestrer egen hverdag. Stikkord i denne sammenheng er:

- Forebygging: forebyggende samtaler og hjemmebesøk.
- Hverdagsmestring.
- Velferdsteknologi.
- Forvaltning av tjenester, tillitsmodellen.

Leveransemål 2018 - 2019:

- Innføre forebyggende samtaler og hjemmebesøk for innbyggere =>78 år.
- Etablere helsestasjon for eldre.
- Hverdagsrehabilitering/-mestring, implementerer «Hva er viktig for deg?»-tankegang hos alle medarbeiderne.
- Innføre velferdsteknologi, trygge pasientene i eget hjem.
- Innføre tillitsmodellen.

FOKUSOMRÅDE 2 – BRUKER- OG PÅRØRENDEMEDVIRKNING

Helse og Mestring har som mål at pasientene skal ha god helse og mestre egen hverdag. For å lykkes med dette er vi avhengig av god bruker- og pårørendemedvirkning.

Brukermedvirkning er lovfestet i Pasient- og brukerrettighetslovens kap. 3:

- Pasient/bruker har rett til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester.
- Tjenestetilbudet skal så langt som mulig utformes i samarbeid med pasient/bruker.
- Dersom pasienten ikke har samtykkekompetanse, har pasientens nærmeste pårørende rett til å medvirke sammen med pasienten.

God og reell brukermedvirkning kan bidra til økt treffsikkerhet ved utforming og gjennomføring av både generelle og individuelle tilbud. Brukermedvirkning har en egenverdi i at mennesker som søker hjelp, på linje med andre, gjerne vil styre over viktige deler av eget liv, motta hjelp på egne premisser og bli sett og respektert i kraft av sin grunnleggende verdighet.

Brukere med behov for langvarige og koordinerte tjenester skal tilbys koordinator, men også andre kan ha behov for fast kontaktperson i tjenesteapparatet (primærkontakt). Nettverksmøter og åpne samtaler har fokus på brukerens ressurser, styrker og muligheter.

Når brukere trenger hjelp til å **mestre hverdagen** er det noen få, men viktige momenter å huske på for at hjelper og bruker sammen skal kunne finne fram til den beste hjelp og støtte brukeren trenger. Disse momentene inkluderer: • å bli tatt på alvor, • å bli behandlet med respekt, • å føle tillit og trygghet, og • å få hjelp når behovet er der. Det er også viktig at medarbeiderne har evne til å lytte og være et medmenneske.

Leveranse mål 2018 - 2019:

Reell brukermedvirkning må settes på agendaen og innarbeides i måten å drive forvaltning på og å utføre tjenestene på. Tiltakspunkt vi må videreutvikle er at:

- Pasient og pårørende deltar aktivt i å sette egne mål.
- Vi gir pårørende veiledning og støtte.
- Vi tilbyr pasient- og pårørendesamtaler.
- Vi øker medarbeidernes kompetanse om pårørendes rettigheter og rolle, og helsetjenestenes plikter ovenfor pårørende.

Det er utfordrende å finne målbare kjennetegn knyttet til målsettingene innen forannevnte fokusområder (1 og 2). Planområdet vil i 2018 arbeide for å finne aktuelle indikatorer som kan vise at vi lykkes med arbeidet.

FOKUSOMRÅDE 3 – MEDARBEIDERPERSPEKTIVET OG LEDELSE

Omstillingsarbeidet framover forutsetter involvering og engasjement fra alle medarbeiderne i form av ideer og innspill til lederne, fagmøter og gruppearbeid, høringsrunder og utprøving av arbeidsmodeller.

Ledelsen, de ansatte og de tillitsvalgte må jobbe inn mot felles mål, der ett av dem er å få opp nærværstallet. Det er viktig for kvaliteten i tjenestene, for omstillingsarbeidet, for arbeidsmiljøet, for å få ned overtidsbruken og for økonomien. Videre arbeid med heltidskultur er også nødvendig.

Ledelse er sentralt for å oppnå ønsket utvikling, og i 2018 vil den nye ledergruppen ha fokus på medarbeiderutvikling, lederutvikling og å bygge en felles organisasjonskultur i den nye enheten. Medarbeiderundersøkelsen 10-faktor er et godt utgangspunkt for dette arbeidet. Kollektiv refleksjon og styrkebasert tenkning brukes systematisk som metode.

MEDARBEIDERPERSPEKTIVET	2016	2017*	Mål 2018	Mål 2021
Nærvær	91,2	91	92	92,5

*2017 = status 2. tertial

ØKONOMISKE OMSTILLINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

Som vedtatt i strategiplanen for perioden 2017-2020 skal ressursbruken vris fra institusjonsbasert til hjemmebasert omsorg, og tjenesten må endre fokus fra «å gjøre for» til å øke brukernes mestringsevne. Som omtalt foran har rådmannen foreslått å styrke driftsrammen på planområdet med 3 mill. kr i 2018 og 2019 (en såkalt pukkeeffekt) for å muliggjøre omstillingen innen tjenestene på planområdet. Denne styrkingen skal bl.a. bidra til å sikre og øke fagligheten og nye måter å jobbe/tenke på (tillitsmodellen), samt å understøtte innføringen av velferdsteknologi. Satsing på tidlig innsats og forebygging krever tålmodighet og utholdenhet og forventes å gi gevinster/innsparinger på sikt, men disse gevinstene er ofte vanskelige å måle siden man ikke kjenner den alternative utviklingsbanen.

13 GENERELLE UTGIFTER OG INNTEKTER

OM PLANOMRÅDET

Planområdet omfatter inntekter fra skatt og rammetilskudd samt andre generelle statstilskudd. Her føres også rente- og avdragsutgifter, samt renteinntekter fra likviditet og avkastning fra kraftsektoren. Generell bruk og avsetning til fond, driftsfinansiering av investeringer og bruk av tidligere års regnskapsmessige overskudd/inndekking av underskudd hører også hjemme her. Premieavvik pensjon føres her. Budsjettreserver som ikke er fordelt ut på de øvrige planområdene plasseres også her.

STATUS OG NØKKELTALL

KOSTRATALL / STATISTIKK 2016	Gausdal	Oppland	Gr. 11	Norge
Brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	-0,7	2,5	2,6	3,5
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	0,6	3,6	2,6	3,9
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter	83,6	66,4	82,9	74,0
Arbeidskapital ekskl. premieavvik i % av brutto driftsinntekter	27,2	22,4	14,8	19,7
UTVIKLINGEN FOR PLANOMRÅDET OVER TID	2013	2014	2015	2016
Brutto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	-1,2	-0,7	-2,0	-0,7
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	-1,7	1,6	-0,8	0,6
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter	76,0	76,3	80,8	83,6
Arbeidskapital ekskl. premieavvik i % av brutto driftsinntekter	30,7	26,3	24,8	27,2

Gausdal har dårligere resultat enn landet for øvrig både når det gjelder brutto og netto driftsresultat. Dette er som følge av at kommunen har et høyere utgiftsnivå enn inntektene skulle tilsi og at det er nødvendig å bruke av disposisjonsfondene for å få driftsbudsjettet til å balansere.

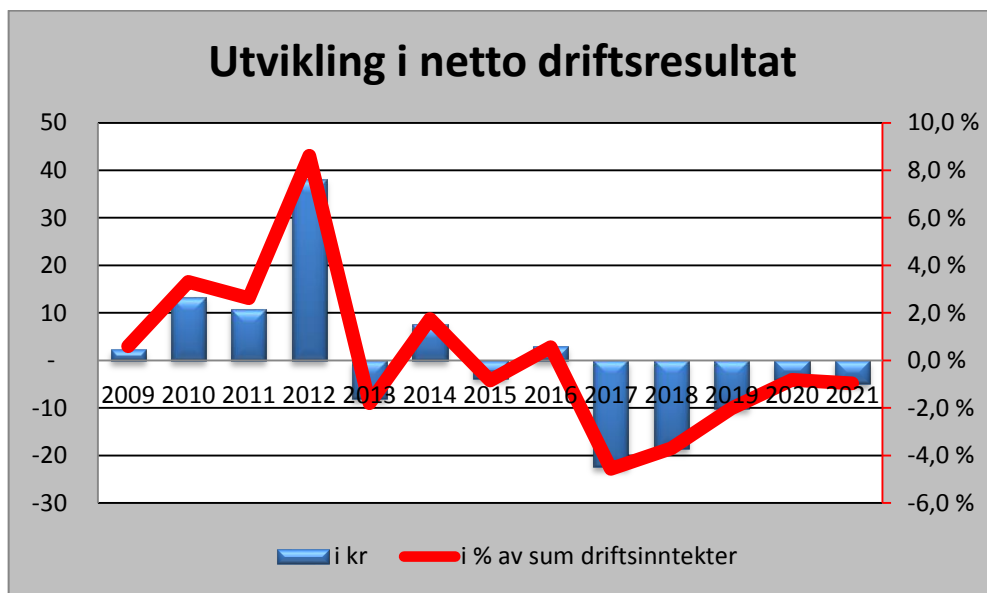
Når det gjelder netto lånegjeld, ligger kommunen også her dårligere an enn de vi sammenligner oss med, og utviklingen har vært negativ de senere år. Dette er som følge av at netto lån øker mer enn kommunens inntekter. Økt netto lånegjeld skyldes et høyt investeringsnivå over lengre tid.

Kommunens arbeidskapital er god og bedre enn de vi sammenligner oss med. Årsaken til dette er at kommunen fortsatt har et tilfredsstillende nivå på disposisjonsfondet. Kommunen har budsjettert med bruk av disposisjonsfondet i årene framover for på den måten å kunne gjennomføre nødvendig reduksjon i kommunens driftsutgifter på en kontrollert og ønsket måte.

UTFORDRINGER I PLANPERIODEN 2018 – 2021

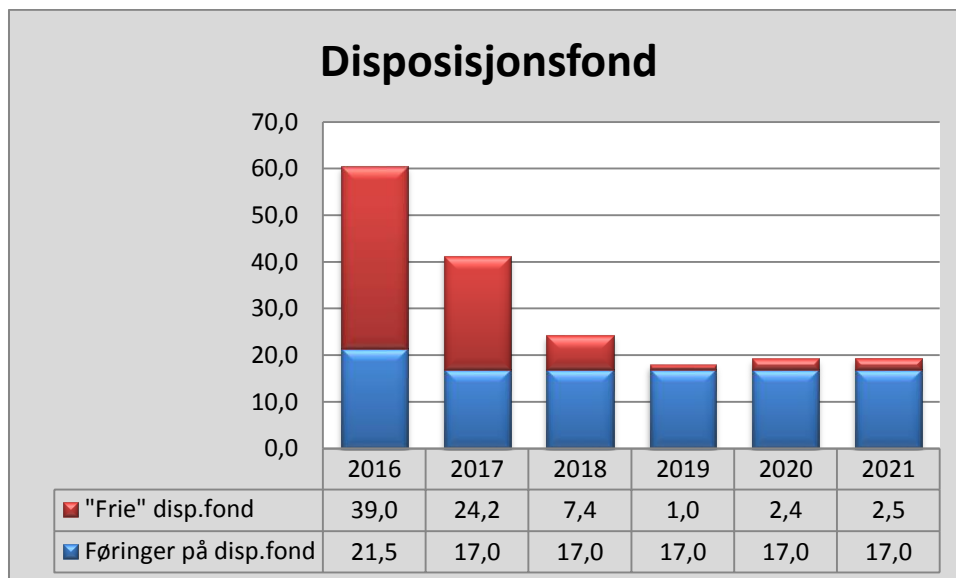
- Kommunens handlingsfrihet blir betydelig redusert som følge av at kommunens disposisjonsfond tømmes for å saldere driften.
- Kommunens lånegjeld er svært høy, noe som gjør kommunen sårbar for endringer i rentenivået.
- Potensialet i eiendomsskatten er i stor grad brukt opp. Det er dermed reduksjoner i kommunens tjenestetilbud og/eller mer effektiv drift som må til for å få bedre balanse mellom kommunens utgifter og inntekter.

Utviklingstrekk i handlingsplanperioden

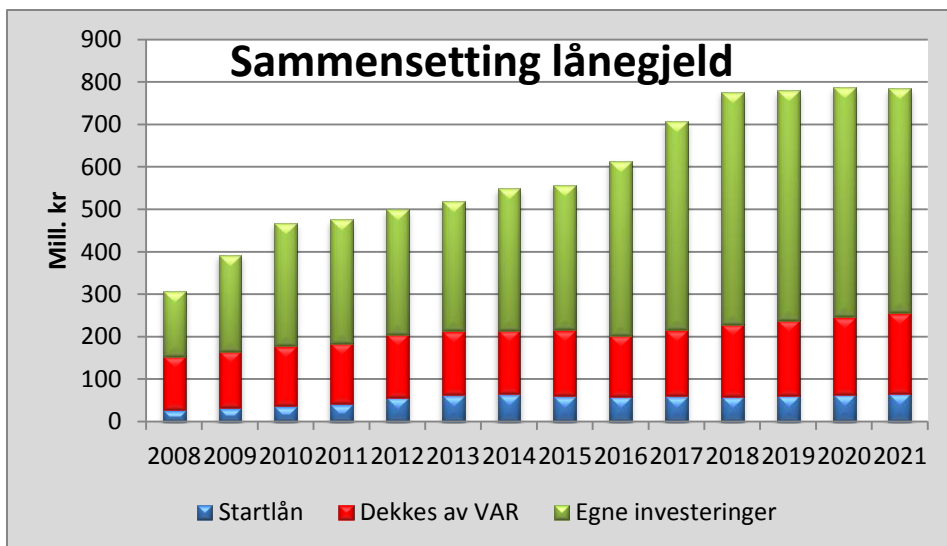

Kommunens utgifter er høyere enn inntektene, dette medfører negativt netto driftsresultat. For å få budsjettet i balanse, er det dermed nødvendig å bruke av kommunens disposisjonsfond.

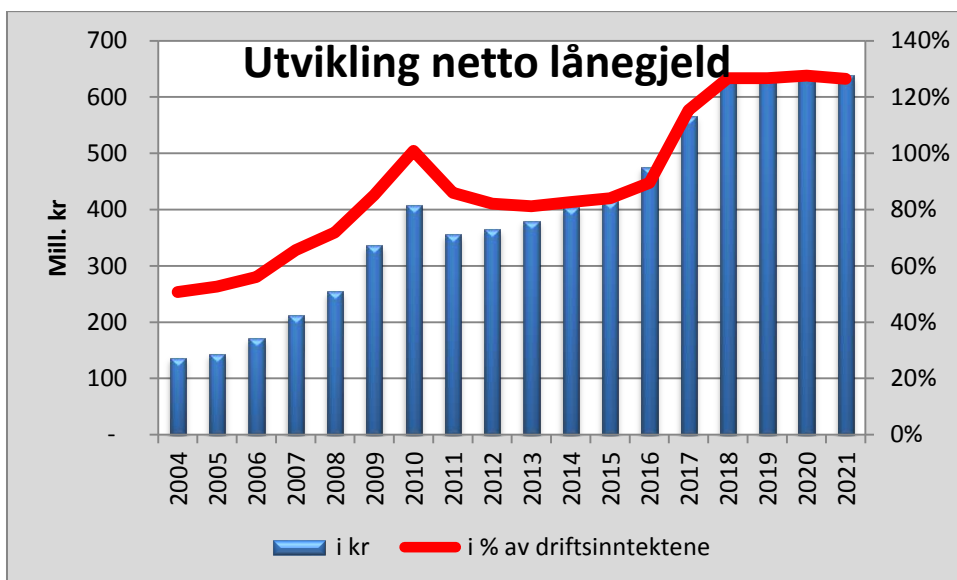
Disposisjonsfondet en begrenset finansieringskilde, og kommunens fond vil i realiteten være brukt opp i løpet av 2019. Dette illustreres av tabellen nedenfor.

I summen som er angitt som «Føringer på disp.fond», inngår øremerkinger som kommunestyret selv har lagt. Det kan for eksempel nevnes flyktningefond, overskuddsfond i enhetene, tilskudd til spredt boligbygging, fond til konkrete plansaker, styrkingsmidler til barnehager, etc.

Fra 2020 ser det ut til at kommunens lånegjeld har nådd toppen, og er på vei nedover igjen. Det er svært viktig at investeringsnivået framover holdes så lavt som mulig for gradvis å få redusert nivået på lånegjelden.

Netto lånegjeld er kommunens samlede lånegjeld fratrukket kommunens utlån. Kommunen vil i 2018 ha en netto lånegjeld på omtrent 127 % av driftsinntektene. Dette er svært høyt.

En stor del av kommunens inntekter må gå til å dekke rente- og avdragsutgifter. Dette begrenser kommunens handlingsrom i stor grad.

Resultatmål økonomiperspektivet:

ØKONOMIPERSPEKTIVET	2016	2017	2018	2021
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	0,6	-4,6	-3,7	-1,0
Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter	89,5	115,3	126,7	126,5

For å ha en sunn kommuneøkonomi, burde kommunens netto driftsresultat i % av driftsinntektene være i størrelsesorden 1,75 %. Kommunens netto utgifter måtte ha vært redusert med ytterligere 27,4 mill. kr i 2018 og 13,7 mill. kr i 2021 for å oppnå dette.

Det vil bli vurdert å innføre flere styringsparametere som fokuserer på utvikling i lånegjeld, netto driftsresultat, samt nivå på disposisjonsfond i % av driftsinntektene fra og med 2019. Det innebærer at kommunestyret selv må være med og ta stilling til hvilket nivå kommunen skal ha som mål for disse indikatorene, og deretter å vurdere hvilke tiltak som må innføres for å komme dit det er ønsket.

OBLIGATORISKE BUDSJETTSKJEMA

BUDSJETTSKJEMA 1A – DRIFTSREGNSKAPET

Tall i 1000 kroner	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
FRIE DISPONIBLE INNTEKTER						
Skatt på inntekt og formue	-141 000	-139 857	-145 372	-145 158	-144 914	-144 812
Ordinært rammetilskudd	-192 414	-195 490	-194 893	-192 674	-192 051	-191 879
Eiendomsskatt annen eiendom	-2 022	-1 757	-1 757	-1 757	-1 757	-1 757
Eiendomsskatt boliger og fritidsboliger	-21 704	-25 426	-34 781	-38 599	-39 210	-39 729
Andre direkte eller indirekte skatter	-1 829	-1 300	-1 829	-1 829	-1 829	-1 829
Andre generelle statstilskudd	-6 258	-4 837	-4 573	-4 493	-4 410	-4 322
Sum frie disponible inntekter	-365 227	-368 667	-383 205	-384 510	-384 171	-384 328
FINANSINNTEKTER/-UTGIFTER						
Renteinntekter og utbytte	-14 701	-14 729	-13 194	-12 410	-12 643	-12 936
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	13 674	14 802	15 870	17 459	18 486	18 421
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	18 526	19 869	21 831	23 161	22 737	21 569
Netto finansinntekter/-utgifter	17 498	19 942	24 507	28 210	28 580	27 054
AVSETNINGER OG BRUK AV AVSETNINGER						
Til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	7 363	0	0	0	1 279	0
Til bundne avsetninger	2 100	1 300	1 829	1 829	1 829	1 829
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	-6 843	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	-20 998	-21 556	-17 491	-6 422	0	-5
Bruk av bundne avsetninger	0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger	-18 377	-20 256	-15 662	-4 593	3 108	1 824
FORDELING						
Overført til investeringsbudsjettet	300	0	0	0	0	0
Til fordeling drift	-365 806	-368 981	-374 360	-360 893	-352 483	-355 450
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	354 932	368 981	374 360	360 893	352 483	355 450
Regnskapsmessig merforbruk (+) / mindreforbruk (-)	-10 874	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 1B - DRIFTSREGNSKAPET

Planområdene		Regnskap 2016	Oppr budsjett 2017	År 2018	År 2019	År 2020	År 2021
1	Administrative fellestjenester	27 016	32 768	28 017	27 913	27 102	27 352
2	Næring og miljø	6 141	5 633	5 719	5 669	5 469	5 469
3	Skole	73 330	74 472	73 973	70 843	71 233	70 853
4	Barnehage	40 880	40 865	44 617	42 808	42 544	42 544
5	Kultur og fritid	12 031	11 479	12 647	12 547	12 647	12 647
6	Teknisk drift	10 427	7 856	7 830	5 228	2 983	2 926
7	Bygg/eiendom/areal	38 033	42 454	39 006	35 603	36 071	36 355
8	Interkommunale samarbeid	-0	-	-0	-0	-0	-0
9	Barn og familie	17 830	17 940	18 070	17 870	17 370	17 370
10	Sosiale tjenester og sysselsetting	14 442	13 747	13 480	13 034	13 014	13 014
11	Helse	48 263	49 606	55 324	53 385	51 535	51 535
12	Omsorg	94 005	95 468	98 869	97 455	92 481	92 281
13	Generelle utgifter og inntekter	-27 467	-23 308	-23 193	-21 463	-19 967	-16 897
		354 932	368 981	374 360	360 893	352 483	355 450

OBLIGATORISKE NOTER TIL DRIFTSBUDSJETTET 2018

1. Grunnlaget for skatteanslaget og anslått beløp for inntektsutjevning.

Budsjettet bygger på de forutsetninger som ligger til grunn for regjeringen Solberg sitt forslag til statsbudsjett for 2018. Kommunen benytter seg av KS sin prognosemodell for beregning av skatt, inntektsutjevning samt rammetilskudd. Postene er budsjettet slik i 2018:

- Skatt på formue og inntekt 144,8 mill. kr
 - **Kommunestyret** vedtok å justere opp denne inntekten til 145,4 mill. kr.
- Inntektsutjevningstilskudd 29,3 mill. kr
- Rammetilskudd 165,6 mill. kr

2. Andre forventede fiskale inntekter.

Gausdal kommune mottar årlig konsesjonsavgifter som avsettes til næringsfondet. Dette er budsjettet med 1,8 mill. kr.

3. Forventede generelle statstilskudd.

Det er budsjettet med følgende generelle statstilskudd:

- Momskompensasjonsinntekt drift 4,1 mill. kr
- Kompensasjon renter og avdrag 1,6 mill. kr
- Integreringstilskudd flyktninger 3,0 mill. kr *)

*) Kommunestyret har vedtatt at kommunen skal ta imot flere flyktninger enn tidligere. Det vil generere økte utgifter og økte inntekter. Det er norsktilskuddet og integreringstilskuddet som vil

være hovedinntektene til kommunen. Ettersom kommunestyret la som en forutsetning at økte utgifter til inkludering og bosetting skal dekkes av økte inntekter, er det per nå ikke lagt inn verken økning i utgifts- eller inntektssiden.

4. Bundne avsetninger og bruk av slike avsetninger.

Det er forutsatt følgende bruk og avsetning av **bundne** midler i driftsbudsjettet:

Avsetning til bundne fond	Budsjett 2018
Næringsfond - avsatte konsesjonsavgifter	1 829
Selvkostfond renovasjon	40
Selvkostfond kart- og delingsforretninger	373
Avsetning renter bundne fond	325
Øvrig	37
Sum avsetning til bundne fond	2 604

Bruk av bundne fond	Budsjett 2018
Næringsfond:	
Turistinformasjon	346
Sommerjobb for ungdom	130
Gausdal næringsforum	50
Lillehammerregionen Vekst (LRV)	360
Tilskudd investering i løypenett Vestre Gausdal	100
Tilskudd Skeikampen pluss	200
Tiltakskonto	50
Sum bruk av næringsfond	1 236
Øvrige fond:	
Koordinator familieråd	539
Selvkostfond vann	1 076
Selvkostfond avløp	869
Selvkostfond slam	82
Selvkostfond renovasjon	-
Øvrig	16
Sum bruk øvrige bundne fond	2 582
Sum bruk bundne fond totalt	3 818

Det er forutsatt følgende bruk og avsetning av **frie midler** i driftsbudsjettet:

Avsetning frie fond	Budsjett 2018
Forsikringsfond	75
Sum avsetning frie fond	75

Det er forutsatt følgende bruk av frie midler i driftsbudsjettet:

Bruk disposisjonsfond	Budsjett 2018
Saldering drift	17 491
Sum	17 491

Øvrige noteopplysninger

5. Budsjettreserver.

Budsjettet inneholder følgende budsjettreserver og inntekter/utgifter som ikke er fordelt ut på planområdene (*beløp i hele tusen kr*):

	Budsjett 2018
Formannskapetets tilleggsbevilgningspost *)	200
Lønnsreservepost, inkl. deler av lønnsoppgjør 2017 som ikke er fordelt ut på planområdene.	7 191
Egenandel lærlinger	425
Pensjon, fordeles på planområdene senere	4 795
Avsetning til tap på fordringer	135
Sum	12 656

*) **Kommunestyret** vedtok å justere ned denne posten fra 310.000. kr til 200.000 kr.

BUDSJETTSKJEMA 2A – INVESTERINGSBUDSJETTET

Alle tall i 1000 kroner	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
INVESTERINGSBEHOV						
Investeringer i anleggsmidler	75 228	82 350	81 450	32 175	32 850	20 320
Utlån og forskutteringer	7 818	8 000	4 000	8 000	8 000	8 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 258	1 250	1 500	1 500	1 500	1 500
Avdrag på lån	7 408	3 600	5 350	5 500	5 700	6 000
Avsetninger	3 837	350	350	350	350	350
Årets finansieringsbehov	95 549	95 550	92 650	47 525	48 400	36 170
FINANSIERT SLIK:						
Bruk av lånemidler	-68 519	-67 548	-71 815	-32 670	-36 700	-25 270
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-3 761	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Tilskudd til investeringer	-530	0	0	0	0	0
Kompensasjon merverdiavgift	-9 336	-9 702	-8 535	-6 355	-2 900	-1 800
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-12 298	-17 300	-11 300	-7 500	-7 800	-8 100
Andre inntekter	-47	0	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	-94 492	-95 550	-92 650	-47 525	-48 400	-36 170
Overført fra driftsbudsjettet	-300	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	-757	0	0	0	0	0
Sum finansiering	-95 549	-95 550	-92 650	-47 525	-48 400	-36 170
Udekket / Udisponert	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 2B - INVESTERINGSBUDSJETTET

Investeringer i anleggsmidler (fra skjema 2A)	Oppr. budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
Planområde 1:					
Investering i IKT	4 700	6 400	4 800	4 200	3 200
Sum planområde 1 Administrative fellestjenester	4 700	6 400	4 800	4 200	3 200
Planområde 3:					
Inventar - ny klasse på Follebu skole	150				
Utskifting av lekestativ o.l.	250	-	-	250	-
Sum planområde 3 Skole	400	-	-	250	-
Planområde 4:					
Nødvendig utskifting av lekestativ i barnehagene	-	250		250	-
Sum planområde 4 Barnehage	-	250	-	250	-
Planområde 5:					
Investeringstilskudd kirkelig fellesråd, vanntåkeanlegg Svatsum og Aulstad kirker		550	450		
Sum planområde 5 Kultur og fritid	-	550	450	-	-
Planområde 6:					
Rammebevilgning vann og avløp	10 650	10 800	13 750	13 000	6 650
Øvrig teknisk område	-	-	700	300	-
Trafikksikkerhetstiltak		400			
Rammebevilgning veg og flomsikring	3 300	3 200	2 725	2 950	3 070
Sum planområde 6. Teknisk drift	13 950	14 400	17 175	16 250	9 720
Planområde 7 Bygg / Eiendom / Areal					
Rammebevilgning - Utbyggingsområder:	2 500	18 000	-	1 500	-
Investeringer - kommunale bygg:					
EPC / Rehabilitering av kommunale bygg, jmf plan.	3 000	3 200	3 000	3 000	3 000
Arkivlokaler administrasjonshuset - pålegg etter tilsyn	625				
Dokumentasjon brannstrategi - pålegg etter branntilsyn	625	100	100		
Kjøp/bygging av utleieboliger flyktninger	12 000	-	-	-	-
Skole/barnehage:					
Ny skole Fjerdum/opsjon barnehage	30 100	34 000	5 000		
Forskjønnning Forset etp 2, ungdomsskolen og Forset skole og barnehage	-		-	6 500	3 500
Rehabilitering/habilitering					
Bygging av ungdomsboliger. Egen sak for kommunestyret	7 000	3 150			
Arbeidsbil hjelpemidler	350				
Ombygging Øvre/Nedre Flatland	6 000				
Bygging av bolig(er) langtidsplasser rus/psykiatri for eldre. Forprosjekt	200				
Omsorg:					
Dagaktivitetstilbud. Anslagsbevilgning nettoinvestering		0	500		
Base for for hjemmetjenesten inkl. carporter		-	-		
Omsorg, rammebudsjett	700	700	700	700	700

Sum planområde 7. Bygg/eiendom/areal	63 100	59 150	9 300	11 700	7 200
PLANOMRÅDE 12					
Nye biler til hjemmetjenesten (kjøp eller leasing)		500	250		
Rammebudsjett omsorg - investeringstiltak av ikke-bygningmessig karakter	200	200	200	200	200
Sum planområde 12 Omsorg	200	700	450	200	200
Sum investering i anleggsmidler	82 350	81 450	32 175	32 850	20 320
Øvrige investeringer i budsjettskjema 2A som ikke inngår i posten Investering i anleggsmidler:	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	År 2020
Planområde 6 Teknisk drift					
Andel investering brannsamarbeid	350	350	350	350	350
Planområde 7 Bygg / eiendom / areal					
Utlån startlån	8 000	4 000	8 000	8 000	8 000
Avdragsutgifter startlån	3 600	5 350	5 500	5 700	6 000
Planområde 13 Generelle utgifter og inntekter					
Egenkapitaltilskudd KLP	1 250	1 500	1 500	1 500	1 500
Sum øvrige investeringer som ikke inngår i posten Investering i anleggsmidler	13 200	11 200	15 350	15 550	15 850
Sum investeringer totalt	95 550	92 650	47 525	48 400	36 170
Herav investeringer vedr VA-anlegg	10 650	10 800	13 750	13 000	6 650
Herav utgifter knyttet til Formidlingslån	11 600	9 350	13 500	13 700	14 000
Sum inv utenom VA og formidlingslån	73 300	72 500	20 275	21 700	15 520
Finansiering av investeringer	År 2017	År 2018	År 2019	År 2020	År 2020
Salg av tomt/grunn	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Refusjoner fra private	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Tilskudd fra ENOVA vedr EPC-kontrakt	-1 300				
Tilskudd fra Husbanken - omsorgsboliger for yngre	-10 000				
Tilskudd fra Husbanken - ombygging/tilbygg øvre og nedre Flatland	-1 000	-4 200			
Momskompensasjon investeringer	-9 702	-8 535	-6 355	-2 900	-1 800
Avdragsinntekter formidlings-lån.	-3 000	-5 100	-5 500	-5 800	-6 100
Bruk av lånemidler - formidlingslån	-8 000	-4 000	-8 000	-8 000	-8 000
Bruk av lånemidler - egne investeringer	-59 549	-67 815	-24 670	-28 700	-17 270
Sum finansiering	-95 550	-92 650	-47 525	-48 400	-36 170
Bruk av lån til egne investeringer:	-59 549	-67 815	-24 670	-28 700	-17 270
- herav til VA-investeringer	-10 650	-10 800	-13 750	-13 000	-6 650
Bruk av lån utenom VA	-48 899	-57 015	-10 920	-15 700	-10 620
Kontrollsum	-	-	-	-	-

BUDSJETTSKJEMA 3 - ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT

Tall i 1000 kroner	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
DRIFTSINNTEKTER						
Brukerbetalinger	-21 503	-18 277	-18 911	-18 911	-18 911	-18 911
Andre salgs- og leieinntekter	-64 015	-61 919	-61 875	-62 097	-62 882	-63 652
Overføringer med krav til motytelse	-78 172	-42 330	-38 465	-37 604	-37 604	-37 604
Rammetilskudd	-192 414	-195 490	-194 893	-192 674	-192 051	-191 879
Andre statlige overføringer	-6 858	-4 837	-4 573	-4 493	-4 410	-4 322
Andre overføringer	-1 098	-164	0	0	0	0
Inntekts- og formuesskatt	-141 000	-139 857	-145 372	-145 158	-144 914	-144 812
Eiendomsskatt annen eiendom	-2 022	-1 757	-1 757	-1 757	-1 757	-1 757
Eiendomsskatt boliger og fritidsboliger	-21 704	-25 426	-34 781	-38 599	-39 210	-39 729
Andre direkte og indirekte skatter	-1 829	-1 300	-1 829	-1 829	-1 829	-1 829
Sum driftsinntekter	-530 614	-491 358	-502 455	-503 121	-503 568	-504 495
DRIFTSUTGIFTER						
Lønnsutgifter	256 291	262 293	265 706	261 011	260 855	260 475
Sosiale utgifter	69 988	68 307	67 859	69 479	71 016	74 086
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunens tjenesteproduksjon	73 635	61 898	59 101	52 206	46 561	46 911
Kjøp av tjenester som erstatter kommunens tjenesteproduksjon	80 868	91 280	92 675	91 147	89 415	89 600
Overføringer	33 833	16 414	16 061	16 061	16 061	16 061
Avskrivninger	24 074	27 542	25 484	25 484	25 484	25 484
Fordelte utgifter	-4 474	-6 393	-4 851	-4 851	-4 851	-4 851
Sum driftsutgifter	534 215	521 341	522 035	510 537	504 541	507 766
Brutto driftsresultat	3 601	29 983	19 580	7 415	973	3 271
EKSTERNE FINANSINNTEKTER						
Renteinntekter og utbytte	-14 701	-14 729	-13 194	-12 410	-12 643	-12 936
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på lån	0	-85	-85	-85	-85	-85
Sum eksterne finansinntekter	-14 701	-14 814	-13 279	-12 495	-12 728	-13 021
EKSTERNE FINANSUTGIFTER						
Renteutgifter og låneomkostninger	13 674	14 802	15 870	17 459	18 486	18 421
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	18 526	19 869	21 831	23 161	22 737	21 569
Utlån	0	112	112	112	112	112
Sum eksterne finansutgifter	32 200	34 783	37 813	40 732	41 335	40 102
Resultat eksterne finanstransaksjoner	17 499	19 969	24 534	28 237	28 607	27 081
Motpost avskrivninger	-24 074	-27 542	-25 484	-25 484	-25 484	-25 484
Netto driftsresultat	-2 975	22 410	18 630	10 168	4 096	4 868
Netto driftsresultat i % av sum driftsinntekter	0,56 %	-4,56 %	-3,71 %	-2,02 %	-0,81 %	-0,97 %
BRUK AV AVSETNINGER						
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	-6 843	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-22 101	-21 976	-17 491	-6 422	0	-5
Bruk av bundne fond	-7 132	-2 725	-3 818	-6 365	-7 976	-7 448
Bruk av likviditetsreserven	0	0	0	0	0	0
Sum bruk av avsetninger	-36 075	-24 701	-21 309	-12 786	-7 976	-7 452
AVSETNINGER						

Overført til investeringsbudsjettet	300	0	0	0	0	0
Avsatt til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	0	0	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	9 356	150	75	75	1 354	75
Avsatt til bundne fond	18 519	2 141	2 604	2 543	2 525	2 509
Avsatt til likviditetsreserven	0	0	0	0	0	0
Sum avsetninger	28 176	2 291	2 679	2 618	3 879	2 584
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	-10 874	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 4 - ØKONOMISK OVERSIKT INVESTERING

Tall i 1000 kroner	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Budsjett 2021
INNETEKTER						
Salg driftsmidler og fast eiendom	-3 627	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Andre salgsinntekter	-45	0	0	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	-3 049	-14 300	-6 200	-2 000	-2 000	-2 000
Kompensasjon for merverdiavgift	-9 336	-9 702	-8 535	-6 355	-2 900	-1 800
Statlige overføringer	-530	0	0	0	0	0
Andre overføringer	0	0	0	0	0	0
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	-2	0	0	0	0	0
Sum inntekter	-16 589	-25 002	-15 735	-9 355	-5 900	-4 800
UTGIFTER						
Lønnsutgifter	350	0	1 223	1 223	1 010	1 010
Sosiale utgifter	83	0	323	323	266	266
Kjøp varer og tjenester som inngår i kommunens tjenesteproduksjon	62 775	82 350	79 354	30 179	31 574	19 044
Kjøp av tjenester som erstatter kommunens tjenesteproduksjon	1 891	0	0	0	0	0
Overføringer	10 052	0	550	450	0	0
Renteutgifter og omkostninger	77	0	0	0	0	0
Fordeelte utgifter	0	0	0	0	0	0
Sum utgifter	75 228	82 350	81 450	32 175	32 850	20 320
FINANSIERINGSTRANSAKSJONER						
Avdrag på lån	7 408	3 600	5 350	5 500	5 700	6 000
Utlån	7 818	8 000	4 000	8 000	8 000	8 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 258	1 250	1 500	1 500	1 500	1 500
Dekning av tidligere års udekkede merforbruk	0	0	0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	1 744	350	350	350	350	350
Avsatt til bundne investeringsfond	2 093	0	0	0	0	0
Sum finansieringstransaksjoner	20 321	13 200	11 200	15 350	15 550	15 850
Finansieringsbehov	78 959	70 548	76 915	38 170	42 500	31 370
FINANSIERING						
Bruk av lån	-68 519	-67 548	-71 815	-32 670	-36 700	-25 270
Salg av aksjer og andeler	-134	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponerte mindreforbruk	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån	-9 249	-3 000	-5 100	-5 500	-5 800	-6 100
Overført fra driftsbudsjettet	-300	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-20	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-737	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	0	0	0	0	0	0
Bruk av likviditetsreserven	0	0	0	0	0	0
Sum finansiering	-78 959	-70 548	-76 915	-38 170	-42 500	-31 370
Udekket / Udisponert	0	0	0	0	0	0